

Recidive na een reclasseringscontact

Overzicht en analyse van de terugval van personen na
beëindiging van een toezicht of een werkstraf in de periode
2002-2009

Datum	10 december 2013
Status	eindrapport

Colofon

Afzendinggegevens

Besturingseenheid

Schedeldoekshaven 100
2511 EX Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/venj

Contactpersoon

T 070 370 39 11
F 070 370 79 31

Auteurs

S. Zebel
D.L. Alberda
B.S.J. Wartna

Inhoud

Afkortingen 9

Samenvatting 11

1	Inleiding 17
1.1	Werkstraf en toezicht 17
1.2	Eerder onderzoek 22
1.3	Onderzoeksvragen 26
1.4	Leeswijzer 28
2	Methode van onderzoek 29
2.1	Selectie van de onderzoeksgroepen 29
2.2	Het meten van de recidive 32
2.3	Welke analyses vinden plaats? 33
3	Achtergronden van de ex-reclassenten 37
3.1	Persoonskenmerken 37
3.2	Zaakkenmerken 38
3.3	Executiegegevens 40
3.4	Conclusie met betrekking tot achtergronden 42
4	Recidive 45
4.1	Algemene, ernstige en zeer ernstige recidive 45
4.2	Ontwikkeling van de recidive in de tijd 46
4.3	Recidive uitgesplitst naar achtergrondkenmerken 48
4.1.1	Persoonskenmerken 48
4.1.2	Zaakkenmerken 50
4.1.3	Executiegegevens 53
4.4	Voorlopige conclusies met betrekking tot het recidivebeeld 55
5	De recidive van ex-reclassenten nader bekeken: de relatieve invloed van daderkenmerken en executiefactoren 57
5.1	Relevante factoren voor onderzoek naar recidive 57
5.2	Methode van analyse 66
5.3	Resultaten 72
5.1.1	Werkstraffen 72
5.1.2	Toezihten 78
5.4	Conclusie met betrekking de complexe samenhang 81
6	Slotbeschouwing 83
Summary 91	
Literatuur 96	
Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie 101	
Bijlage 2 Overzicht recidivecijfers 103	
Bijlage 3 Achtergronden van ex-reclassenten 109	
Bijlage 4 Typen toezicht 115	

Voorwoord

Dit rapport gaat in op de opzet van een systeem voor periodiek recidiveonderzoek op het terrein van de reclassering en doet verslag van de eerste bevindingen. De drie reclasseringsorganisaties (samen '3RO') vormen een belangrijke schakel in de justitieketen. Medewerkers van de reclassering screenen verdachten, brengen adviezen uit aan OM en rechter en voeren sancties uit, zoals werkstraffen en toezichttrajecten. 3RO richt zich op het terugdringen van de recidive onder personen die met justitie in aanraking kwamen. Met de ontwikkeling van een landelijke recidivemonitor kunnen de resultaten van het reclasseringswerk blijvend in beeld worden gebracht.

Het rapport geeft de eerste uitkomsten van de monitor. Het beschrijft de terugval van de ex-reclassenten die in de periode 2002-2009 een werkstraf uitvoerden of een periode van toezicht beëindigden. Daarnaast is een verdiepende analyse uitgevoerd, om te achterhalen welke daderkenmerken en executiefactoren kunnen voorspellen of een reclassent na afsluiting van een werkstraf of toezicht opnieuw met justitie in aanraking komt. Het rapport biedt interessante inzichten in de achtergronden van de recidive en wijze waarop deze zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Daarnaast levert het rapport een eerste, voorzichtige inschatting op van de werking van de door 3RO uitgevoerde strafrechtelijke interventies.

Met de ontwikkeling van een monitor wordt een stevige basis gelegd voor toekomstig onderzoek naar de effectiviteit van het optreden van de reclassering. Omdat de Recidivemonitor opereert op landelijke schaal en de metingen jaarlijks worden herhaald, ontstaan omvangrijke databestanden die zeer goede mogelijkheden bieden voor aanvullend, verdiepend en gespecialiseerd onderzoek. Dit is mede te danken aan de opstelling van 3RO, die het WODC alle denkbare medewerking verleent en bereid is om haar gegevens beschikbaar te stellen.

Veel mensen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. Een aantal blijft niet onvermeld. Allereerst gaat dank uit naar de voorzitter en leden van de vaste begeleidingscommissie van de Recidivemonitor die het rapport op verschillende momenten van nuttig commentaar hebben voorzien. Medewerkers van Reclassering Nederland van het regiokantoor in Den Haag boden de onderzoekers een kijkje in de keuken van de werkstraf en het toezicht. Martine Wiekeraad en Remco Valkenburg van Reclassering Nederland leverden de uitstroomgegevens aan, de medewerkers van de Justitiële Informatiedienst hebben er voor gezorgd dat zij konden worden gekoppeld aan de justitiële documentatie. René Poort, Ada Andreas en Laurus van Essen hebben de laatste versies van het rapport becommentarieerd. De inzet van allen wordt zeer op prijs gesteld.

Frans Leeuw, directeur WODC

Afkortingen

3RO	3 reclasseringsorganisaties
CVS	Cliënt-Volg Systeem
ET	Elektronisch toezicht
IRIS	Integraal Reclassering Informatie Systeem
ISD	Instelling voor stelselmatige daders
JDS	Justitieel Documentatie Systeem
JustID	Justitiële Informatiedienst (beheerder van het JDS)
LdH-JR	Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering
MST	Modernisering Sanctietoepassing
OBJD	Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
PI	Penitentiaire inrichting
PIJ	Plaatsing in een inrichting voor Jeugdigen
PP	Penitentiaal programma
RISc	Recidive Inschattingsschalen
RN	Reclassering Nederland
StatRec	Statisch recidiverisico
SVG	Stichting Verslavingsreclassering GGZ
Tbs	Terbeschikkingstelling
TR	Terugdringen Recidive
TUL	Tenuitvoerlegging
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Samenvatting

De drie reclasseringsorganisaties, Reclassering Nederland (RN), de Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LdH-JR) voeren werkstraffen uit en houden toezicht op personen die te maken hebben met justitiële voorwaarden. Werkstraffen en toezichten zijn belangrijke middelen voor de reclasseringsorganisaties (samen: 3RO) om criminaliteit te helpen voorkomen en de recidive onder justitiabelen terug te dringen. 3RO heeft het WODC gevraagd de werkgestraften en ondertoezichtgestelden toe te voegen aan het vaste onderzoek van de Recidivemonitor. Dit rapport doet verslag van de eerste stappen in de ontwikkeling van een systeem voor periodieke metingen van de uitstroomresultaten van beide groepen. Het geeft een overzicht van de gegevens die beschikbaar zijn voor de metingen, het beschrijft de ontwikkeling en achtergronden van de terugval van werkgestraften en ondertoezichtgestelden en bevat een verdiepende analyse aan de hand van gegevens uit de Recidive Inschattingsschalen (RISc), het instrument dat 3RO gebruikt voor screening en onderzoek naar de achtergronden van het delictgedrag van de cliënten.

De recidivemetingen die in het kader van dit onderzoek zijn uitgevoerd vormen het startpunt van een jaarlijkse reeks van metingen naar de terugval van deze groepen ex-reclassenten. Op deze wijze kan de ontwikkeling van de recidive op de voet worden gevolgd. Ook wordt met de jaarlijkse metingen een landelijke database opgebouwd die op tal van manieren kan worden ingezet voor verdiepend onderzoek. De database zal de basis vormen voor systematische beschrijvingen van de aard en omvang van de achtergronden en terugval van de reclasseringspopulatie en voor onderzoek naar de effectiviteit van de sancties die 3RO uitvoert.

De onderzoeksvragen die in dit rapport beantwoord worden luiden als volgt:

- 1 Hoe ziet de populatie van daders en verdachten er uit die in het kader van een werkstraf of toezichttraject onder de zorg en aandacht vielen van de reclasseringsinstellingen?
- 2 Wat is het recidivebeeld in de onderzoeksgroepen: welk deel van de reclassenten kwam na afsluiting van het reclasseringscontact opnieuw in aanraking met justitie naar aanleiding van een (ernstig of zeer ernstig) misdrijf?
- 3 Wat is de ontwikkeling in het recidivebeeld in de periode 2002-2009, rekening houdend met verschuivingen die zich in de achtergrondkenmerken van de groepen reclassenten hebben voorgedaan?
- 4 Hoe valt de recidive uit voor beide groepen reclassenten, als er wordt uitgesplitst naar persoons- en zakenmerken en executiegegevens?
- 5 In welke samenhang zijn de persoons-, delict- en afdoeningskenmerken van voorspellende waarde voor de recidive die optreedt na een werkstraf of een toezichttraject, als ook informatie over de criminogene factoren uit de RISc in de analyse wordt meegenomen?

Methode

De onderzoeksgroep bestaat uit reclassenten die in de periode 2002-2009 zijn uitgestroomd na een werkstraf en/of een periode van toezicht. Niet gestarte werkstraffen en toezichttrajecten zijn buiten beschouwing gelaten. De beschrijving van de recidive in dit rapport is hoofdzakelijk gericht op de ex-reclassenten die in het laatste jaar, 2009, uitstroomden. Om de resultaten enig reliëf te geven, zijn ze vergeleken met de gegevens uit de WODC-Recidivemonitor over gedetineerden die in 2009 uitstroomden uit een penitentiaire inrichting. Het onderzoeksbestand is samengesteld door de door 3RO verkregen executiegegevens te koppelen aan de justitiële gegevens. De justitiële informatie is afkomstig van de Onderzoeks- en

Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Dit is een gepseudonimiseerde versie van het Justitieel Documentatie Systeem (JDS) en is tevens het bronbestand van de Recidivemonitor.

In dit rapport wordt aandacht besteed aan de prevalentie van algemene, ernstige en zeer ernstige recidive van reclassenten tot twee jaar nadat een toezicht of werkstraf werd afgesloten. Als begin van de observatieperiode geldt de eerste dag die volgde op de dag van afsluiting van de werkstraf of het toezicht. De recidiveprevalentie wordt berekend met behulp van survivalanalyse. Deze techniek wordt binnen de Recidivemonitor standaard gebruikt om de terugval in een bepaalde dadergroep vast te stellen.

Om de samenhang in beeld te brengen tussen de persoons- en zakenmerken en executiegegevens enerzijds, en de prevalentie van recidive anderzijds, zijn univariate Cox-regressieanalyses uitgevoerd. Het gaat hierbij om statische en dus onveranderbare kenmerken waarvan uit eerder onderzoek is gebleken dat zij een samenhang vertonen met het al dan niet recidiveren van daders. Om de trends in de recidivecijfers te ontdoen van de invloed van de jaarlijkse verschillen in achtergrondkenmerken van de reclassenten die instromen, worden deze cijfers door de Recidivemonitor gecorrigeerd met behulp van parametrische survivalmodellen. De gecorrigeerde cijfers geven de hoogte van de recidive weer onder de assumptie dat alle jaarcohorten dezelfde samenstelling hadden wat betreft de statische achtergrondkenmerken.

Naast de univariate samenhang tussen enkele persoons-, zaak- en executiekenmerken en de recidive, worden de verbanden in het verzamelde materiaal ook multivariaat getoetst voor het segment van de onderzoekspopulatie waarvoor RISC-gegevens beschikbaar zijn. Door de factoren in hun onderlinge samenhang te bestuderen, kan achterhaald worden hoe deze op elkaar ingrijpen. Voor een groot deel van de dynamische oftewel veranderbare leefgebieden die worden ingeschat met behulp van de RISC, is uit eerder onderzoek gebleken dat zij invloed hebben op de recidive van ex-reclassenten. Meer problemen op elk van de leefgebieden, zou de recidivekans van de reclassenten verhogen. De multivariate analyse maakt het mogelijk een indicatie te krijgen van de unieke invloed van executiekenmerken op de recidive (zoals de mate waarin de werkstraf of het toezicht voltooid werd), wanneer tal van factoren die deze invloed zouden kunnen vertroebelen, uitgefilterd zijn.

Resultaten

In 2009 werd in totaal bij bijna 33 duizend volwassenen een werkstraf afgesloten en werd bij ruim 12 duizend personen een periode van toezicht beëindigd. Dit betroffen zowel voltooide als voortijdig beëindigde werkstraffen en toezichten.

De reclassenten en ex-gedetineerden zijn vergelijkbaar qua leeftijd en sekse: de daders zijn gemiddeld 34 jaar (met een vergelijkbare spreiding) en voornamelijk van het mannelijke geslacht. Verschillen in het profiel van de drie groepen komen naar voren als wordt gekeken naar het geboorteland en de omvang van de criminele carrière. In vergelijking met de ex-gedetineerden is een groter aandeel van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden in Nederland geboren. Werkgestraften zijn vaker first offender, hebben gemiddeld gesproken ook een minder uitgebreid strafrechtelijk verleden en startten hun criminele carrière op iets latere leeftijd dan ondertoezichtgestelden. Ondertoezichtgestelden hebben in vergelijking met ex-gedetineerden een net iets minder omvangrijk strafrechtelijk verleden.

De werkstraf wordt het meest opgelegd bij vermogensdelicten zonder geweld. Een toezicht volgt het vaakst op een geweldsdelict. Bij de werkgestraften is de werkstraf meestal ook de zwaarste strafcomponent in de afdoening van de strafzaak. Het toezicht vindt vaak plaats als vervolg op een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of in combinatie met een werkstraf, maar ook in het kader van een voorwaardelijke

vrijheidsstraf. De meeste werkstraffen en toezichten worden opgelegd in de arrondissementen Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

De meerderheid van beide interventies wordt voor rekening genomen door Reclassering Nederland, gevolgd door de Stichting Verslavingsreclassering GGZ en het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering. Een toezichttraject heeft gemiddeld gesproken een doorlooptijd van 15 maanden. In iets meer dan de helft van de gevallen werd deze opgelegd om toe te zien op de (bijzondere) voorwaarden bij een voorwaardelijke veroordeling; in een kwart van de gevallen bij een voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie. Voor de werkstraffen bedroeg het aantal uit te voeren uren in 2009 gemiddeld 70 uur. Ruim 40 procent van de werkstraffen werd uitgevoerd bij organisaties in de non-profit sector (bijvoorbeeld een zorginstelling), één op de drie werkstraffen maakte deel uit van een intern groepsproject uitgevoerd bij Reclassering Nederland. Voor de overige werkstraffen ontbrak deze informatie. Het merendeel van de werkstraffen en toezichten werd volledig uitgevoerd. Het beeld bij de werkstraffen is op dit punt wat gunstiger dan bij de toezichten.

Het recidiveonderzoek laat zien dat werkgestraften minder vaak en minder ernstig opnieuw in de fout gaan vergeleken met ondertoezichtgestelden en dat die op hun beurt minder vaak recidiveren dan ex-gedetineerden. Twee jaar na beëindiging van de werkstraf in 2009 kwam 31% van de werkgestraften opnieuw in contact met justitie voor het plegen van enig misdrijf. Voor de ondertoezichtgestelden bedroeg dit percentage 39% en voor de ex-gedetineerden bijna 48%. Indien wordt ingezoomd op de 'ernstige' en 'zeer ernstige recidive', dan blijkt dat 22% van de werkgestraften binnen twee jaar een nieuw, ernstig misdrijf pleegt en 3% van de werkgestraften een zeer ernstig misdrijf. Bij de ondertoezichtgestelden liggen deze percentages op respectievelijk 32% en 6%. Bij ex-gedetineerden is dit 40% en 8%.

De gecorrigeerde prevalentie van algemene recidive laat in de periode 2002–2009 voor beide groepen ex-reclassenten een lichte daling zien. Rekening houdend met verschuivingen op statische daderkenmerken nam het percentage personen dat binnen twee jaar een nieuw justitiecontact had vanwege enig misdrijf onder de werkgestraften af van 36% naar 32%. Bij de ondertoezichtgestelden daalde de prevalentie van 45% in 2002 naar 40% in 2009. Overigens heeft ook in de populatie van ex-gedetineerden een netto afname plaatsgevonden van 56% in 2002 naar 48% in 2009.

Alle in dit onderzoek gemeten kenmerken hangen significant samen met de prevalentie van 2-jarige recidive. Dit geldt voor de werkgestraften en ondertoezichtgestelden, maar ook voor de ex-gedetineerden uitgestroomd in 2009. Mannelijke ex-reclassenten laten een grotere terugval zien dan vrouwelijke daders – een bekend verband dat veel voorkomt in de criminologische literatuur. Leeftijd en startleeftijd hangen negatief samen met de kans op recidive. Ook dit verband zien we vaker. Hoe jonger men was bij de uitgangszaak of ten tijde van het eerste justitiecontact, des te groter is de kans dat er na de uitgangszaak recidive optreedt. Ook de omvang van het strafrechtelijk verleden speelt een rol. Hoe meer eerdere contacten, des te groter de kans op recidive. Daders geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba, in Marokko of Suriname vertoonden een grotere terugval dan daders geboren in Nederland. Dit geldt voor alle hier onderzochte sanctiegroepen.

In elk van de drie groepen werd de laagste terugval geconstateerd onder de zedendelinquenten. Bij ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden is de recidivekans het grootst onder daders die een vermogensdelict pleegden (met of zonder geweld). Onder de werkgestraften was de terugval ook het grootst na een vermogensdelict, maar dan vooral als dit werd gepleegd met geweld. Afgaand op de afdoening van de strafzaak, recidiveerden werkgestraften het vaakst wanneer zij naast een werkstraf ook een lange vrijheidsstraf kregen opgelegd. Voor de ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden was de terugval juist het hoogst als er (aanvullend) sprake was van een korte celstraf, dat wil zeggen korter dan 6 maanden.

Ook alle executiegegevens die in dit onderzoek zijn meegenomen vertonen samenhang met de recidive binnen twee jaar. Zo bestaan er verschillen tussen de drie uitvoerende reclasseringsorganisaties, zowel voor de werkgestraften als ondertoezichtgestelden uit 2009. De verschillen zijn waarschijnlijk terug te voeren op de aard van de doelgroepen die de organisaties bedienen. Sancties uitgevoerd door SVG betreffen vaker verslaafde reclassenten. Reclassering Nederland bedient een meer heterogene groep reclassenten. Het Leger des Heils richt zich op dak- en thuislozen.

De doorlooptijd van het toezicht houdt ook verband met recidive: hoe langer de looptijd, des te lager is de kans op terugval. Hier zijn verschillende verklaringen voor. Voortijdig beëindigde toezichten die meer recidive te zien geven, zijn vaak korter. Maar het zou ook kunnen dat een langer traject betere mogelijkheden biedt om aan gedragsverandering te werken, hetgeen de recidive remt. Onder de werkgestraften vertoont het aantal uit te voeren uren ook een licht negatieve samenhang met de mate van terugval. Een groter aantal uit te voeren uren geeft lagere recidivekansen. Extern uitgevoerde werkstraffen hangen samen met een lagere terugval dan werkstraffen uitgevoerd door middel van interne groepsprojecten. Dit laatste is niet verwonderlijk, want reclassenten met een hoog recidiverisico worden eerder op interne groepsprojecten geplaatst. Zowel bij werkgestraften als bij ondertoezichtgestelden bleek zoals verwacht een groot verschil te bestaan tussen de recidivepercentages van 'afmakers' en 'afhakers'. Personen die de interventie volgens plan voltooiden vielen minder vaak terug dan personen die de interventie voortijdig beëindigden. Deze samenhang is nog geen bewijs dat de bewuste interventie effectief is. Het kan ook zijn dat de 'afhakers' op voorhand al een hogere recidivekans hadden.

Uit de multivariate analyse, waarbij rekening is gehouden met de onderlinge samenhang van de voorspellende factoren, bleek dat de 'veroordelingsdichtheid' (d.i. het aantal eerdere justitiecontacten gedeeld door het aantal jaren dat men crimineel actief is) zowel voor werkgestraften als voor ondertoezichtgestelden het sterkste, positieve verband met recidive vertoont. Daarnaast bleken in beide groepen naast de statische factoren drie dynamische factoren uit het RISC-instrument een additionele, voorspellende waarde te hebben. Dit waren de factoren 'delictgegevens', 'relaties met vrienden en kennissen' en 'alcoholgebruik'. Voor de ondertoezichtgestelden horen daar ook de RISC-schalen 'huisvesting en wonen' en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' bij. Op deze schalen wordt onder meer vastgelegd of de reclassent problemen ondervindt bij huisvesting en of er cognitieve tekorten bestaan. De genoemde dynamische factoren laten op voorhand verwachte verbanden zien: ernstiger problemen op de genoemde leefgebieden gaan samen met een significant grotere recidivekans.

Bij de multivariate analyse bleef voor zowel de ex-reclassenten die een werkstraf als de ex-reclassenten die een toezicht ondergingen, het verband tussen het al dan niet afronden van de interventie en het voorkomen van recidive zichtbaar. Dit is wel een aanwijzing voor de mogelijke effectiviteit van werkstraffen en toezichten, omdat gecorrigeerd is voor een keur aan statische en dynamische achtergronden. Dus ook na het wegwerken van belangrijke instroomverschillen tussen de mensen die wel of niet de interventie afronden, is er nog steeds een significant kleinere kans op terugval indien de werkstraf of het toezicht volgens plan werd afgerond.

De analyses wezen ook uit dat variabelen gerelateerd aan het 'strafrechtelijk verleden' de invloed van andere, dynamische en executiefactoren maskeren. Het weglaten van indicatoren van het strafverleden van werkgestraften en ondertoezichtgestelden uit het model, leidt ertoe dat sommige factoren een sterker verband met recidive laten zien en dat er dynamische factoren komen bovendrijven die eerder nog niet van invloed leken te zijn: 'opleiding, werk en leren' bijvoorbeeld en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' bij de werkstraffen. In tegenstelling tot een historische factor als de veroordelingsdichtheid, bieden dynamische factoren als deze meer aanknopingspunten om over te gaan tot het uitvoeren van gerichte interventies met daders.

Slot

De daling van de recidive die zich tussen 2002 en 2009 bij de werkgestraften en ondertoezichtgestelden voordoet kan niet worden toegeschreven aan veranderingen in de gemeten achtergronden van de reclassenten. Daarvoor is gecorrigeerd. De daling van de recidive zou er op kunnen wijzen dat 3RO beter is gaan presteren. Ook in andere sectoren van de strafrechttoepassing is echter een afname van de strafrechtelijke recidive te zien. Op basis van data uit de WODC-Recidivemonitor blijkt dat de 2-jarige recidive van JJI-pupillen in de periode 2002 en 2009 daalde met bijna 3%. En ook in de totale populatie van vervolgde daders vond een daling plaats. Wellicht is het zo dat het strafrechtelijk beleid in meerdere sectoren zijn vruchten afwerpt. Zeker is dit echter niet, omdat alleen de storende invloed van de in dit onderzoek gemeten kenmerken kon worden gecorrigeerd. Mogelijk zijn er nog andere, niet-gemeten 'instroomverschillen' die de uitkomsten van de metingen zouden kunnen verklaren.

In dit onderzoek is voor tal van instroomverschillen gecorrigeerd, zowel bij de beschrijving van de ontwikkeling van de recidivecijfers in de tijd, als in de multivariate analyse op de aanvullende RISC-gegevens. Het inzetten van statistische methoden maakt het mogelijk een groot aantal alternatieve verklaringen voor de uitstroomresultaten van reclassenten uit te sluiten. Dat is een stap in de goede richting, maar een hard bewijs van de effecten van de werkstraffen en toezichten die 3RO uitvoert levert het niet op. Om uitsluitel te krijgen over de vraag of er een oorzakelijk verband bestaat tussen justitiële interventies en het niveau van de recidive, zijn experimenten nodig met willekeurige toewijzing. Maar de ervaring leert dat dergelijk onderzoek in deze setting moeilijk te realiseren is. Zolang dat het geval is, zullen we genoeg moeten nemen met meer pragmatische onderzoeksdesigns, zoals in de onderhavige studie is toegepast.

Het huidige onderzoek heeft duidelijk gemaakt op welk niveau de recidive van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden zich bevindt, en welke mogelijkheden de database die is opgebouwd biedt voor vervolgonderzoek op het terrein van het reclasseringswerk. Het WODC zal 3RO jaarlijks een terugkoppeling geven over de ontwikkeling en achtergronden van de recidive van deze twee grote groepen ex-reclassenten. Hiermee wordt niet alleen duidelijk of de (gecorrigeerde) recidive van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden de komende jaren verder zal dalen of zich bijvoorbeeld stabiliseert, maar ook in hoeverre deze ontwikkeling overeenkomt of juist afwijkt van de trends in andere sectoren van de strafrechttoepassing, zoals bij ex-gedetineerden, jeugdige daders, of ex-terbeschikkinggestelden.

1 Inleiding

Ons land kent drie reclasseringsinstellingen: het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LdH-JR), de Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en Reclassering Nederland (RN). Samen noemen zij zich '3RO', de drie reclasseringsorganisaties. Elke reclasseringsorganisatie richt zich op een andere doelgroep. LdH-JR werkt met dak- en thuislozen, SVG met verslaafde justitiabelen en RN neemt de rest, een zeer heterogene groep van volwassen daders en verdachten, voor haar rekening. 3RO heeft een scharnierfunctie bij de uitvoering van interventies gericht op verlaging van de kans op recidive. Langs deze weg dragen de instellingen bij aan een veiliger samenleving (Poort & Eppink, 2009). In opdracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie worden verdachten gescreend en wordt getaxeerd welke problemen schuil gaan achter het delictgedrag. De medewerkers van de reclassering schatten in hoe groot het risico is op terugval in crimineel gedrag en brengen vervolgens adviezen uit aan de justitiële autoriteiten. De Officier van justitie en de rechter gebruiken deze adviezen als leidraad bij de eventuele strafoplegging, bij het bepalen van de strafsoort en strafmaat. Naast het advieswerk voeren de reclasseringsinstellingen ook sancties uit. Zij verzorgen de werkstraffen en toezichttrajecten die zijn opgelegd aan volwassen daders en verdachten, en wikkelen gedragsinterventies af.

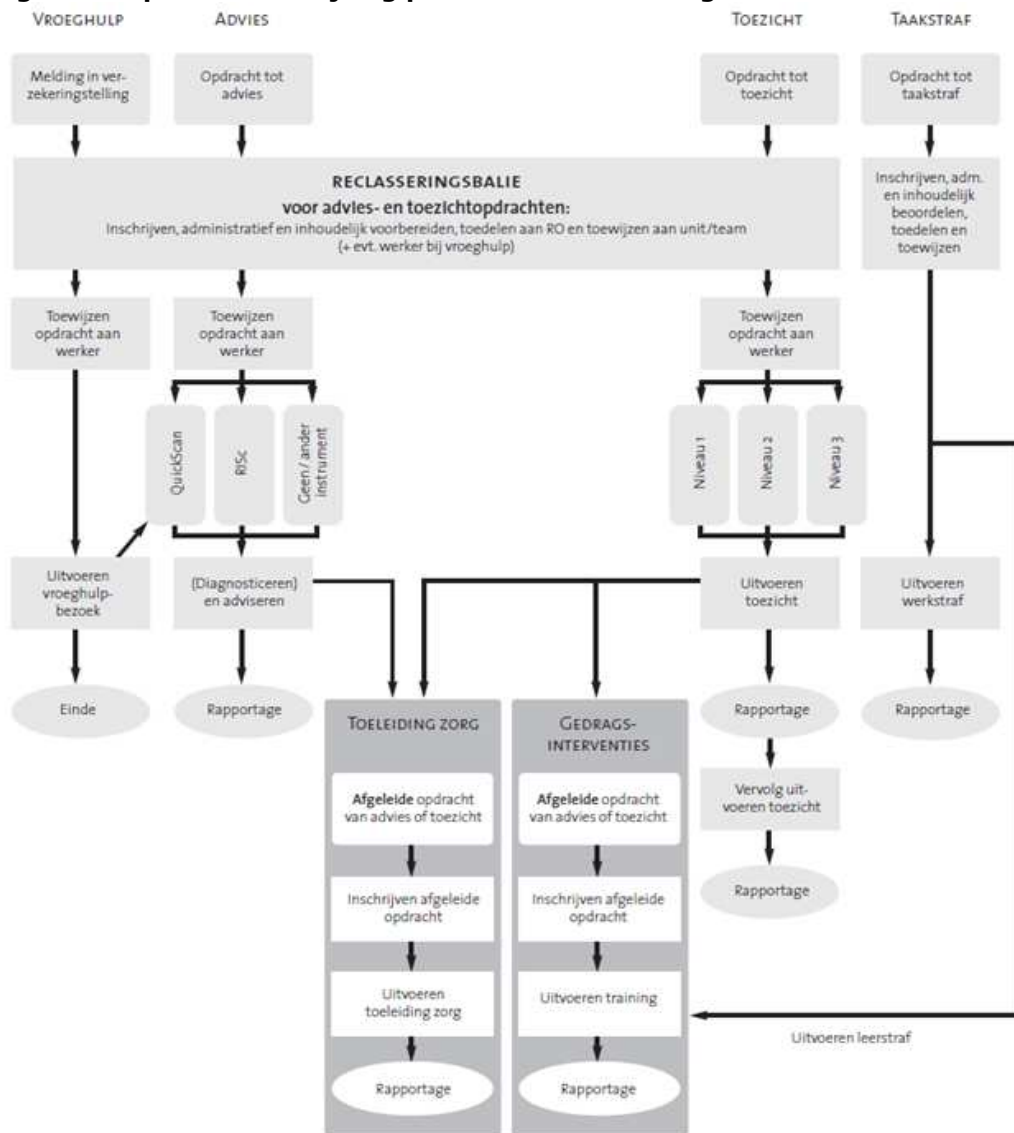
3RO heeft, in lijn met hun missie, het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie verzocht recidiveonderzoek te doen naar de werkstraffen en toezichttrajecten die zij uitvoert. Het WODC verricht grootschalig onderzoek naar de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen. Dit doet zij in het kader van de Recidivemonitor. Vijf groepen justitiabelen worden met jaarlijkse metingen gevolgd: volwassen daders met een strafzaak, jeugdige daders met een strafzaak, ex-gedetineerden, ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen en ex-terbeschikkinggestelden. De reclasseringsorganisaties hebben het WODC gevraagd de justitiabelen met een reclasseringscontact (of: 'reclassenten') aan het vaste onderzoek van de Recidivemonitor toe te voegen. Dit rapport gaat in op de opzet van het periodieke recidiveonderzoek op dit terrein. Het beschrijft en analyseert de strafrechtelijke recidive van de reclassenten die in de periode 2002-2009 een werkstraf en/of een periode van toezicht beëindigden. Met de ontwikkeling van een eigen recidivemonitor wordt een stevige basis gelegd voor toekomstig onderzoek naar de effectiviteit van het optreden van de reclassering.

1.1 Werkstraf en toezicht

Naast het screenen van verdachten en het geven van advies, zijn de drie reclasseringsorganisaties zoals aangegeven direct of indirect betrokken bij de uitvoering van sancties en maatregelen opgelegd in een strafrechtelijk kader. Figuur 1 biedt een overzicht van de 'producten' die de reclassering levert. De figuur schetst het werkproces zoals dat gold tot enkele jaren geleden.¹ Inmiddels is met name rond de toezichten het een en ander veranderd. Het recidiveonderzoek dat in dit rapport wordt belicht heeft echter betrekking op personen die tot enkele jaren terug met de reclassering te maken kregen. Daarom richten wij ons op de situatie in de periode 2002-2009 en is de figuur dus nog van belang. Het toezicht en de werkstraf, de sancties die in dit rapport centraal staan, zijn rechts in de figuur te vinden. Bij een deel van de toezichten werden ook andere 'producten', zoals toeleiding zorg of gedragsinterventies ingezet. Deze maakten dus onderdeel uit van het toezicht. Bij opdrachten tot werkstraffen was het werkproces eenvoudiger, zo blijkt uit de figuur.

¹ De figuur werd tot en met 2009 intern gebruikt door 3RO en is op ons verzoek door Reclassering Nederland verstrekt.

Figuur 1 procesbeschrijving producten reclassering

Werkstraf

Na inschrijving van de opdracht tot een werkstraf, volgt een intakegesprek met de dader en kan de werkstraf van start gaan. Tijdens het intakegesprek brengt de reclassering het delict, de achtergrond en leefomstandigheden van de daders in kaart. Op basis van deze informatie bepaalt de reclassering welk werkstrafproject het meest geschikt is. Dit kan een extern werkstrafproject zijn of een groepsproject. In het algemeen geldt dat de zwaardere categorie werkgestraften (zwaardere delicten, mensen met psychische problemen, verslaafden, etc.) op groepsprojecten worden geplaatst. De externe projecten zijn in de regel meer geschikt voor de lichtere categorieën van daders. Bij een groepsproject werken 10 tot 15 daders onder leiding van gekwalificeerde werkmeesters die in dienst zijn van Reclassering Nederland. Bij een extern werkstrafproject werken werkgestraften bij organisaties in de non-profit sector, zoals zorginstellingen, kringloopwinkels en buurthuizen (zie www.werkstraffen.nl). 3RO benadert potentiële, externe organisaties, om daar werkgestraften onbetaalde arbeid te kunnen laten verrichten. Maar organisaties die dergelijke projecten aanbieden, kunnen zich ook melden.

Boone (2010) gaat in op de ontstaansgeschiedenis van de werkstraf. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw was er sprake van een sterke stijging van de omvang van de gevangenispopulatie en was er een groeiend tekort aan celcapaciteit. In die tijd is een start gemaakt met de uitvoering van werkstraffen. Het doel was om justitiabelen in het kader van een voorwaardelijke veroordeling, onder toezicht arbeid te laten verrichten. Behalve dat het bijdroeg aan het terugdringen van het cellentekort, werd de werkstraf ook als een meer humane straf gezien dan het uitzitten van de straf binnen de muren van een penitentiaire inrichting, aldus Boone. Tijdens een werkstraf kan gewerkt worden aan re-integratie of resocialisatie, en wordt detentieschade voorkomen. Tegelijkertijd doet de dader via de werkstraf iets terug voor de samenleving. De gedachte van 'reparatie' en 'resocialisatie' speelt nog steeds een rol. De controle op de te verrichten arbeid moet worden aangevuld met begeleiding en het bieden van hulp op probleemgebieden. Maar de laatste jaren wordt de 'kale' werkstraf, die bestaat uit het onder toezicht verrichten van werkzaamheden zonder verdere begeleiding, doorgaans ook gezien als een verantwoord alternatief voor de korte vrijheidsstraf (Poort & Eppink, 2009).

De werkstraf werd in 1989 geïntroduceerd in het Wetboek van Strafrecht (Poort & Zengerink, 2009). De straf werd ingevoerd onder de naam 'dienstverlening', later werden de werkstraffen 'alternatieve straffen' genoemd en ten slotte vielen ze onder de 'taakstraffen', een verzamelterm voor werk- en leerstraffen.² Sinds 2001 behoort de werkstraf met de gevangenisstraf en de geldboete tot de hoofdsancties (Ministerie van Justitie, 2004). De toepassing van de werkstraf kende de eerste jaren een explosieve groei. Tussen 2001 en 2006 groeide het aantal in eerste aanleg afgedane werkstraffen van 22.400 tot 37.350. Na 2006 zien we een lichte daling van 37.240 in 2007 tot 34.253 in 2010 (Kalidien & Eggen, 2009; Heer-de Lang & Kalidien, 2010, Kalidien, Heer-de Lang, & Rosmalen, 2011).

In de wet is de werkstraf gesitueerd tussen de geldstraf en de vrijheidsstraf. Zij biedt een alternatief voor zowel een hogere geldstraf als een korte vrijheidsstraf (Staatscourant, 2008). Tot voor kort kon een werkstraf worden gegeven voor elk delict waarvoor een vrijheidsstraf kan worden opgelegd. Uitgesloten waren alleen de overtredingen waarop enkel een geldboete staat. In 2008 volgde echter een belangrijke beleidswijziging. In lijn met een aanscherping in de 'Aanwijzing Taakstraffen' mag het OM in zaken waarin ernstige zeden- en geweldsmisdrijven worden behandeld, geen kale werkstraf meer vorderen (zie www.om.nl en Staatscourant, 2008). Bij deze misdrijven diende een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of een voorwaardelijke vrijheidsstraf met bijzondere voorwaarden deel uit te maken van de strafeis. De werkstraf kan daarbij alleen in aanvulling op de vrijheidsstraf als extra, verzwarende straf worden opgelegd.

Vanaf 1 januari 2012 zijn de mogelijkheden tot het opleggen van een werkstraf verder beperkt. Op die datum trad een wetswijziging in werking waardoor bij ernstige zeden- en geweldsmisdrijven die een 'ernstige aantasting van de lichamelijke integriteit' tot gevolg hebben gehad ook de combinatie van een taakstraf met een voorwaardelijke gevangenisstraf niet meer mogelijk is.³ Daders die recidiveren met een ernstig gewelds- of zedendelict kunnen alleen nog een werkstraf krijgen in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of een vrijheidsbenemende maatregel. En als de verdachte al eerder werd veroordeeld voor een delict dat leidde tot een 'ernstige aantasting van de lichamelijke integriteit van het slachtoffer', kan hij bij recidive binnen 5 jaar geen enkele vorm van werkstraf meer krijgen.

Naast de rechter is ook het Openbaar Ministerie (OM) bevoegd om werkstraffen op te leggen. De rechter kan maximaal 240 uur werkstraf opleggen, via het OM gold eind 2009 nog een maximum werkstraf van 120 uur (zie www.om.nl). De werkstraf kan

² Per 1 januari 2012 zijn de leerstraffen voor volwassenen vervangen door gedragsinterventies en bestaat de taakstraf alleen nog uit de werkstraf (zie <http://werkstraffen.nl/wat-wij-doen/werken-met-werkgestraften/veelgestelde-vragen>).

³ Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2012-1.html> voor een overzicht van de huidige regels.

afzonderlijk worden opgelegd of in combinatie met een vrijheidsstraf van maximaal 6 maanden, een geldboete of een toezichttraject bij de reclassering. Als een werkstraf in de optiek van de reclassering niet goed is uitgevoerd, kan de rechter besluiten tot het opleggen van vervangende hechtenis. Voor elke twee uur werkstraf die nog niet zijn voltooid, volgt dan alsnog één dag detentie. In de praktijk stuurt de reclassering ongeveer 15% van de opdrachten tot werkstraf 'negatief retour'.⁴

Toezicht

Het reclasseringstoezicht (hierna: 'toezicht') bevat een aantal elementen. Het bestaat uit het controleren of de cliënt de opgelegde justitiële voorwaarden nakomt, het signaleren van dreigende overtreding, het stimuleren en motiveren van de cliënt om zich aan de voorwaarden te houden en het begeleiden van de cliënt bij de aanpak van criminogene factoren zoals huisvesting, financiën, contacten, werk en zinvolle dagbesteding. Het toezicht vindt extramuraal plaats, dus buiten de gesloten justitiële instellingen. Het Openbaar Ministerie, de rechterlijke macht of de penitentiaire inrichtingen kunnen de reclassering opdracht geven om justitiabelen onder toezicht te stellen. 3RO ziet dan toe op de naleving van bijzondere voorwaarden die zijn gesteld bij een (onderdeel van een) sanctie en/of maatregel. Een toezichttraject kan worden opgelegd in het kader van een voorwaardelijke schorsing van de voorlopige hechtenis, een beleidssepot of een transactie met bijzondere voorwaarde(n). Maar ook in het kader van een voorwaardelijke veroordeling met bijzondere voorwaarde(n), een vrijheidsbenemende maatregel (bijvoorbeeld tbs of ISD), of bij een voorwaardelijke invrijheidstelling die volgt op een celstraf (Flight, Nauta & Terpstra, 2011). Het is van belang in te zien dat de toezichtopdrachten die de reclassering ontvangt, elkaar binnen de afhandeling van één strafzaak kunnen afwisselen. Zo kan toezicht in het kader van schorsing voorlopige hechtenis na de afdoening van de strafzaak worden opgevolgd door toezicht op de 'voorwaardelijke veroordeling'.

Het doel van het toezicht is drieledig: (a) risicobeheersing, door er op toe te zien dat de reclassent zich houdt aan de bijzondere voorwaarden en aanwijzingen die werden opgelegd en de afspraken die werden gemaakt, (b) het bieden van hulp, interventies en steun bij de naleving van deze voorwaarden, aanwijzingen en afspraken, en (c) bewerkstelligen van een verantwoorde terugkeer in de maatschappij, zodat recidive wordt voorkomen (Abraham, Dijk & Zwaan, 2007; Flight et al., 2011; Poort & Eppink, 2009). Uit een inventarisatie van de reclassering zelf blijkt dat het toezicht in de periode 2002-2009 veelal plaatsvond door gesprekken te voeren op het reclasseringskantoor, door het woonadres van de reclassent te bezoeken, door contact te onderhouden met zijn sociale netwerk en met bijvoorbeeld behandelaars en ketenpartners, of door de inzet van (elektronische) controlemiddelen (Bosker & Poort, 2006). De begeleiding van de verantwoorde terugkeer bestaat doorgaans uit hulp bij praktische zaken, zoals werk, scholing, huisvesting of zorg, en door het stimuleren en verstevigen van een sociaal netwerk. Daarnaast is de toezichthouder bevoegd om het gedragsrepertoire van de reclassent uit te breiden en te verbeteren door het inzetten van systematische interventies gericht op criminogene tekorten (Bosker & Poort, 2006; zie ook Abraham et al., 2007).

De veelheid aan mogelijke activiteiten weerspiegelt de mate van variatie in de invulling van de verschillende toezichttrajecten. Uit het onderzoek van Abraham en collega's (2007) naar het toezicht dat plaatsvond tussen 2002 en 2006, blijkt dat er binnen de trajecten geen eenduidige uitvoeringsvarianten te onderscheiden vielen. Bij de start van een traject worden de controlerende en begeleidende activiteiten toegesneden op de betreffende reclassent, binnen de door de opdrachtgever gestelde voorwaarden. Het gevolg is dat elk traject weer anders is. Abraham en collega's concluderen dat er 'feitelijk net zo veel uitvoeringsvarianten als verschillende risicoprofielen zijn' (p. 39).

⁴ Dit blijkt uit eigen opgave van 3RO, als ook uit de oorspronkelijke data aangeleverd aan het WODC.

Bij bepaalde groepen daders of verdachten heeft het toezicht wel gemeenschappelijke componenten. Verslaafden worden bijvoorbeeld vaak klinisch behandeld in de verslavingszorg. Maar ook binnen de te onderscheiden doelgroepen zijn de verschillen in de invulling van het toezicht groot. De concrete vorm die het toezichtstraject aanneemt is vooral een kwestie van maatwerk.

In de laatste tien jaar is de opzet en uitvoering van het reclasseringstoezicht op een aantal punten veranderd (Abraham et al., 2007; Poort, 2009). Voorheen konden de reclasseringsorganisaties ook hulp en begeleiding bieden aan justitiabelen die zich vrijwillig meldden. In 2002 werd door het Ministerie van Justitie een nieuwe financieringsmethodiek ingevoerd gericht op outputsturing (OPS). Dit systeem dicteert dat alleen subsidie wordt verstrekt voor aantoonbare, afgeronde diensten. De invoering van OPS maakte dat het werk van de reclasseringsorganisaties transparanter werd voor de opdrachtgevers. De opdracht tot het uitvoeren van een toezichtstraject kan tegenwoordig alleen nog worden gegeven door het OM, de rechters of de Dienst Justitiële Inrichtingen. 3RO legt verantwoording over hun werkzaamheden af via rapportages aan het Ministerie van Justitie (Abraham et al., 2007).

Ook het beleidsprogramma 'Modernisering Sanctietoepassing' (MST) zorgde voor een aantal veranderingen. MST, gestart onder de toenmalige minister van Justitie Donner, beoogde een efficiëntere en effectievere strafrechttoepassing gericht op normbevestiging, vergelding en vermindering van recidive (Poort, 2009). Eén van de speerpunten van dit beleidsprogramma was het deelprogramma 'Terugdringen Recidive' (TR), dat in 2002 van start ging en tot doel had de recidive van volwassenen na een detentie terug te dringen (Terugdringen Recidive, 2007). Voor de reclasseringsinstellingen werd daarbij een belangrijke rol weggelegd. Zij kreeg taken op het vlak van het diagnosticeren van de criminogene problemen van justitiabelen en het uitvoeren van erkende gedragsinterventies onder gedetineerden (zie ook Flight et al., 2011). Het deelprogramma TR droeg zo bij aan de ontwikkeling van de 'Recidive Inschattingsschalen', kortweg de RISC genoemd. De RISC is een standaard risicotaxatie-instrument waarmee de criminogene problemen van justitiabelen op twaalf verschillende leefgebieden op systematische wijze in kaart worden gebracht. Psychometrisch onderzoek liet zien dat de RISC een adequate betrouwbaarheid en validiteit heeft (Van der Knaap, Leenarts & Nijssen, 2007). Sinds 2004 wordt de RISC gebruikt om de kans op terugval van justitiabelen in te schatten en te bepalen welke activiteiten moeten worden ontplooid in het individuele toezichtstraject. De afname van het instrument vormt de basis voor het advies van de reclassering aan de justitiële autoriteiten.

Een ander speerpunt van het programma Terugdringen Recidive was de uitbreiding en verbetering van de toepassing van bijzondere voorwaarden bij voorwaardelijke sancties. Het reclasseringstoezicht kwam daarmee sterker in de belangstelling staan. In combinatie met ontwikkelingen binnen de reclassering zelf leidde het een en ander tot het initiatief om het toezicht te moderniseren (Poort, 2009). Vanaf november 2009 wordt door 3RO een nieuw model gehanteerd waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen drie niveaus van toezicht (zie www.reclassering.nl). Omdat het huidige onderzoek betrekking heeft op de jaren 2002-2009 speelt deze laatste wijziging in dit rapport verder geen rol meer.

Reclasseringsinterventies

Uit de omschrijving tot dusver valt af te leiden dat de werkstraf in een aantal belangrijke opzichten verschilt van het toezicht. De (kale) werkstraf is voornamelijk gericht op het uitvoeren van onbetaald werk. Een toezichtstraject heeft als doel de naleving van bijzondere voorwaarden bij een (deels) voorwaardelijke veroordeling, en het bewerkstelligen van een gecontroleerde en begeleide terugkeer van de dader naar de samenleving. Een toezichtstraject is sterker dan de werkstraf gericht op gedragsverandering en risicobeheersing. De werkstraf is vooral punitief bedoeld (Poort, 2009). Toezichten zijn dus andere interventies dan de werkstraf. Een

toezichttraject wordt in andere situaties toegepast en het ligt daarom voor de hand dat de achtergronden van de daders die met toezicht te maken kregen zullen verschillen van de kenmerken van daders met een werkstraf. De recidive van de ex-reclassenten in beide sanctiegroepen zal in dit rapport dan ook apart worden besproken.

1.2 Eerder onderzoek

3RO gaat er van uit dat werkstraffen en toezichten strafrechtelijke interventies zijn die kunnen bijdragen aan het terugdringen van de recidive onder justitiabelen. Poort en Eppink (2009) beschrijven de veronderstelde werking van de werkstraffen en de toezichten en gaan na of er empirisch bewijs is voor de effectiviteit van de sancties. In deze paragraaf zetten we op een rij wat uit nationaal en internationaal onderzoek bekend is over de terugval van reclassenten na een werkstraf of toezichttraject. Tevens zal worden ingegaan op de vernieuwende aspecten van het huidige recidiveonderzoek in relatie tot eerdere studies.

Werkstraf

Poort en Eppink (2009) identificeren enkele 'werkzame bestanddelen' van de werkstraf. Dit zijn kenmerken die, mits zij correct worden uitgevoerd, een recidive verminderende invloed zouden moeten hebben. Als eerste noemen zij de dreiging van de celstraf. Wie zich niet houdt aan de afspraken die gelden bij de uitvoering van de werkstraf, wordt in hechtenis genomen. De duur van de hechtenis hangt af van het aantal nog openstaande arbeidsuren. Van deze 'stok achter de deur' zou een speciaal preventief effect uitgaan: de angst om gedetineerd te raken en bijvoorbeeld een relatie of betaalde baan kwijt te raken, vormt een externe motivatie om zich aan de regels te houden, de werkstraf te voltooien (Lünnemann & Linse, 2006) en niet opnieuw de fout in te gaan. Poort en Eppink concluderen echter dat in de literatuur geen consistent beeld naar voren komt van de afschrikwekkende invloed van de dreiging met straf op de lange termijn-recidive van de reclassent. Vaker dan dat gaat men uit van de gedachte dat de werkstraf als alternatief voor een vrijheidsstraf detentieschade kan voorkomen en langs deze weg de kans op recidive verkleint. Ook daar is echter nog geen expliciet bewijs voor: de preventie van 'detentieschade' wordt wel verondersteld in de literatuur, maar valt lastig te meten.

Verder zou de kans op terugval na een werkstraf worden verkleind indien en voor zover de interventie gepaard gaat met begeleiding van de reclassent. Het bieden van hulp bij het regelen of bestendigen van belangrijke zaken (woning, betaald werk, sociaal netwerk) en het motiveren van de reclassent, kunnen er toe leiden dat deze zich beter aan de afspraken houdt en na voltooiing van de werkstraf sterkere bindingen heeft met de maatschappij. Lünnemann, Beijers en Wentink (2005) concluderen in hun onderzoek naar succes- en faalfactoren dat werkstraffen vooral mislukken onder reclassenten die grote criminogene problemen hebben en die voorafgaand aan de sanctie een hogere kans op terugval vertoonden. Reclassenten met weinig tot geen criminogene tekorten en een laag recidiverisico ronden de werkstraf juist vaker met succes af. Een werkstraf in combinatie met begeleiding zou dus vooral bij reclassenten met een omvangrijke psychosociale problematiek en de daaraan gerelateerde hoge recidivekans effectief kunnen zijn. Poort en Eppink refereren in dit verband naar de 'Enhanced Community Punishment' in Groot-Brittannië (cf. Woodgate, 2003), een uitgebreide werkstraf waarbij naast het uitvoeren van de straf met justitiabelen ook wordt gewerkt aan resocialisatie. Deze combinatie van werkstraf en begeleiding lijkt in Engeland een gunstige uitwerking te hebben op het niveau van de recidive (HM Inspectorate of Probation, 2006). In Nederland, zo stellen Poort en Eppink (2009) vast, zien we de laatste jaren echter juist een toename van het aantal kale werkstraffen die zonder enige vorm van verdere begeleiding worden uitgevoerd (p.93). Dezelfde auteurs signaleren wel een nieuwe

trend waarin begeleiding kan worden ingezet bij werkstraffen wanneer dat nodig wordt geacht, bijvoorbeeld bij problemen op het gebied van arbeid en schulden. Maar deze kentering komt te laat om nog in het onderhavige onderzoek te worden meegenomen.

Het derde, mogelijk werkzame bestanddeel van de werkstraf dat in de literatuur wordt genoemd, heeft te maken met maatwerk. Verondersteld wordt dat wanneer de plaatsing van een reclassent op een specifiek werkstrafproject goed past bij zijn of haar achtergronden, motivatie en mogelijkheden om te leren, de kans op terugval na de werkstraf dan kleiner is. Deze veronderstelling is niet nieuw. De 'what works'-benadering hanteert al langer het principe dat effectieve sancties of interventies nauw dienen aan te sluiten bij de 'responsiviteit' van justitiabelen (Andrews, 2001). Poort en Eppink (2009) komen echter tot de conclusie dat er nog geen onderzoek voorhanden is dat in gaat op de specifieke rol van responsiviteit bij de uitvoering van werkstraffen. Aan de Universiteit van Maastricht wordt - bij het opstellen van dit rapport - gewerkt aan een 'matchingsinstrument' voor de werkstraf. Dit instrument begeleidt de gebruiker naar de keuze van het meest geschikte werkstrafproject, rekening houdend met de achtergrond en problematiek van de betreffende dader.

Al met al blijkt er dus relatief weinig bekend te zijn over de werkzame bestanddelen van de werkstraf in Nederland. Onduidelijk blijft hoe deze straf ingrijpt op de kans op terugval van ex-reclassenten. Er zijn wel enkele studies gedaan die de recidive na een werkstraf onderzochten zonder dat daarbij werd gekeken naar uitvoeringsaspecten. In deze studies werd de recidive onder de werkgestraften vergeleken met de recidive die optrad na de executie van vrijheidsstraffen (e.g. Bol & Overwater, 1986; Spaans, 1994). Het algemene beeld is dat de kans op terugval na een werkstraf minder omvangrijk is dan na een (korte) vrijheidsstraf. Zo blijkt uit recent onderzoek van Alberda, Drost en Wartna (2010) dat de recidive onder jongens die in 2006 een werkstraf kregen opgelegd lager was dan onder vergelijkbare jongens die een andere sanctie kregen. Omdat personen die een werkstraf kregen opgelegd niet zomaar te vergelijken zijn met personen met een andere sanctie, werd in dit onderzoek gematcht op kenmerken als type delict, leeftijd, geboorteland en omvang van het strafrechtelijke verleden.

In een ander recent onderzoek van Wermink, Blokland, Nieuwbeerta, Nagin en Tollenaar (2010) werd de recidive na een werkstraf opgelegd in 1997 vergeleken met de recidive na een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden. De analyse richtte zich uitsluitend op volwassenen die niet al eerder een werkstraf of gevangenisstraf kregen. Ook hier werd rekening gehouden met verschillen in een aantal statische achtergrondkenmerken zoals sekse, leeftijd, afkomst, type en ernst van het delict en aantal en type eerdere veroordelingen. Na de controle van instroomverschillen bleek dat daders met een werkstraf zowel op korte als op langere termijn minder recidiveerden dan daders die een gevangenisstraf uitzaten. Wellicht waren er nog meer instroomverschillen, dat valt bij dit type quasi-experimenteel onderzoek nooit helemaal uit te sluiten. Maar net als de studie van Alberda et al. geeft het onderzoek van Wermink et al. wel aanleiding om te vermoeden dat werkstraffen in termen van recidivereductie effectiever zijn dan celstraffen.

Naast de aangehaalde recidiveonderzoeken zijn er cijfers van de WODC-Recidivemonitor. Deze bieden zicht op de ontwikkeling van de recidive door de jaren heen. Op de site van het WODC is een applicatie geplaatst met de naam REPRIS. Hiermee kunnen de uitkomsten van de monitor worden opgezocht (www.wodc.nl/recidivemonitor). Zo kan men via een zoekpaneel bijvoorbeeld vinden dat van de volwassen justitiabelen die in 1998 een werkstraf kregen, 33%, binnen twee jaar opnieuw met justitie in aanraking kwam voor het plegen van een nieuw misdrijf. Voor de werkgestrafte volwassenen uit 2004 bedroeg dit percentage 36%.

Het huidige onderzoek vormt in twee opzichten een aanvulling op de studies en metingen die eerder in Nederland zijn verricht. Op de eerste plaats kunnen de werkstraffen in meer detail worden bestudeerd. In dit recidiveonderzoek zullen

uitvoeringsaspecten worden betrokken. Tot dusver konden de cijfers van de Recidive-monitor niet worden uitgesplitst naar kenmerken van het verloop van de werkstraffen. In dit onderzoek kan dit wel. Zo zal bijvoorbeeld worden nagegaan of ex-reclassenten die de werkstraf voltooiden minder recidiveerden dan ex-reclassenten die de werkstraf voortijdig beëindigden. Op grond van de veronderstelling dat het succesvol doorlopen van de werkstraf de recidive helpt terugdringen (Poort & Eppink, 2009) en wetende dat het mislukken van een werkstraf samenhangt met criminogene problemen op het vlak van werk, verslaving en motivatie (Lünnemann et al., 2005), ligt het voor de hand dat de mate van voltooiing van de werkstraf samenhangt met de kans op recidive. Dit zal met dit onderzoek worden nagegaan. Daarnaast zal ook worden onderzocht of de hoogte van de recidivepercentages samenhangt met het type werkstraf (groeps- of extern project) en het aantal uit te voeren uren. In de hiervoor besproken studies konden dergelijke aspecten niet worden meegenomen. Het betrekken van executiegegevens maakt het huidige recidiveonderzoek ook nauwkeuriger: de datum van *afsluiting* van de werkstraf kan nu als startpunt worden genomen voor het meten van de recidive. In eerdere studies werd de datum van *oplegging* als startpunt gehanteerd, nog voordat de werkstraf zelf was gestart. Op de tweede plaats zal met dit onderzoek duidelijk worden welke invloed *dynamische* factoren hebben op de terugval na een werkstraf. Van een deel van de reclassenten beschikken we over gegevens afkomstig uit afnames van de RISC. Zoals eerder al aan de orde kwam, maken reclasseringsmedewerkers met behulp van dit instrument rapport op over de achtergronden van de reclassenten op een 12-tal leefgebieden, waaronder verslaving, huisvesting, arbeid, en sociale relaties. De beschikbare RISC-gegevens maken het mogelijk verklarende analyses te doen van de recidive die na een werkstraf optreedt. Waar in eerder onderzoek de recidive alleen gerelateerd kon worden aan statische kenmerken als sekse, geboorteland en type delict, zullen de cijfers in het onderhavige onderzoek worden geanalyseerd in termen van factoren die aanknopingspunten bieden voor verdere hulpverlening en het uitvoeren van specifieke gedragsinterventies.

Toezicht

Meer nog dan bij werkstraffen wordt van toezicht verondersteld dat het bijdraagt aan het verminderen van de kans dat justitiabelen recidiveren. Poort en Eppink (2009) onderscheiden drie bestanddelen van toezicht waarvan wordt aangenomen dat deze de kans op terugval verkleinen: controle, begeleiding en casemanagement.⁵ Ten aanzien van het eerste aspect is het idee dat controleactiviteiten er voor zorgen dat reclassenten zich daadwerkelijk aan de aanwijzingen en afspraken houden en dat daardoor recidive wordt voorkomen. Daarnaast speelt mee dat door de controle dreigende overtredingen van voorwaarden en afspraken sneller worden opgepikt, zodat het risico op feitelijke recidive wordt beperkt. Uit de internationale literatuur komt duidelijk naar voren dat het louter controleren van justitiabelen in het kader van toezicht niet helpt om de kans op terugval te verkleinen (cf. literatuur genoemd in Van Gestel et al., 2006). Effectief toezicht in termen van recidivevermindering is een combinatie van controlerende en begeleidende activiteiten, waarbij de laatste bij voorkeur bestaat uit interventies gericht op het veranderen van de problematische gedragingen, vaardigheden of omstandigheden van reclassenten (e.g. Bonta, Wallace-Capreta & Rooney, 2000; Taxman, 2002 en Kogel & Nagtegaal, 2008). Het onderzoek van Papparozzi en Gendreau (2005) in de Verenigde Staten, toonde aan dat justitiabelen die onder toezicht werden gesteld bij reclasseringswerkers met een stijl louter gericht op ofwel controle ofwel begeleiding, vaker recidiveerden dan

⁵ Ook bij een toezichttraject is er sprake van een 'stok achter de deur'. Wanneer de reclassent zich niet houdt aan de gestelde voorwaarden, aanwijzingen of afspraken, dreigt er een grotere vrijheidsbeperking of zelfs detentie. Deze dreiging zou de kans op terugval verkleinen. Wat voor de werkstraf geldt, geldt echter ook voor het toezicht: er is in de literatuur geen duidelijk bewijs te vinden voor de afschrikwekkende werking invloed van dit aspect.

justitiabelen die werden toegewezen aan werkers die controle en begeleiding met elkaar combineerden (zie ook Skeem & Manchak, 2008). Een recente meta-analyse van Lowenkamp e.a. (2010) van 58 intensieve toezichtprogramma's in de VS, liet zien dat programma's die voornamelijk op surveillance waren gericht, geassocieerd zijn met grotere terugval dan programma's die voor een deel ook uit behandeling en begeleiding bestonden. Poort en Eppink (2009) merken op dat hoewel controle naast begeleiding kennelijk een belangrijk onderdeel vormt van effectief toezicht, er in de literatuur nog maar weinig aanwijzingen te vinden zijn over de wijze waarop dit aspect moet worden afgestemd op het risicoprofiel van de reclassent.

Ten aanzien van het begeleidende aspect van het toezicht luidt de theorie dat door hulp en steun te bieden bij het naleven van de voorwaarden en afspraken, de kans op het succesvol afronden van het traject groter wordt. Daarnaast is de assumptie dat begeleiding de kans op een sociaal isolement verkleint, omdat de reclassent in contact wordt gebracht met maatschappelijke instanties en hij of zij wordt ondersteund bij het opbouwen en bestendigen van sociale netwerken. Beide aspecten zouden kunnen helpen om de kans op recidive te verkleinen. Poort en Eppink (2009) constateren dat er weinig (quasi)-experimenteel onderzoek is verricht naar de effectiviteit van begeleidende activiteiten tijdens toezicht. Als belangrijkste verklaring voeren zij aan dat het lastig is om een complexe interventie als toezicht via een experimentele onderzoeksopzet te evalueren. Begeleiding is meestal niet een eenmalige, logische reeks van gebeurtenissen met een vooraf te bepalen begin en einde, maar vooral een proces met verschillende activiteiten en gebeurtenissen die gaandeweg nog kunnen veranderen. Abraham en collega's concludeerden in 2007 dat er geen duidelijke uitvoeringsvarianten te onderscheiden zijn in de toezichttrajecten die in de periode tussen 2002 en 2006 in Nederland zijn uitgevoerd. Toezicht is maatwerk. Het wordt afgestemd op de betreffende reclassent, met als gevolg dat de opzet en inhoud van het toezicht sterk varieert. Voor het onderhavige onderzoek impliceert dit dat er geen gegevens beschikbaar zijn over de mix van begeleidende en controlerende activiteiten tijdens de toezichttrajecten. Dat is anders in het nieuwe model waarmee de reclassering sinds november 2009 toezicht vorm geeft (zie www.reclassering.nl). Met dit nieuwe model is informatie beschikbaar over gestandaardiseerde uitvoeringsvarianten, en wordt nauwkeuriger geregistreerd uit welke activiteiten het toezicht bestond (Poort, 2009; Plaisier & Pennekamp, 2009). In vervolgonderzoek kan deze informatie dan ook worden meegenomen, maar bij de huidige metingen ontbreken deze gegevens nog.

Poort en Eppink (2009) merken voorts op dat uit kwalitatief onderzoek een consistent beeld naar voren komt van de werkzame bestanddelen van de begeleiding tijdens het toezicht. Dat blijkt uit interviews met reclassenten en toezichthouders. De volgende aspecten worden gezien als succesfactoren:

- a een relatie tussen reclassent en toezichthouder die betrokkenheid, veranderingsgezindheid en probleemoplossend gedrag aan de kant van de reclassent bevordert;
- b gesprekken waarin zowel geluisterd als gepraat wordt met de reclassent over diens problemen, en
- c het opbouwen en bestendigen van een goed netwerk voor de ondertoezichtgestelde (e.g. McCullough, 2005; Taxman, 2004; Rex, 1999).

De toezichthouders in het onderzoek benadrukken echter dat eerst aan een aantal primaire levensbehoeften moet zijn voldaan (o.m. huisvesting en arbeid) om aan de genoemde aspecten te kunnen werken. Het kwalitatieve onderzoek levert aanwijzingen op dat het opbouwen en bestendigen van sociale netwerken tijdens het toezicht gekoppeld aan het voorzien in primaire levensbehoeften, belangrijke factoren zijn die 'desistance', het breken met de criminele levensstijl, in de hand werken.

Casemanagement wordt door Poort en Eppink (2009) als een eigenstandig aspect van toezicht gezien. Casemanagement zorgt ervoor dat alle activiteiten in het toezichttraject een continu en integraal geheel vormen. Goed casemanagement kan

voortijdige uitval van reclassenten voorkomen en in het kielzog daarvan ook recidive, zo luidt de veronderstelling. 3RO ziet casemanagement als regelwerk om de samenhang van activiteiten en interventies tijdens een toezichttraject te bewaken en om instanties die worden ingezet tijdens het toezicht, dezelfde doelen te laten nastreven. Er is echter geen onderzoek voorhanden waarin de invloed van casemanagement op de terugval van ex-reclassenten is beschreven.

Recentelijk betoogde Menger (2010) dat in de discussie over effectiviteit van toezicht, naast aspecten uit de traditie van 'what works', ook 'who works' in ogenschouw moet worden genomen: de reclasseringswerkers die het toezicht uitvoeren. Reclasserings-interventies zoals toezicht zijn volgens deze auteur niet op zichzelf effectief. Het succes is ook sterk afhankelijk van de (houding en stijl van de) werker die ze uitvoert. Menger onderscheidt drie aspecten van de reclasseringswerker die de effectiviteit van het toezicht bevorderen:

- a de reclasseringswerker gelooft in zijn of haar werkwijze en verwacht dat die effectief zal zijn en weet dit ook over te brengen op de reclassent (de Vries, 2007; Wampold et al., 1997);
- b de werker weet een alliantie met de reclassent op te zetten en te onderhouden die doelgericht is, een gezamenlijke oriëntatie op het doel kent en voldoende binding bevat om dat doel te bereiken (Kennealy, Skeem, Manchak & Eno Loudon, 2012), en
- c de werker is zelfkritisch en evalueert systematisch en gestructureerd het eigen functioneren, en stuurt zonedig bij (Bosker, 2009; Miller, Hubble, & Duncan, 2007).

We mogen concluderen dat over toezichttrajecten in Nederland zelf nog weinig bekend is, maar dat de effectiviteit van deze trajecten op basis van internationaal onderzoek goed valt te onderbouwen. De Recidivemonitor van het WODC bevat cijfers over de recidive die volgt op de oplegging van voorwaardelijke vrijheidsstraffen. Deze cijfers maken echter niet duidelijk welk deel van deze straffen gepaard ging met reclasseringstoezicht. In het onderhavige onderzoek vormt het (afgesloten) toezicht het uitgangspunt van de berekeningen van de recidive. Net als bij de werkstraffen zal een aantal uitvoeringsaspecten in de analyses worden betrokken en zullen ook dynamische factoren uit de RISC worden ingezet. Het beoogde eindresultaat is dat er een breed en verdiept inzicht ontstaat in de strafrechtelijke recidive die zich na toezicht voordoet.

1.3 Onderzoeksvragen

In algemene termen geformuleerd is de doelstelling van dit onderzoek tweeledig: (a) het in kaart brengen van de gegevens die beschikbaar zijn om de recidivemetingen van het WODC toe te passen op de reclasseringssector, en (b) het geven van een eerste overzicht van de ontwikkeling en achtergronden van de recidive van werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Uiteindelijk zal het recidiveonderzoek onder ex-reclassenten worden opgenomen in de Recidivemonitor en zullen de recidivemetingen jaarlijks worden herhaald. Op deze wijze ontstaat een database waarmee een actueel, geschakeerd en verdiepend beeld kan worden verkregen van de uiteindelijke resultaten van de zorg en begeleiding die de reclassering justitiabelen biedt.

Voor beide onderzoeksgroepen – de werkgestraften en ondertoezichtgestelden – vindt de analyse van verzamelde gegevens in vijf stappen plaats. Eerst wordt de onderzoeksgroep beschreven. Dan wordt voor beide groepen de strafrechtelijke recidive berekend, wordt nagegaan hoe de recidive zich gedurende de onderzoeksperiode heeft ontwikkeld en hoe deze uitvalt in subgroepen binnen de onderzoekspopulaties. Ten slotte wordt onderzocht in hoeverre criminogene factoren, afkomstig uit de RISC, in hun onderlinge samenhang gerelateerd zijn aan de kans op recidive na een toezicht of een werkstraf. De hoofdvragen van het onderzoek luiden als

volgt. We geven per vraag een korte toelichting. Een meer gedetailleerde uitwerking volgt in hoofdstuk 2.

- 1 Hoe ziet de populatie van daders en verdachten er uit die in het kader van een werkstraf of toezichttraject onder de zorg en aandacht vielen van de reclasseringsinstellingen?

Bij het beantwoorden van deze vraag zullen de beschikbare persoons-, zaak- en executiekenmerken afkomstig uit het registratiesysteem van 3RO (IRIS, voorheen: CVS) en de OBJD, het bronbestand van de Recidivemonitor, worden gebruikt om een beeld te schetsen van deze twee daderpopulaties. Om het beeld overzichtelijk te houden zullen alleen de reclassenten uit 2009 worden geprofileerd. Dit is de meeste recente groep reclassenten in het huidige onderzoek. Zij geven het meest actuele beeld van de populatiekenmerken.

- 2 Wat is het recidivebeeld in beide onderzoeksgroepen: welk deel van de ex-reclassenten kwam na afsluiting van het reclasseringscontact opnieuw in aanraking met justitie naar aanleiding van een (ernstig of zeer ernstig) misdrijf?

Op basis van gegevens uit de onderzoek- en beleidsdatabase justitiële documentatie (OBJD) zal een overzicht worden gegeven van de strafrechtelijke recidive van werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Er zijn cijfers beschikbaar over de periode 2002-2009. Voor elk jaar in die periode werd een uitstroomcohort samengesteld waarvan de recidive is nagegaan. In de hoofdtekst van dit document zullen we ons richten op de beschrijving van de recidive in het meest recente cohort: de personen die in 2009 een werkstraf of een toezichttraject beëindigden. De resultaten voor de overige cohorten zijn opgenomen in de bijlagen. Bij de beschrijving van de terugval wordt aandacht besteed aan de 'algemene', 'ernstige' en 'zeer ernstige recidive'. We richten ons daarbij op de prevalentie van de recidive, uitgedrukt in het percentage personen met een nieuwe strafzaak. In de bijlage zijn ook cijfers te vinden over de frequentie en omvang van de recidive.

- 3 Wat is de ontwikkeling in het recidivebeeld in de periode 2002-2009, rekening houdend met verschuivingen die zich in de achtergrondkenmerken van beide groepen ex-reclassenten hebben voorgedaan?

Nagegaan zal worden welke trend zich heeft voorgedaan in de recidive van de opeenvolgende jaarcohorten. Omdat het denkbaar is dat zich in de loop der tijd verschuivingen hebben voorgedaan in de samenstelling van de onderzoekspopulaties, zullen de ruwe cijfers met behulp van een statistisch model worden bijgesteld alvorens zij tegen elkaar worden afgezet. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat in het ene jaar meer first offenders een sanctie kregen dan in het andere jaar. Dit kan invloed hebben op de recidivecijfers, want first offenders hebben een lagere recidivekans dan personen die al eerder in aanraking zijn gekomen met justitie. Om de invloed van dit type verschuivingen (of 'instroomverschillen') op de ontwikkeling van de recidive te neutraliseren en de 'netto-ontwikkeling' beter te kunnen ontwaren, zullen de ruwe recidivecijfers worden gecorrigeerd.

- 4 Hoe valt de recidive uit voor beide groepen ex-reclassenten, als zij wordt uitgesplitst naar persoons- en zaakkenmerken en executiegegevens?

Dezelfde variabelen die worden aangewend om de achtergronden van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden te beschrijven, fungeren als uitsplitsingskenmerken van de recidive. We richten ons daarbij weer op het meest recente cohort. De onderzoeksgroepen uit 2009 worden aan de hand van de kenmerken verdeeld in subgroepen en vervolgens zal per subgroep de recidive worden berekend. De verkenning van de samenhangen die zich voordoen, biedt een eerste blik op de factoren die van belang zijn bij het duiden van de terugval van ex-reclassenten.

- 5 In welke samenhang zijn persoons-, delict- en afdoeningskenmerken van voorspellende waarde voor de recidive die optreedt na een werkstraf of een toezichttraject, als ook informatie over de criminogene factoren uit de RISC in de analyse wordt meegenomen?

Voor de beantwoording van de vraag naar de complexe samenhang tussen de verzamelde gegevens en de recidive zullen de persoons-, zaak- en executiekenmerken uit het CVS en de OBJD worden aangevuld met de informatie over de criminogene factoren uit de Recidive inschattingsschalen (de RISC) van 3RO. Op deze manier kan worden onderzocht wat het relatieve belang is van de verschillende factoren bij het verklaren van de recidive. Deze multivariate analyse zal niet alleen in kaart brengen in hoeverre statische informatie (sekse, leeftijd, omvang strafverleden) van invloed zijn, maar ook hoezeer dynamische factoren de recidive voorspellen (huisvesting, relaties, verslaving). Aangezien niet bij alle reclassenten een RISC werd afgenomen, zijn de analyses ten behoeve van onderzoeksvraag 5 beperkt tot een deel van beide onderzoekspopulaties.

Bij het beantwoorden van onderzoeksvragen 1 tot en met 4, zal op sommige plaatsen een vergelijking worden gemaakt met de populatie van ex-gedetineerden. De cijfers met betrekking tot deze groep zijn afkomstig uit de Recidivemonitor. Zij worden gebruikt om de uitkomsten onder werkgestraften en ondertoezichtgestelden in perspectief te zetten. Ze zijn niet bedoeld om de effectiviteit van de aanpak van de reclassering te vergelijken met die van het gevangeniswezen. Dat zou ook niet kunnen, want hoewel er sprake is van een zekere overlap tussen de verschillende onderzoekspopulaties, zijn de verschillen in de achtergronden van de gedetineerden en de reclassenten te groot voor een directe vergelijking van de cijfers. Recidivecijfers geven alleen zicht op de effectiviteit van een interventie als zij worden afgezet tegen die van justitiabelen die in alle relevante opzichten gelijkwaardig zijn. Dat is hier niet het geval. Meer in het algemeen handelt dit rapport *niet* over de effectiviteit van het handelen van de reclasseringsinstellingen. Het onderzoek biedt een gekwalificeerde beschrijving en analyse van de recidive na beëindiging van een werkstraf of een toezichttraject, maar levert geen hard bewijs op van de effecten van het reclasseringswerk.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zetten we uiteen hoe de onderzoeksgroepen werden geselecteerd en hoe de recidivemetingen zijn uitgevoerd. Hoofdstuk 3 beschrijft de samenstelling van de onderzoeksgroepen en in hoofdstuk 4 zal worden ingegaan op de recidive, eerst voor de groepen uit 2009, vervolgens voor de gehele periode tussen 2002 en 2009. In dit hoofdstuk worden ook de uitsplitsingen van de recidivecijfers gegeven. Hoofdstuk 5 bespreekt de resultaten van een multivariate analyse van recidive na een werkstraf of een toezichttraject. Het slothoofdstuk bevat de conclusies en een discussie van de belangrijkste bevindingen, plus de vooruitzichten voor verder onderzoek.

2 Methode van onderzoek

Dit hoofdstuk gaat in op de dataverzamelingsprocedure en op de databewerkingen die zijn uitgevoerd om te komen tot de uiteindelijke analysebestanden. Ook wordt het gebruikte recidivebegrip nader toegelicht en volgt er een overzicht van de analyses die zijn uitgevoerd.

2.1 Selectie van de onderzoeksgroepen

Het onderzoek richt zich op interventies voor reclassenten waarbij 3RO zelf de uitvoering ter hand nam. Vroeghulpcontacten en situaties waarin alleen een adviesrapportage werd opgesteld, zijn buiten beschouwing gelaten. De onderzoeksgroep voor de recidivemeting bestaat uit reclassenten die in de periode 2002-2009 zijn uitgestroomd na een werkstraf en/of een periode van toezicht. We gaan er van uit dat het CVS vanaf 2002 consistent opgebouwde dader- en interventiekenmerken bevat. De dataverzameling heeft grotendeels plaats gevonden in 2012, daarom werd 2009 als laatste onderzoeksjaar gekozen. Personen die in dat jaar uitstroomden konden allen minimaal twee jaar worden gevolgd, gedurende 2010 en 2011. Dat is voldoende voor de berekening van de 2-jaars recidive, in dit rapport de basis voor de beschrijving van de resultaten.

De onderzoeksgroepen zijn ingedeeld in cohorten van één jaar. Dit stelt ons in staat de *ontwikkeling* in de terugval van de ex-reclassenten te volgen. Omdat het onderzoek zich richt op twee aparte groepen, zijn er twee bestanden aangemaakt: één bestand met uitstromen na een toezicht en één bestand met uitstromen na een werkstraf. De twee groepen kennen een zekere overlap. Het komt voor dat een persoon binnen één jaar een werkstraf heeft uitgevoerd en daarvoor of daarna ook onder toezicht heeft gestaan. Indien een persoon binnen een jaar meer dan één werkstraf of toezicht had, vormt de eerste werkstraf of toezicht in dat jaar steeds het uitgangspunt voor de recidive-berekening; personen komen dus slechts één keer voor in een jaarbestand. Het kan zijn dat personen meerdere keren uitstromen naar aanleiding van dezelfde zaak met hetzelfde parketnummer. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een persoon die eerst onder toezicht stond in het kader van een schorsing van de voorlopige hechtenis en die vervolgens een voorwaardelijk vrijheidsstraf kreeg opgelegd. Een meervoudige uitstroom doet zich ook voor bij mislukte werkstraffen die later worden hervat. Om de recidivemeting zuiver te houden, werd in dit soort gevallen steeds de titel die hoorde bij de laatste uitstroom in de analyses meegenomen.⁶

Om te komen tot een onderzoeksbestand, zijn met behulp van de door 3RO aangeleverde parketnummers en personalia, versleutelde persoonsnummers opgevraagd bij de justitiële informatiedienst (JustID) in Almelo, het bureau dat het justitiële documentatie systeem (JDS) beheert. De versleutelde persoonsnummers komen voor in de OBJD, het bronbestand van de Recidivemonitor. Met behulp van deze nummers kon de justitiële documentatie worden gekoppeld aan de executiegegevens van 3RO.

Tabel 1 geeft de totstandkoming van de onderzoeks aantallen weer. De eerste twee kolommen geven aan hoeveel personen volgens opgave van 3RO in een bepaald jaar (of: cohort) een of meer toezichten of werkstraffen hebben beëindigd. Het ontdebelen van verschillende uitstromen op basis van hetzelfde parketnummer verlaagde de onderzoeks aantallen met gemiddeld 7 respectievelijk 4%. Wanneer een

⁶ Om deze reden werd de titel: 'voorwaardelijke schorsing preventieve hechtenis' relatief vaak verwijderd.

persoon bijvoorbeeld in cohort 2002 uitstroomde met een voortijdig beëindigde werkstraf maar het jaar daarna deze werkstraf alsnog voltooide, werd deze laatste uitstroom als basis genomen voor de recidiveberekening. De uitstroom uit cohort 2002 werd dan verwijderd.

In de vijfde en zesde kolom van de tabel wordt weergegeven welk deel van de aangeleverde personen teruggevonden kon worden in de OBJD. Wanneer het parketnummer onjuist is, of wanneer het parketnummer ontbreekt en de personalia onjuist zijn, kan er geen identificatie plaatsvinden en kunnen de justitiële gegevens niet worden gekoppeld. Maar dat gebeurde niet vaak. Het succespercentage bij het 'matchen' van de personen in de te koppelen bestanden bedroeg gemiddeld 99%. De zevende en achtste kolom vermelden de aantallen reclassenten bij wie het toezicht of de werkstraf is gestart. Van een deel van de aangeleverde personen bleek de voorgenomen interventies uiteindelijk niet te zijn uitgevoerd. Omdat bij deze personen het reclasseringsproduct niet werkelijk is afgenomen, is besloten deze personen uit de analyses te verwijderen. In de negende en tiende kolom van de tabel staan de aantallen personen die in de uiteindelijk berekeningen van de recidive konden worden meegenomen. Ook wanneer de koppeling met de OBJD heeft plaatsgevonden kunnen er toch nog personen uitgesloten worden van de analyses. Bijvoorbeeld in het geval dat zij tijdens de reclasseringsbemoediging komen te overlijden. Verder kunnen personen uitvallen om technische redenen, zoals wanneer de zaak naar aanleiding waarvan de recidive wordt berekend (de 'uitgangszaak') een onmogelijke uitstroomdatum heeft. Overigens kan het voorkomen dat het parketnummer in het uitstroombestand van 3RO ontbreekt. Deze personen kregen een zogenaamd fictieve zaak toegewezen, die fungeerde als startpunt van de observatieperiode. Het werken met fictieve uitgangszaken kan leiden tot een kleine onnauwkeurigheid in het meten van de recidive. De invloed is echter gering, want het gaat slechts om een kleine groep. Bij 4% van de werkgestraften en 18% van de ondertoezichtgestelden⁷ kon door een ontbrekend parketnummer niet worden herleid welke zaak in de OBJD de uitgangszaak betrof.

De laatste twee kolommen van de tabel geven de aantallen waarop de verdiepende analyses met behulp van de RISC-gegevens zijn uitgevoerd. Ten tijde van dit onderzoek waren er alleen RISC-gegevens beschikbaar voor de jaren 2005 tot en met 2008. En dan alleen voor een deel van de reclassenten; voor de ondertoezichtgestelden waren er vaker RISC-afnames beschikbaar dan voor werkgestraften.

⁷ Deze 18 % betrof vooral uitstromen uit 2002 en 2003 en penitentiaire programma's met elektronisch toezicht.

Tabel 1 Onderzoeksaantallen recidivemeting ex-reclassenten

Cohort	Aangeleverd door reclassering		Ontdubbelen uitstromen met zelfde parketnr		Aangetroffen in OBJD		In OBJD + dienst gestart		Opgenomen in analyses		Opgenomen in RISC analyses	
	Toezicht	Werkstraf	Toezicht	Werkstraf	Toezicht	Werkstraf	Toezicht	Werkstraf	Toezicht	Werkstraf	Toezicht	Werkstraf
2002	5.457	23.090	5.202	21.888	5.071	21.321	4.388	19.320	4.333	19.157	-	-
2003	6.594	29.415	6.216	27.956	6.205	27.921	5.587	25.141	5.526	25.039	-	-
2004	7.868	30.951	7.018	29.266	7.002	29.208	6.291	26.674	6.230	26.554	-	-
2005	9.400	35.682	8.195	33.978	8.147	33.855	7.316	30.774	7.254	30.658	363	118
2006	11.117	37.790	9.875	36.266	9.724	36.163	8.803	33.254	8.740	33.123	2.003	1028
2007	11.852	37.672	10.972	36.590	10.442	36.322	9.441	33.366	9.343	33.239	4.363	2410
2008	12.861	36.811	12.075	35.843	12.051	35.786	10.954	32.707	10.859	32.599	6.821	3933
2009	13.613	36.267	13.613	36.267	13.600	36.234	12.273	33.004	12.179	32.886	-	-
Totaal	78.762	267.678	73.166	258.054	72.242	256.810	65.053	234.240	64.463*	233.255**	13.550	7.489

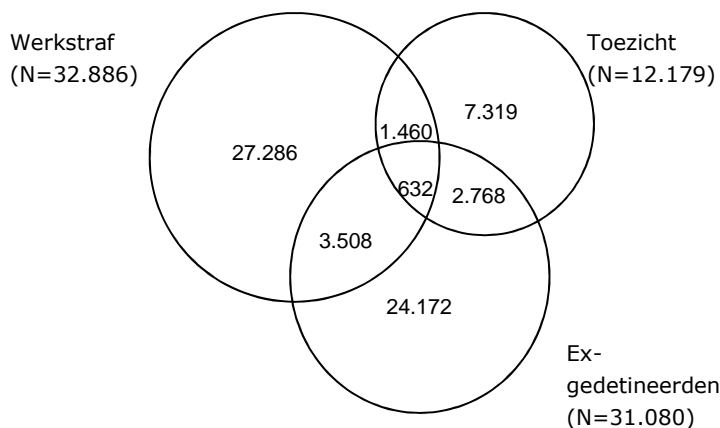
* Het totaal aantal unieke reclassenten met een toezicht beëindigd tussen 2002 en 2009 bedraagt: 54.974

** Het totaal aantal unieke reclassenten met een werkstraf beëindigd tussen 2002 en 2009 bedraagt: 192.408

De beschrijving van de recidive in dit rapport is hoofdzakelijk gericht op de reclassenten uit het laatste cohort. De onderzoeksgroepen van cohort 2009 bestaan uit 12.179 ondertoezichtgestelden en 32.886 werkgestraften. Zij vormen de basis voor de berekeningen van de cijfers voor verschillende vormen van recidive en voor de uitsplitsingen naar achtergrondkenmerken. De andere cohorten worden gebruikt voor de analyse van het verloop van de recidive tussen 2002 en 2009. Voor de analyses van de RISC-gegevens golden andere selectiecriteria (zie hoofdstuk 5).

Zoals eerder uiteengezet zal - om enig reliëf te geven aan de recidivecijfers van de ex-reclassenten - een vergelijking worden gemaakt met ex-gedetineerden. Bij de vergelijking zijn gedetineerden betrokken die in 2009 uitstroonden uit een penitentiare inrichting. Deze gegevens zijn beschikbaar omdat de groep ex-gedetineerden één van de vaste onderzoekspopulaties vormt voor de jaarlijkse metingen van de Recidivemonitor van het WODC. In onderstaande figuur wordt weergegeven hoe de verschillende dadergroepen voor dit onderzoek zich tot elkaar verhouden. Er is sprake van overlap. Daders die uitstroonden uit detentie in 2009, beëindigden in sommige gevallen in datzelfde jaar ook een werkstraf of een toezicht. Van de totale groep reclassenten die uitstroonde na een toezicht in 2009 (N=12.179), waren er 2.092 personen (1.460 plus 632) die in 2009 ook een werkstraf beëindigden. De groep van 632 personen beëindigden in dat jaar zowel een toezicht en een werkstraf, als een periode van detentie.

Figuur 2 Overzicht van de overlap tussen werkgestraften, ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden in 2009

2.2 Het meten van de recidive

De metingen van de Recidivemonitor zijn gebaseerd op gegevens afkomstig uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Dit is een gepseudonimiseerde versie van het JDS, het wettelijke documentatiesysteem voor afdoeningen van strafzaken. Het gebruik van de OBJD impliceert dat alleen de criminaliteit die onder de aandacht komt van het Openbaar Ministerie (OM), in kaart wordt gebracht. Delicten die niet worden opgespoord of niet aan het OM worden doorgegeven, blijven buiten beschouwing. Een gedetailleerd overzicht van de werkwijze van de Recidivemonitor is te vinden in een brochure verkrijgbaar op de site van het WODC (Wartna et al., 2011). In de brochure wordt toegelicht hoe de ruwe zaak- en delictgegevens uit de OBJD worden verwerkt tot statistieken over de terugval van de justitiabelen. De uitkomsten van het rekenwerk worden opgeslagen in REPRIS (www.wodc.nl/recidivemonitor), een database die via een zoekpaneel op de site van de Recidivemonitor kan worden geraadpleegd. Dit systeem bevat alle statistieken van het recidiveonderzoek van het WODC, inclusief uitsplitsingen naar de dader-, delict- en afdoeningskenmerken.

De Recidivemonitor hanteert vaste criteria voor het vaststellen van de terugval. Deze staan vermeld in box 1. In dit rapport wordt aandacht besteed aan de prevalentie van algemene, ernstige en zeer ernstige recidive tot twee jaar nadat een toezicht of werkstraf werd afgesloten. Als begin van de observatieperiode – de periode waarover de recidive wordt vastgesteld – geldt de eerste dag die volgde op de dag van afsluiting. Er is in dit onderzoek voor een observatietermijn van twee jaar gekozen omdat eerder recidiveonderzoek heeft uitgewezen dat recidive voornamelijk plaatsvindt in de eerste twee jaar na de uitgangszaak. Naarmate er meer tijd is verstreken sinds de uitgangszaak neemt het aantal daders dat nog recidiveert steeds minder sterk toe. De tweejarige recidive geeft een goede indicatie van de recidive op de middellange en lange termijn.

Met 'algemene recidive' wordt bedoeld: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten. Zaken die eindigen in een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische beslissing worden niet meegenomen. Bij 'ernstige recidive' gaat het om nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens vier jaar. Ook delicten met een lagere strafdreiging maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen in deze categorie. Onder de 'zeer ernstige recidive', ten slotte, vallen alle nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens

acht jaar. De drie vormen van recidive zijn 'genest', zij vertonen overlap. Algemene recidive omvat alle recidive: de zeer ernstige recidive, de ernstige recidive en ook de relatief lichte misdrijven. De ernstige recidive is dus een deelverzameling van de algemene recidive en de zeer ernstige recidive is weer een deelverzameling van de ernstige recidive. Behalve de 2-jarige recidive zijn er ook cijfers beschikbaar over andere observatieperioden, tot 10 jaar nadat een toezicht of werkstraf werd beëindigd. Deze resultaten zijn te vinden in de bijlagen van dit document.

Box 1 Recidivecriteria

Algemene recidive: nieuwe, geldige* justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten;

Ernstige recidive: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 4 jaar**;

Zeer ernstige recidive: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 8 jaar.

* Zaken die niet eindigen in een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische beslissing

** Delicten met een lagere strafdreiging maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen ook in deze categorie

In de bijlage worden naast de recidiveprevalentie ook statistieken gegeven met betrekking tot de recidivefrequentie en de recidiveomvang. De frequentie van de recidive wordt uitgedrukt in het gemiddelde aantal nieuwe justitiecontacten dat de recidivisten sinds de uitgangszaak hebben opgebouwd. Voor elk jaar van de observatieperiode wordt dus het aantal recidivecontacten gedeeld door het aantal personen dat tot dan toe heeft gerecidiveerd volgens het betreffende criterium. De omvang van de recidive is het totaal aantal nieuwe, geldige justitiecontacten binnen de onderzoeksgroep vanwege het plegen van relatief lichte, middelzware en zware criminaliteit. Door het aantal delicten te berekenen per 100 daders, kunnen de uitkomsten gemakkelijk worden vergeleken met uitkomsten van metingen in andere sectoren. Alle cijfers, inclusief uitsplitsingen van de statistieken naar persoons-, zaak- en executiekenmerken zijn beschikbaar via de eerdergenoemde webapplicatie REPRIS.

2.3 Welke analyses vinden plaats?

Beschrijving achtergrondkenmerken

In het volgende hoofdstuk zullen allereerst de persoonskenmerken van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden worden beschreven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar sekse, leeftijd en het geboorteland van de justitiabele, het type uitgangsdelict en de omvang van het strafrechtelijke verleden. Daarna worden ook enkele zakenmerken besproken: het type delict, de afdoening van de uitgangszaak en het arrondissement waar de uitgangszaak werd behandeld. Naast deze 'OBJD-kenmerken' zullen enkele executiegegevens worden beschreven. Deze gegevens zijn samengesteld uit data afkomstig uit CVS. Het betreft onder meer de uitvoerende organisatie (LdH-J&R, SVG of RN), de doorlooptijd, de strafrechtelijke titel waarop het toezicht plaatsvond, de duur en het type van de werkstraf (groeps- of individueel) en de mate van voltooiing.

Recidive

Na het beschrijven van de achtergrondkenmerken wordt de prevalentie van algemene, ernstige en zeer ernstige recidive berekend. Dat gebeurt met behulp van survivalanalyse. Deze techniek wordt binnen de Recidivemonitor standaard gebruikt om de terugval in een bepaalde dadergroep vast te stellen (zie ook Wartna et al, 2011). Bij survivalanalyse wordt rekening gehouden met verschillen in de termijn dat de personen in het onderzoek werden gevolgd. Omdat de werkgestrafte en onder

toezicht gestelde daders op verschillende momenten zijn uitgestroomd en zij allen zijn gevolgd tot het einde van de dataverzamelingsperiode (13 juli 2012), varieert de observatieperiode per persoon; niet iedereen was even lang in de gelegenheid om te recidiveren. Door gebruik te maken van survivalanalyse worden de onderlinge verschillen in observatieperiode gecorrigeerd en wordt dus rekening gehouden met de tijd dat een persoon na uitstroom gevolgd kan worden. Voor alle momenten tussen de minimale en maximale observatieperiode wordt de kans op recidive berekend op basis van het aantal waarnemingen dat op dat moment beschikbaar is. De prevalentie van recidive kan hierdoor nauwkeuriger worden vastgesteld.

Recidive uitgesplitst naar achtergronden

Om de samenhang in beeld te brengen tussen de prevalentie van recidive en de besproken persoons- en zaakkenmerken en executiegegevens, zullen univariate Cox-regressieanalyses worden uitgevoerd. Met behulp van Cox-regressie kan worden ingeschat hoezeer bepaalde kenmerken – in statistische zin – van invloed zijn op de kans dat er op enig moment tijdens een geobserveerde periode sprake is van strafrechtelijke recidive (zie ook Wartna et al., 2011). Behalve de eerder genoemde 'OBJD-kenmerken' zullen voor deze analyse dus ook weer de uitsplitsingskenmerken worden gebruikt die zijn samengesteld uit de executiegegevens uit CVS.

Corrigeren van ruwe recidivecijfers

Om de trends die zich in de loop van de onderzoeksperiode hebben voorgedaan beter te kunnen bestuderen, zullen de recidivecijfers eerst worden bewerkt. Verschuivingen in de onderzoeksgroepen en het bestaan van mogelijke registratie-effecten vertroebelen het zicht op de ontwikkeling van de recidive. In het onderzoek van de Recidivemonitor worden daarom naast ruwe ook gecorrigeerde percentages berekend. Door de ruwe cijfers met behulp van een statistisch model te corrigeren, wordt de storende invloed van verschuivingen in de samenstelling van de populaties voor een deel geneutraliseerd. Hierdoor kan de 'netto-ontwikkeling' van de recidive beter worden blootgelegd.

De correctie van de ruwe cijfers vindt plaats met behulp van een statistisch model, een parametrisch survivalmodel, een bijzondere vorm van regressieanalyse (Royston, 2001). Het model schat de invloed van de achtergronden op de recidivekans en berekent of er significante registratie-effecten zijn. Op basis van de schattingen kunnen de ruwe recidivecijfers worden bijgesteld. Voor beide onderzoeksgroepen (werkgestraften en ondertoezichtgestelden) is een apart regressiemodel opgesteld. De modellen werden gefit op één helft van de gehele onderzoekspopulatie, en gevalideerd op de andere helft. In hoofdstuk 4 wordt toegelicht welke variabelen in de modellen zijn opgenomen en gaan we in op de nauwkeurigheid waarmee de recidive in de valideringssteekproeven kon worden voorspeld.

Samen bepalen de in het model opgenomen achtergrondkenmerken het 'risicoprofiel' van een groep. Naast opname van de achtergrondkenmerken zijn ook jaarreeksen van ophelderingspercentages en percentages meldings- en aangiftebereidheid aan het model toegevoegd. Omdat de metingen van de Recidivemonitor beperkt blijven tot de geregistreerde criminaliteit, stuwt een stijging van het ophelderingspercentage de recidivecijfers als vanzelf omhoog. Door de jaarreeksen op te nemen in het model worden mogelijke schommelingen als gevolg van registratie-effecten in elk geval deels gecorrigeerd.

Multivariate analyses

Naast de univariate samenhang tussen de persoons-, zaak- en executiekenmerken en de recidive, zullen de verbanden in het verzamelde materiaal ook multivariaat worden

getoetst. Dit deel van het onderzoek heeft betrekking op het segment van de onderzoekspopulatie waarvoor RISC-gegevens beschikbaar zijn. Op deze wijze kunnen naast de statische en historische factoren uit OBJD en CVS/IRIS ook dynamische factoren in de analyse worden betrokken. De complexe samenhang tussen de gemeten kenmerken en de prevalentie van recidive zal worden geanalyseerd met behulp van Cox-regressie. In dit geval levert deze benadering een wiskundige vergelijking op waarmee de kans op een nieuwe veroordeling kan worden geschat op basis van de waarden van de predictoren opgenomen in het model. Het eindresultaat laat zien welke bijdrage een kenmerk levert aan de voorspelling van de recidive, gegeven de bijdragen van de andere factoren. Langs deze weg wordt duidelijk welke dynamische leefgebieden uit de RISC op zichzelf, dus onafhankelijk van de scores op de andere kenmerken, geassocieerd zijn met hoge of juist lage recidivekansen. In hoofdstuk 5 zal de multivariate Cox-regressie verder worden toegelicht.

3 Achtergronden van de ex-reclassenten

Dit hoofdstuk beschrijft de achtergronden van de ex-reclassenten die in 2009 een toezicht of werkstraf ondergingen. Ex-reclassenten van wie het toezicht of de werkstraf volgens de registratie in het CVS niet is gestart blijven buiten beschouwing, omdat bij deze groep geen interventie heeft plaatsgevonden. Beide groepen zullen daar waar de gegevens dat toestaan, worden vergeleken met de populatie van ex-gedetineerden. Deze laatste groep betreft, zoals eerder vermeld, alle personen die in 2009 uitstroomden uit een penitentiaire inrichting. De resultaten zullen in tabelvorm worden weergegeven.

3.1 Persoonskenmerken

In tabel 3.1 is te zien hoe de twee groepen werkgestraften en ondertoezichtgestelden zijn verdeeld qua sekse, leeftijd, leeftijd eerste delict, geboorteland en strafrechtelijk verleden. De meerderheid van de werkgestraften is man (86%) en geboren in Nederland (76% van het totaal). Er bestaat aanzienlijke variatie in de leeftijd van de overwegend volwassen ex-reclassenten die een werkstraf hebben uitgevoerd. De gemiddelde leeftijd is 34 jaar (standaarddeviatie of: $sd=12$). De groep ondertoezichtgestelden bestaat ook voor het grootste gedeelte uit mannen (90%). Bij deze groep is de gemiddelde leeftijd evenals bij de werkgestraften 34 jaar ($sd=12$). Vergeleken met de populatie ex-gedetineerden uit 2009, komen er in de systemen van de reclassering relatief veel daders voor die in Nederland zijn geboren. Van de ex-reclassenten is circa drie kwart van beide groepen in Nederland geboren; van de daders die in 2009 uitstroomden uit detentie, is 59% geboren in Nederland. Wat betreft het strafrechtelijk verleden zien we dat zich onder de groep werkgestraften een relatief groot aantal 'first offenders' bevindt. Kijken we naar het gemiddelde aantal eerdere strafzaken dan blijkt dat de werkgestraften gemiddeld zeven eerdere justitiecontacten hebben. De ondertoezichtgestelden en de ex-gedetineerden scoren op dit punt met een gemiddelde van respectievelijk elf en twaalf eerdere contacten een stuk hoger. De ex-reclassenten met een werkstraf vormen afgaand op de omvang van de criminele carrière dus een lichtere groep. De leeftijd waarop de eerste strafzaak zich voordeed, blijkt bij ruim een derde van de werkgestraften voor het 17e levensjaar te liggen, twee derde was jonger dan 25 jaar toen de strafrechtelijke carrière begon. Bij de ondertoezichtgestelden en de ex-gedetineerden was 40% van de daders niet ouder dan 17 jaar toen zij hun eerste strafzaak hadden.

Tabel 3.1 Persoonskenmerken van ex-reclassenten en ex-gedetineerden; uitgestroomd in 2009*

	Ex-reclassenten met een werkstraf (N=32.866)		Ex-reclassenten met een toezicht (N=12.179)		Ex-gedetineerden (N=31.080)	
	N	%	N	%	N	%
Sekse						
Man	28.164	85,6	10.995	90,3	28.444	91,5
vrouw	4.722	14,4	1.183	9,7	2.635	8,5
	gem=34		gem=34		gem=34	
	(sd=12)		(sd=12)		(sd=11)	
Leeftijd						
18-24 jaar	8.753	26,6	3.189	26,2	7.342	23,6
25-29 jaar	5.095	15,5	1.740	14,3	5.289	17,0
30-39 jaar	8.220	25,0	3.214	26,4	8.662	27,9
40-49 jaar	6.850	20,8	2.638	21,7	6.659	21,4
50 jaar of ouder	3.959	12,0	1.389	11,4	3.128	10,1
	gem=23		gem=22		gem=22	
	(sd=11)		(sd=11)		(sd=9)	
Leeftijd 1e strafzaak						
12-17 jaar	11.299	34,4	5.254	43,1	13.034	41,9
18-24 jaar	11.248	34,2	3.507	28,8	9.579	30,8
25-29 jaar	3.236	9,8	1.029	8,4	3.138	10,1
30-39 jaar	3.759	11,4	1.210	9,9	3.263	10,5
40-49 jaar	2.091	6,4	753	6,2	1.422	4,6
50 jaar of ouder	1.210	3,7	399	3,3	575	1,9
Geboorteland						
Nederland	24.880	75,7	8.984	73,8	18.397	59,2
Marokko	1.058	3,2	498	4,1	1.616	5,2
Nederlandse						
Antillen of Aruba	1.265	3,8	578	4,7	2.107	6,8
Suriname	1.392	4,2	664	5,5	2.109	6,8
Turkije	1.024	3,1	315	2,6	829	2,7
overige westers	1.397	4,2	441	3,6	3.095	10,0
overige niet-westers	1.860	5,7	693	5,7	2.765	8,9
	gem= 7		gem=11		gem=12	
	(sd= 12)		(sd= 19)		(sd=19)	
Strafrechtelijk verleden						
0 eerdere contacten	6.203	18,9	1.584	13,0	3.824	12,3
1-2 eerdere contacten	8.280	25,2	2.492	20,5	5.174	16,6
3-4 eerdere contacten	5.175	15,7	1.733	14,2	4.075	13,1
5-10 eerdere contacten	7.293	22,2	2.987	24,5	7.627	24,5
11-19 eerdere contacten	3.354	10,2	1.564	12,8	4.808	15,5
20 of meer eerdere contacten	2.581	7,8	1.818	14,9	5.572	17,9

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

3.2 Zaakkenmerken

Tabel 3.2 geeft een drietal kenmerken weer van de strafzaak die tot de werkstraf of het toezicht leidde. Allereerst het type delict waarop de zaak was gebaseerd. We zien dat bij de werkgestraften de grootste groep werd vervolgd voor een vermogensdelict

zonder geweld; bijna een derde van het totaal. Ook bij de ex-gedetineerden blijkt deze delictcategorie het meest voor te komen. Bij de ex-reclassenten met een toezicht vormen de geweldsdelicten de grootste categorie. Zedendelinquenten vormen in elke sanctiegroep een minderheid. Bij de toezichten worden nauwelijks opgelegd aan plegers van verkeersdelicten en overtredingen.

Ten tweede, de afdoening van de strafzaak waarop de reclasseringsinterventie volgde. De tabel geeft per zaak de zwaarste strafcomponent weer. Strafzaken kunnen worden afgedaan met meer dan één vonnisonderdeel. Zo kan een dader naast een celstraf ook een voorwaardelijke vrijheidsstraf of een boete krijgen. In de Recidivemonitor wordt bijgehouden welke componenten dat zijn. De tabel geeft echter slechts één component per zaak aan: het zwaarste vonnisonderdeel. De categorieën in de tabel zijn van boven naar beneden op zwaarte geordend. Een zaak waarin bijvoorbeeld zowel een boete als een onvoorwaardelijke gevangenisstraf werd opgelegd, wordt ingedeeld bij de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen.

In tabel 2.2 is te zien dat de zwaarste afdoening bij de groep werkgestraften in de meerderheid van de gevallen een werkstraf was (93% van het totaal). Dat lag natuurlijk ook voor de hand. Een minderheid van de zaken had een onvoorwaardelijke of voorwaardelijke vrijheidsstraf als zwaarste strafonderdeel (respectievelijk 4,8% en 0,2% van het totaal). Voor de ondertoezichtgestelden waren de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (35%) en de werkstraf (32%) de meest voorkomende zwaarste strafcomponenten. Bij slechts 8% was dat de voorwaardelijke vrijheidsstraf. In totaal minder dan 3% van de zaken werd afgedaan met een straf waarvan een leerstraf of een geldstraf het zwaarste onderdeel was.

De tabel geeft ook een uitsplitsing naar arrondissement. De meeste toezichten en werkstraffen zijn in 2009 opgelegd in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Bij de ex-gedetineerden zien we hetzelfde beeld, met dit verschil dat behalve in bovenstaande drie arrondissementen ook in Haarlem relatief veel gevangenisstraffen werden opgelegd. In arrondissement Haarlem worden veel drugszaken met buitenlandse daders behandeld. Deze delicten kwamen op luchthaven Schiphol aan het licht en werden relatief vaak afgedaan met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Tabel 3.2 Zaakkenmerken van ex-reclassenten en ex-gedetineerden, uitgestroomd in 2009*

	Ex-reclassenten met een werkstraf (N=32.866)		Ex-reclassenten met een toezicht (N=12.179)		Ex-gedetineerden (N=31.080)	
	N	%	N	%	N	%
Type delict						
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	7.948	24,2	4.723	38,8	4.523	14,6
Zeden	342	1,0	515	4,2	453	1,5
Vermogen met geweld	557	1,7	938	7,7	2.130	6,9
Vermogen zonder geweld	10.084	30,7	2.544	20,9	8.909	28,7
Vernieling**	4.233	12,9	1.030	8,5	2.166	7,0
Drugs	2.974	9,0	699	5,7	3.356	10,8
Verkeer	4.474	13,6	133	1,1	2.670	8,6
Overig	1.309	4,0	292	2,4	966	3,1
Kantonfeit (overtreding)	653	2,0	63	0,5	2.928	9,4
Zwaarste afdoening						
Maatregel	4	0,0	349	2,9	432	1,4
Vrijheidsstraf >= 6 mnd	182	0,6	1.587	13,0	4.198	13,5
Vrijheidsstraf <6 mnd	1.389	4,2	2.714	22,3	10.954	35,2
Leerstraf	323	1,0	228	1,9	154	0,5
Werkstraf	30.460	92,6	3.940	32,4	5.625	18,1
Voorw. vrijheidsstraf	52	0,2	933	7,7	440	1,4
Geldstraf	39	0,1	140	1,1	3.582	11,5
Beleidssepot	26	0,1	516	4,2	76	0,2
Transactie overig	3	0,0	92	0,8	1	0,0
Arrondissement						
Den Bosch	2.329	7,1	855	7,0	1.771	5,7
Breda	2.761	8,4	527	4,3	1.582	5,1
Maastricht	1.377	4,2	344	2,8	1.181	3,8
Roermond	756	2,3	349	2,9	669	2,2
Arnhem	1.883	5,7	709	5,8	1.377	4,4
Zutphen	1.227	3,7	404	3,3	742	2,4
Zwolle-Lelystad	1.804	5,5	590	4,8	1.127	3,6
Almelo	1.321	4,0	452	3,7	971	3,1
Den Haag	3.969	12,1	1.466	12,0	3.589	11,5
Rotterdam	3.021	9,2	972	8,0	3.216	10,3
Dordrecht	983	3,0	334	2,7	762	2,5
Middelburg	740	2,3	272	2,2	482	1,6
Amsterdam	2.882	8,8	1.057	8,7	4.032	13,0
Alkmaar	862	2,6	330	2,7	607	2,0
Haarlem	1.767	5,4	625	5,1	2.219	7,1
Utrecht	1.766	5,4	645	5,3	1.604	5,2
Leeuwarden	1.120	3,4	326	2,7	908	2,9
Groningen	1.328	4,0	418	3,4	793	2,6
Assen	823	2,5	274	2,2	527	1,7

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

* Vernieling, lichte agressie en openbare orde

3.3 Executiegegevens

De gegevens die betrekking hebben op de uitvoering en het verloop van de reclasseringsinterventies staan weergegeven in tabel 3.3. Allereerst bekijken we de verdeling van de interventies over de drie reclasseringsorganisaties. Reclassering Nederland (RN) voert ruim 80% van de werkstraffen uit en meer dan de helft van de

toezichten. De Stichting Verslavingsreclassering GGZ neemt 15% van de werkstraffen en ruim een derde van de toezichten voor haar rekening. De kleinste partner is het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LdH-JR) met 1,4% van de werkstraffen en 9,6% van alle toezichten.

De doorlooptijd van de reclasseringsinterventie is gedefinieerd als de duur van de periode tussen het eerste face-to-face contact met de reclassant en de datum waarop de werkstraf dan wel toezicht werd afgesloten door de reclasseringswerker. De doorlooptijd van de toezichten beëindigd in 2009 bedroeg gemiddeld 15 maanden. In bijna 60% van de gevallen vond het toezicht plaats in het kader van een veroordeling tot een voorwaardelijke vrijheidsstraf, al dan niet met bijzondere voorwaarden. Andere titels betroffen een voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie (24%), een penitentiair programma (8%) of een vrijheidsbenemende maatregel. Dit betrof een tbs of een PIJ (2,3%), of een maatregel gericht op veelplegers (SOV of ISD; 5%).

De werkstraffen namen gemiddeld 5,5 maand in beslag. Dit is inclusief de tijd tussen het intakegesprek en de feitelijke start van de werkzaamheden. De start sluit niet altijd direct aan, bijvoorbeeld omdat de reclassant eerst in voorlopige hechtenis heeft gezeten. Het aantal uit te voeren uren was doorgaans veel lager dan de doorlooptijd. Dat komt omdat de werkstraf niet aaneengesloten hoeft te worden uitgevoerd. In 2009 bedroeg het aantal uit te voeren uren gemiddeld 70 uur. Meer dan de helft van de werkstraffen heeft een duur van minder dan 80 uur. De langste werkstraffen, van 200 uur of meer komen relatief weinig voor (<5%). Bij een kwart van de werkstraffen is de duur onbekend.

De werkstraf kan op twee manieren worden uitgevoerd: op een extern uitgevoerd werkproject of intern, in groepsverband. Uit tabel 3.3 blijkt dat 42% van de werkstraffen extern plaats vond. Bijna één op de drie werkstraffen vond intern bij de reclassering in groepsprojecten plaats. Bij een groot deel van de werkstraffen is dit kenmerk overigens onbekend (26%).

Ten slotte de mate van voltooiing van de werkstraf of het toezicht. Zoals eerder vermeld zijn daders van wie de interventie niet is gestart buiten het onderzoek gelaten. De meeste werkstraffen en toezichten die zijn gestart, werden succesvol afgerond (zie tabel 3.3). Bij de werkstraffen is het beeld wat gunstiger dan bij de toezichten: 88% van de gestarte werkstraffen werd in 2009 succesvol afgerond (d.w.z. geboekt als 'voltooid'), tegen 71% van de toezichten. Een minderheid van de werkstraffen (12%) werd voortijdig beëindigd. Bij de toezichten was dit aandeel groter: 29% van de ex-reclassenten maakten het traject niet af.⁸

⁸ In de overgrote meerderheid van de gevallen ging het om negatieve voortijdige beëindigingen, bijvoorbeeld omdat het onmogelijk bleek in contact te komen of te blijven met de reclassant. In enkele gevallen (8 maal in 2009) werd het toezicht *positief* voortijdig beëindigd, omdat de reclasseringswerker langer toezicht niet langer nodig achtte. Omdat dit aantal zo gering is, wordt hier in dit rapport geen verdere aandacht aan besteed.

Tabel 3.3 Executiegegevens van ex-reclassenten, uitgestroomd in 2009*

	Ex-reclassenten met een werkstraf (N=32.866)		Ex-reclassenten met een toezicht (N=12.179)	
	N	%	N	%
Uitvoerende organisatie				
Stichting Verslavingsreclassering GGZ	4.901	14,9	4.532	37,2
Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering	464	1,4	1.168	9,6
Reclassering Nederland	27.521	83,7	6.478	53,2
			gem=15 mnd (SD=10 mnd)	
Doorlooptijd toezicht				
Toezicht - tot 6 maanden	nvt	nvt	2.828	23,2
Toezicht - 6 maanden tot 1 jaar	nvt	nvt	2.641	21,7
Toezicht - 1 tot 1,5 jaar	nvt	nvt	1.744	14,3
Toezicht - meer dan 1,5 jaar	nvt	nvt	4.965	40,8
Titel toezicht **				
Voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie	nvt	nvt	2.924	24,0
Voorwaardelijke veroordeling (incl bijz. vw.)	nvt	nvt	7.196	59,1
Penitentiair programma (met of zonder E.T.) of voorwaardelijke invrijheidstelling	nvt	nvt	1.014	8,3
Vrijheidsbeperkende maatregel (ISD / SOV)	nvt	nvt	605	5,0
Vrijheidsbeperkende maatregel (tbs / PIJ)	nvt	nvt	286	2,3
Diversen	nvt	nvt	154	1,3
			gem=5,5 mnd (SD=4,7)	
Doorlooptijd werkstraf				
Werkstraf - 0 tot 3 maanden	10.426	31,7	nvt	nvt
Werkstraf - 3 tot 6 maanden	12.104	36,8	nvt	nvt
Werkstraf - meer dan 6 maanden	10.309	31,3	nvt	nvt
			gem=70 uur (SD=54)	
Aantal uit te voeren uren werkstraf				
0-40 uur	10.496	31,9	nvt	nvt
41-80 uur	7.533	22,9	nvt	nvt
81 uur of meer	6.409	19,5	nvt	nvt
Onbekend	8.448	25,7	nvt	nvt
Type werkstraf				
Extern project	13.900	42,3	nvt	nvt
Intern groepsproject	10.522	32,0	nvt	nvt
Onbekend	8.464	25,7	nvt	nvt
Mate van voltooiing				
Voortijdig beëindigd	4.063	12,4	3.533	29,0
Voltooid	28.823	87,6	8.645	71,0

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

** Hiermee wordt bedoeld het type toezicht dat hoort bij de laatste datum van uitstroom bij een bepaalde zaak (zie voetnoot 4).

3.4 Conclusie met betrekking tot achtergronden

In dit hoofdstuk zijn de persoons- en zakenmerken beschreven van ex-reclassenten die in 2009 uitstroomden na een werkstraf of toezicht. Ook zijn enkele executiegegevens van de werkstraffen en de toezichten in kaart gebracht. Om de

achtergronden van de ex-reclassenten van enig reliëf te voorzien, zijn zij op sommige punten vergeleken met de daders die in 2009 uitstroomden uit een penitentiare inrichting. Vergeleken met ex-gedetineerden zijn ex-reclassenten relatief vaak geboren in Nederland. De drie dadergroepen verschillen niet veel in sekse en leeftijd; ze zijn allen gemiddeld halverwege de 30 en bestaan voornamelijk uit mannen. Wel zijn er verschillen gevonden in het type delict dat de aanleiding vormde voor de werkstraf, het toezicht of de detentie. De werkstraf en de detentie werden relatief vaak opgelegd voor vermogensdelicten zonder geweld, de toezichten werden juist relatief vaak opgelegd naar aanleiding van een geweldsdelict.

Vergelijken we de twee groepen ex-reclassenten onderling, dan blijkt dat onder werkgestraften relatief weinig daders een strafrechtelijk verleden hebben. De personen met een strafrechtelijk verleden startten hun criminele carrière gemiddeld gesproken ook op iets latere leeftijd. Wat betreft de zwaarste strafcomponent, bij de werkgestraften was dit vaak de werkstraf zelf, bij de ondertoezichtgestelden was dit de korte of lange onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Bij ex-gedetineerden bestond de zwaarste strafcomponent in de meeste gevallen uit een korte vrijheidsstraf.

Nu meer bekend is over de achtergronden van de ex-reclassenten, kunnen we een verwachting uitspreken over de omvang van de recidive in beide sanctiegroepen. Uit het onderzoek van de Recidivemonitor is bekend hoe de achtergrondkenmerken in het algemeen samenhangen met de kans op recidive. Afgaand op die kenmerken lijkt de groep werkgestraften een relatief 'lichte' groep te vormen. De werkgestraften hebben een relatief beperkt strafrechtelijk verleden en zijn hun carrière op latere leeftijd gestart. Dit verlaagt de verwachte recidivekans. Ook het feit dat zij hun werkstraf vaker voltooiden dan dat de ondertoezichtgestelden (zie tabel 3.3) maakt dat zij een betere prognose hebben als het gaat om het recidiverisico. Voortijdige beëindiging leidt in veel gevallen tot detentie en dat zou op zich weer een verhogende werking kunnen hebben op de recidivekans, bijvoorbeeld omdat 'detentieschade' ontstaat en sociale bindingen worden aangetast (Poort en Eppink, 2009). Ex-gedetineerden lijken afgaand op hun achtergronden (een omvangrijk strafrechtelijk verleden, veel vermogensdelicten zonder geweld en veel korte vrijheidsstraffen als zwaarste afdoening), een relatief zware groep te vormen. Het ligt dus voor de hand dat de terugval in deze groep hoger zal zijn dan onder werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Het volgende hoofdstuk moet duidelijk maken of dit klopt.

4 Recidive

Het onderwerp van dit hoofdstuk is de strafrechtelijke recidive in de twee populaties van ex-reclassenten. We gaan eerst in op het recidivebeeld in het laatste cohort van werkgestraften en ondertoezichtgestelden. We vergelijken dit beeld met dat van de populatie van ex-gedetineerden. Daarna laten we zien hoe de recidive zich tussen 2002 en 2009 heeft ontwikkeld. In paragraaf 4.3 worden de recidivepercentages uitgesplitst naar de achtergrondkenmerken die in het vorige hoofdstuk werden geïntroduceerd. Paragraaf 4.4 bevat een korte samenvatting van de onderzoeksresultaten.

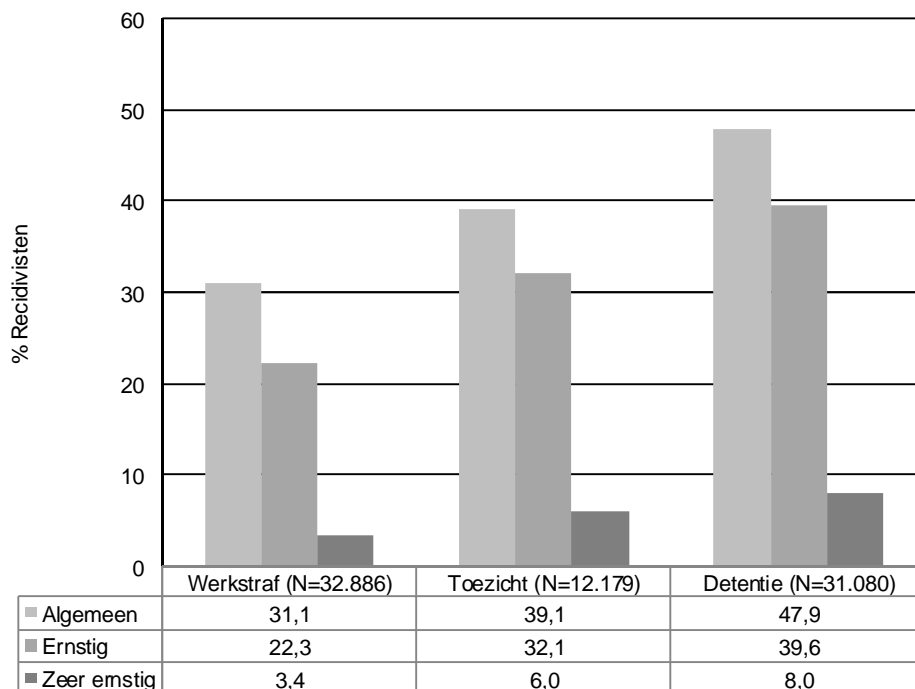
4.1 Algemene, ernstige en zeer ernstige recidive

Figuur 4.1 geeft de prevalentie van de 2-jarige algemene, ernstige en zeer ernstige recidive voor de werkgestraften en ondertoezichtgestelden uitgestroomd in 2009. Voor de definities van deze drie recidivecriteria, zie box 1 op pagina 33 van dit rapport. Ook hier worden de cijfers weer vergeleken met die van de ex-gedetineerden uit 2009. Uit de figuur blijkt dat 31% van de werkgestraften binnen twee jaar na beëindiging van de werkstraf opnieuw met justitie in contact kwam voor het plegen van een misdrijf. Voor de ernstige en zeer ernstige recidive liggen de percentages lager: respectievelijk rond de 22% en 3%. We mogen dus concluderen dat een groot deel van de recidive onder de ex-reclassenten met een werkstraf 'ernstige' recidive betreft, dat wil zeggen strafzaken waarin misdrijven aan de orde komen met een maximale strafdreiging van vier jaar of meer. Een veel kleiner deel bestaat uit 'zeer ernstige' delicten, misdrijven met een maximale strafdreiging van acht jaar of meer.

Voor de toezichten liggen de recidivepercentages zoals verwacht hoger. In deze groep had 39% binnen twee jaar een nieuw justitiecontact naar aanleiding van enig misdrijf. 32% recidiveerde met een ernstig misdrijf en 6% met een zeer ernstig delict. De proporties ernstige (82%) en zeer ernstige recidive (15%) zijn bij de onder toezicht gestelde ex-reclassenten ook groter dan bij de werkgestraften (met 72 respectievelijk 11%). Afgezet tegen de terugval in de populatie van ex-gedetineerden is de recidiveprevalentie van beide groepen ex-reclassenten laag. Bijna de helft van de ex-gedetineerden ging binnen twee jaar opnieuw in de fout. 40% deed dat met een ernstig delict en 8% met een zeer ernstig delict. De proporties ernstige en zeer ernstige recidive zijn vergelijkbaar met de ondertoezichtgestelden.

In bijlage 2 zijn ook cijfers opgenomen van de andere onderzoeksjaren uit de periode 2002-2009. Bovendien wordt naast de recidiveprevalentie ook de frequentie en de omvang van de recidive gegeven, niet alleen voor het tijdstip van twee jaar na beëindiging van de werkstraf of het toezicht maar ook voor langere observatieperioden. De uitkomsten van het onderzoek zijn ook te vinden in de webapplicatie REPRIS toegankelijk via www.wodc.nl/recidivemonitor. Via dit zoekpaneel zijn ook statistieken te vinden die betrekking hebben op 'speciale recidive', dit zijn nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van eenzelfde soort misdrijf als in de uitgangszaak, en 'ovs-recidive', dit zijn nieuwe, geldige justitiecontacten die bestraft werden met een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. REPRIS bevat ook de uitsplitsingen die verderop in paragraaf 4.3 aan de orde komen.

Figuur 4.1 Prevalentie van 2-jarige algemene, ernstige en zeer ernstige recidive van ex-reclassenten en ex-gedetineerden, uitgestroomd in 2009

4.2 Ontwikkeling van de recidive in de tijd

Er zijn niet alleen recidivecijfers berekend over 2009 maar ook voor de jaren 2002-2008. Een directe vergelijking van de percentages recidive over de tijd is echter niet op zijn plaats, omdat zich gedurende deze periode wijzigingen hebben voorgedaan in de samenstelling van de onderzoekspopulaties. De tabellen in bijlage 3 geven een beeld van de verschuivingen in de achtergrondkenmerken van de werkgestraften en de ondertoezichtgestelden. We zien daar bijvoorbeeld dat het aantal first offenders onder de werkgestraften in de loop der jaren de nodige schommelingen vertoont en dat zowel bij de werkgestraften als bij de ondertoezichtgestelden het aandeel geweldplegers onder de ex-reclassenten vrij fors is toegenomen. Verschuivingen op de achtergrondkenmerken zijn van belang omdat zij van invloed zijn op het recidive-niveau. Met de achtergronden van de justitiabelen verandert immers ook het 'risicoprofiel' van de daders. Zo zal een toename van het aantal vrouwen of 'first offenders' gepaard gaan met een daling van de recidive, omdat van deze groepen – zo blijkt uit analyses – een kleiner deel recidiveert.

De invloed van de verschuivingen op achtergrondkenmerken kan met behulp van een statistisch model worden gecorrigeerd. Het bijstellen van de ruwe cijfers leidt tot een beter zicht op de *netto-ontwikkeling* van de recidive, omdat de 'instroomverschillen' zijn geneutraliseerd. Voor beide groepen ex-reclassenten is met behulp van Cox-regressie een voorspellingsmodel opgesteld. Zes gemeenschappelijke achtergrondkenmerken werden als voorspellers in de modellen opgenomen: de sekse, leeftijd en het geboorteland van de justitiabele, het type delict, het aantal eerdere justitiecontacten en de leeftijd bij het eerste contact. Ook bleken bij beide groepen in de voorspelling van de recidivekans nog twee andere factoren een rol te spelen: het totaal aantal eerdere boetes en het aantal eerdere strafzaken naar aanleiding van zeer ernstige delicten. De 'veroordelingsdichtheid' (dit is het gemiddeld aantal eerdere justitiecontacten per jaar van de periode dat men actief was) bleek alleen bij de toezichten een significante bijdrage te leveren aan de voorspelling van de recidive.

De fit van de twee modellen is goed te noemen. Twee jaar na het opleggen van de sancties was de voorspelfout in de valideringsamples van beide onderzoekspopulaties niet groter dan 0,8%. Dit betekent dat de modellen op populatieniveau een nauwkeurige schatting geven van de invloed van de factoren op het tweejarige recidivepercentage.

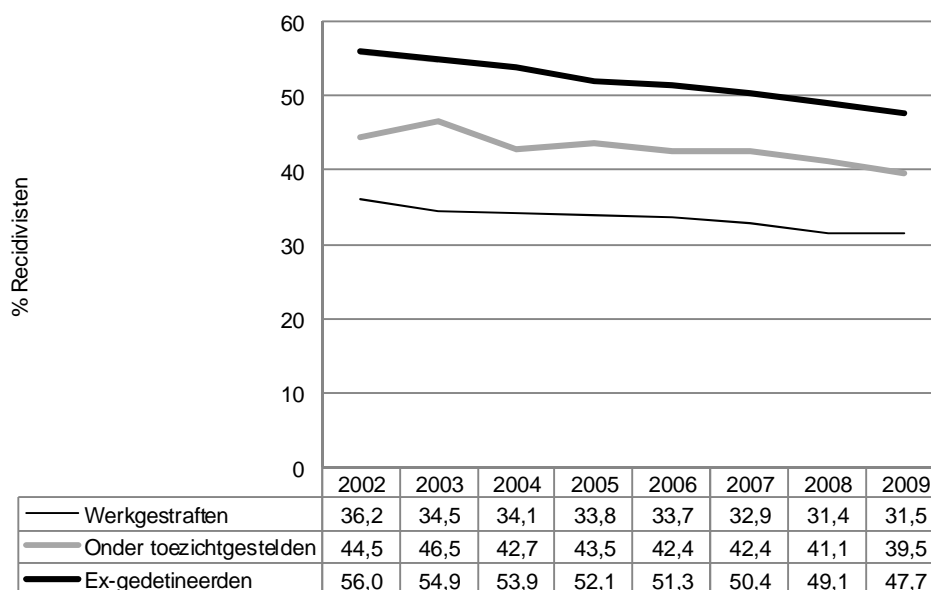
Aan de modellen zijn ook jaarreeksen van ophelderingspercentages en percentages meldings- en aangiftebereidheid toegevoegd. Deze percentages wisselen per periode en kunnen invloed hebben op de hoogte van de recidivepercentages. Zo werd tussen 2000 en 2005 een steeds groter aandeel van de bij de politie aangegeven delicten opgehelderd. Na 2005 daalde het landelijke ophelderingspercentage weer licht (Kalidien et al., 2011). Door de jaarreeksen op te nemen in het model worden de mogelijke schommelingen als gevolg van registratie-effecten in elk geval deels opgevangen. De gecorrigeerde recidivecijfers tonen hoe de terugval zich in de onderzoekspopulaties heeft ontwikkeld los van de verschuivingen op de achtergrondkenmerken en los ook van schommelingen in de aangiftebereidheid en het ophelderingspercentage.⁹ De eerdere cohorten zijn kunstmatig vergelijkbaar gemaakt met het cohort 2009. Het is alsof zij op de in het model opgenomen factoren niet langer van elkaar verschillen. Hierdoor is een betere vergelijking van de recidive over de tijd mogelijk geworden.

Figuur 4.2 geeft de gecorrigeerde 2-jarige recidivepercentages van werkgestraften en ondertoezichtgestelden voor de periode 2002-2009. Het gaat om de algemene recidive. Ter vergelijking wordt ook de gecorrigeerde recidive getoond van de ex-gedetineerden die uitstroomden tussen 2002 en 2009. Ook voor deze groep is een model opgesteld om de ruwe cijfers bij te kunnen stellen (Wartna e.a., 2012). De gecorrigeerde cijfers laten in elke groep een lichte daling zien. We mogen dus concluderen dat in lijn met de trend onder ex-gedetineerden de strafrechtelijke recidive na een werkstraf of een toezichttraject voor volwassenen, in de achterliggende jaren is afgenomen. Onder de werkgestraften vond tussen 2002 en 2008 een daling in de prevalentie van 2-jarige recidive plaats van 4,8 procentpunt. Daarna stabiliseerde de recidive. Het 2-jarige recidivepercentage na een toezicht is met 46,5% het hoogste in 2003 en vertoont vanaf 2005 een daling van bijna 4%. Over de gehele periode bedraagt de daling in deze groep 5 procentpunt. Ook bij ex-gedetineerden heeft zoals gezegd een afname plaatsgevonden. In deze populatie zette de daling eerder in. Zij bedraagt gerekend over de gehele onderzoeksperiode 8,3 procentpunt.

Aangezien de achtergronden van de daders die in de opeenvolgende jaren uitstroomden op een aantal belangrijke statische voorspellers zijn gelijkgesteld, suggereren deze uitkomsten dat 3RO en het gevangeniswezen op het punt van recidivereductie steeds beter zijn gaan presteren. Ook andere sectoren van de strafrechttoepassing laten een afname van de strafrechtelijke recidive zien. Zo blijkt uit cijfers van de Recidivemonitor (Wartna et. al, 2012). De 2-jarige recidive van JJI pupillen uitgestroomd tussen 2002 en 2009, daalde bijvoorbeeld met ruim 2%. Ook onder de totale daderpopulatie in Nederland vond een daling van recidive plaats van ruim 3%. Dit zou erop kunnen wijzen dat in het algemeen het strafrechtelijk beleid zijn vruchten afwerpt. Zeker is dit overigens niet, omdat de resultaten met de modellen die zijn gebruikt alleen konden worden gevrijwaard van de storende invloed van de *gemeten* kenmerken. Wellicht deden zich nog andere, niet-gemeten instroomverschillen voor tussen de opeenvolgende jaren die de uitkomsten van de metingen zouden kunnen verklaren.

⁹ Uit de analyses bleek dat alleen aangiftebereidheid een kleine bijdrage te leveren aan het model van de populatie van werkgestraften. De andere reeksen, bestaande uit het ophelderingspercentage en de meldingsbereidheid, bleken in beide groepen ex-reclassenten niet significant bij te dragen aan de voorspelling van de kans op recidive.

Figuur 4.2 Gecorrigeerde percentages algemene recidive twee jaar na beëindiging van een werkstraf, toezicht of detentie in de periode 2002-2009; naar jaar van uitstroom

4.3 Recidive uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

Deze paragraaf gaat in op de vraag hoe de achtergrondkenmerken van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden samenhangen met de prevalentie van recidive. We richten ons weer op de ex-reclassenten uit 2009 en onderscheiden dezelfde persoon-, zaak- en executiekenmerken als in hoofdstuk 3.

1.1.1 Persoonskenmerken

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de verbanden tussen de eerder besproken persoonskenmerken en de prevalentie van 2-jarige algemene recidive. In de tabel is te zien dat geslacht en leeftijd een bekende samenhang laten zien: een groter deel van de mannen (33%) dan van de vrouwen (19%) recidiveert binnen twee jaar na afsluiting van de werkstraf. Bij de toezichten zien we hetzelfde patroon: 41% van de mannen en 26% van de vrouwen recidiveert binnen twee jaar na beëindiging van het toezicht. Als we kijken naar de leeftijd ten tijde van uitstroom en de bijbehorende recidive, dan zien we dat de recidive afneemt naarmate de leeftijd van de ex-reclassenten oploopt. Zo komt van de jongste categorie ex-reclassenten (≤ 24 jaar) die een werkstraf beëindigden 37% en na beëindiging van een toezicht 47% binnen twee jaar opnieuw in contact met justitie. Onder werkgestraften van 50 jaar of ouder is de tweejarige recidiveprevalentie 17% en onder ondertoezichtgestelden 22%. De startleeftijd van de ex-reclassenten, dit is de leeftijd waarop zij voor het eerst in aanraking kwamen met justitie, hangt negatief samen met het recidiverisico. Van de daders met een werkstraf die voor het 18e levensjaar hun eerste strafzaak hadden ging 44% binnen twee jaar opnieuw in de fout. Van de daders die na hun 50e levensjaar met hun strafrechtelijke carrière begonnen, recidiveerde slechts 6%. Hetzelfde verband treffen we aan bij de ondertoezichtgestelden en de ex-gedetineerden. Bij de ondertoezichtgestelden recidiveerde ruim de helft van de vroegste starters binnen twee jaar, terwijl van de meest late starters slechts 8% recidiveerde. Bij de ex-gedetineerden was dit respectievelijk 61% en 10%.

Ook het geboorteland speelt een rol. De 2-jarige recidive is het hoogst bij werkgestraften geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba, in Marokko of Suriname met respectievelijk 45%, 37% en 37%. Dit is hoger dan onder werkgestraften geboren in Nederland (30%). De terugval is het laagst onder ex-reclassenten met geboorteland Turkije (27%) of uit overige westerse landen (26%). De samenhang tussen geboorteland en recidive voor de ondertoezichtgestelden verschilt niet veel van die voor de werkgestraften. Ook bij deze groep ex-reclassenten is de 2-jarige recidive van daders geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba (49%), in Marokko (45%) of in Suriname (41%) het hoogst en bij ex-reclassenten met geboorteland Turkije (27%) het laagst. Opvallend is dat daders geboren in Turkije in tegenstelling tot de totale reclasseringspopulatie, evenveel recidiveren na een toezicht als na een werkstraf. Dat zien we in de andere geboortelandgroepen niet.

De omvang van het strafrechtelijk verleden vertoont een welbekende, positieve relatie met de kans op recidive. Dit geldt zowel voor de werkgestraften als voor de ondertoezichtgestelden. First offenders hebben de kleinste kans op terugval (10 en 11% binnen twee jaar). De hoogste recidivepercentrage vinden we terug bij de ex-reclassenten met het meest uitgebreide strafrechtelijke verleden. Van de personen met 20 of meer eerdere strafzaken recidiveert 61 respectievelijk 67%. Hetzelfde patroon doet zich voor bij de ex-gedetineerden. Meer in het algemeen zien bij deze daderpopulatie dezelfde verbanden terug. Bij de ex-gedetineerden van het mannelijke geslacht, bij hen die op jonge leeftijd gestart zijn met hun criminele carrière en bij hen die inmiddels een omvangrijk strafrechtelijk verleden hebben opgebouwd, zijn de recidivepercentages het hoogst. Bovendien vertonen ook onder ex-gedetineerden de daders geboren op de Nederlandse Antillen & Aruba of in Marokko de grootste kans op recidive.

Tabel 4.1 Pevalentie van algemene 2-jarige recidive onder ex-reclassenten en ex-gedetineerden uitgestroomd in 2009; naar persoonskenmerken*

	Ex-reclassenten met een werkstraf		Ex-reclassenten met een toezicht		Ex-gedetineerden	
	N	%	N	%	N	%
Totale groep	32.886	31,1	12.179	39,1	31.080	47,9
Sekse**						
Man	28.164	33,2	10.995	40,6	28.444	49,4
Vrouw	4.722	18,6	1.183	25,7	2.635	31,6
Leeftijd**						
18-24 jaar	8.753	36,7	3.189	46,8	7.342	54,4
25-29 jaar	5.095	34,0	1.740	44,6	5.289	49,4
30-39 jaar	8.220	33,3	3.214	41,5	8.662	50,7
40-49 jaar	6.850	26,9	2.638	31,7	6.659	43,2
50 jaar of ouder	3.959	17,3	1.389	22,3	3.128	31,4
Leeftijd 1e strafzaak**						
12-17 jaar	11.299	44,2	5.254	51,8	13.034	60,5
18-24 jaar	11.248	30,4	3.507	37,2	9.579	45,4
25-29 jaar	3.236	23,8	1.029	29,9	3.138	36,8
30-39 jaar	3.759	19,0	1.210	22,2	3.263	32,7
40-49 jaar	2.091	10,6	753	14,2	1.422	21,3
50 jaar of ouder	1.210	5,5	399	8,4	575	10,3
Geboorteland**						
Nederland	24.880	30,4	8.984	38,5	18.397	50,0
Marokko	1.058	37,1	498	45,2	1.616	53,3
Nederlandse Antillen of						
Aruba	1.265	45,3	578	48,9	2.107	53,4
Suriname	1.392	36,6	664	41,0	2.109	46,8
Turkije	1.024	27,0	315	27,0	829	37,6
overige westers	1.397	25,8	441	32,9	3.095	37,5
overige niet-westers	1.860	29,7	693	42,2	2.765	43,0
Strafrechtelijk verleden**						
0 eerdere contacten	6.203	10,1	1.584	10,9	3.824	14,7
1-2 eerdere contacten	8.280	20,4	2.492	23,3	5.174	31,7
3-4 eerdere contacten	5.175	32,1	1.733	32,5	4.075	41,5
5-10 eerdere contacten	7.293	41,1	2.987	43,9	7.627	52,0
11-19 eerdere contacten	3.354	50,0	1.564	58,6	4.808	63,8
20 of meer eerdere contacten	2.581	61,1	1.818	67,2	5.572	71,0

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

** Alle kenmerken vertonen zowel voor werkgestraften als voor ondertoezichtgestelden een significante samenhang ($p < 0.001$).

1.1.2 Zaakkenmerken

Naast persoonskenmerken zijn ook kenmerken van de strafzaak die resulteerde in de werkstraf of het toezicht geassocieerd met verschillen in recidive. Tabel 4.2 geeft een overzicht. De 2-jarige algemene recidive is bij werkgestraften verreweg het hoogst onder daders die een vermogensdelict met geweld hebben gepleegd (47%). Bij de ondertoezichtgestelden zijn de meeste recidivisten te vinden onder de daders van

vermogensdelicten met of zonder geweld (54-55%). In beide groepen is de terugval het laagst bij daders van een zedendelict (16 en 15%). Voor de ex-gedetineerden geldt dit laatste ook, maar het niveau van de recidive ligt hoger dan bij de ex-reclassenten (28%). De hoogste percentages bij de ex-gedetineerden zien we terug bij de vermogensdelicten (>57%). De 2-jarige recidive na vernieling of geweld is met ruim 47% ook relatief hoog.

Behalve het type delict hangt ook de afdoening van de strafzaak samen met verschillen in de terugval. Ex-reclassenten die de werkstraf in combinatie met een langere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf kregen opgelegd vertonen de grootste terugval: bijna de helft van hen heeft binnen twee jaar een nieuwe strafzaak (48%). De recidive onder werkgestraften die ook een voorwaardelijke vrijheidsstraf kregen is een fractie lager (47%). Van de ex-reclassenten met een kale werkstraf of met een werkstraf gecombineerd met een leerstraf recidiveerde ongeveer 1 op de 3 daders. In de kleine groep waarbij de werkstraf werd opgelegd in het kader van een beleidssepot recidiveerde 12% binnen twee jaar.

Ondertoezichtgestelden waarvan het toezicht gepaard ging aan een celstraf tot 6 maanden vertonen met 50% de grootste terugval. In combinatie met een langere vrijheidsstraf was de terugval lager (41%), 8% lager dan bij de werkgestraften. Ook bij de groep die een voorwaardelijke vrijheidsstraf kreeg opgelegd als zwaarste strafcomponent is de terugval onder ondertoezichtgestelden lager dan onder werkgestraften (36 tegen 47%). Het laagste terugvalpercentage onder de ondertoezichtgestelden vinden we terug bij ex-reclassenten met een voorwaardelijk beleidssepot (18%).

De prevalentie van 2-jarige algemene recidive onder ex-gedetineerden is bij alle afdoeningscombinaties hoger dan bij werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Er is één uitzondering: de recidive van ex-reclassenten die een werkstraf kregen opgelegd in combinatie met een celstraf van langer dan 6 maanden, is hoger dan de recidive die volgt op de lange celstraf alleen.

Regionale verschillen doen zich ook voor. Dat blijkt na de uitsplitsing naar het arrondissement waar de zaak werd afgedaan. De ruwe terugvalpercentages zijn bij de werkgestraften het hoogst in Amsterdam (37%) en het laagst in Roermond (24%). Bij de ondertoezichtgestelden worden de hoogste percentages gevonden in Rotterdam, Amsterdam en Middelburg (allen 45%). De laagste percentages doen zich voor in Zutphen en Roermond (beiden 31%). Ook bij de ex-gedetineerden zijn er grote regionale verschillen te zien. Anders dan bij de werkgestraften en ondertoezichtgestelden vinden we bij de ex-gedetineerden de laagste recidive terug in Haarlem (35%). De hoogste percentages doen zich voor in Utrecht (54%) en Amsterdam (53%).

Naar de oorzaak van de regionale verschillen, moet nader onderzoek worden gedaan. Omdat de arrondissementen mogelijk te maken hebben met uiteenlopende daderpopulaties, zijn de recidivepercentages in tabel 4.2 niet per se indicatief voor de 'prestaties' van de justitieorganisaties in die regio's. De arrondissementen zijn niet zomaar met elkaar te vergelijken. Als men op grond van recidivecijfers een uitspraak wil doen over de effectiviteit van de aanpak in een bepaald arrondissement of een bepaalde regio, is het van belang dat er eerst gecorrigeerd wordt voor verschillen in de achtergronden van de ex-reclassenten.

Tabel 4.2 Prevalentie van algemene 2-jarige recidive onder ex-reclassenten en ex-gedetineerden uitgestroomd in 2009; naar zakenmerken*

	Ex-reclassenten met een werkstraf		Ex-reclassenten met een toezicht		Ex-gedetineerden	
	N	%	N	%	N	%
Type delict**						
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	7.948	30,4	4.723	32,1	4.523	48,3
Zeden	342	15,6	515	14,8	453	27,6
Vermogen met geweld	557	47,0	938	53,7	2.130	59,2
Vermogen zonder geweld	10.084	32,1	2.544	54,7	8.909	57,4
Vernieling, lichte agressie en openbare orde	4.233	33,8	1.030	41,1	2.166	47,3
Drugs	2.974	27,4	699	34,2	3.356	34,2
Verkeer	4.474	31,5	133	36,3	2.670	45,5
Overig	1.309	25,1	292	25,1	966	37,9
Kantonfeit (overtreding)	653	29,8	63	30,2	2.928	40,5
Zwaarste afdoening**						
Maatregel	4	-	349	49,2	432	63,9
Vrijheidsstraf >= 6 mnd	182	48,4	1.587	40,6	4.198	44,5
Vrijheidsstraf <6 mnd	1.389	45,4	2.714	49,9	10.954	53,7
Leerstraf	323	36,0	228	32,0	154	42,2
Werkstraf	30.460	30,3	3.940	35,6	5.625	46,2
Voorw. vrijheidsstraf	52	47,0	933	36,4	440	48,4
Geldstraf	39	25,6	140	23,7	3.582	46,8
Beleidssepot	26	11,5	516	18,1	76	42,7
Arrondissement						
Den Bosch	2.329	28,4	855	36,6	1.771	48,2
Breda	2.761	29,5	527	37,7	1.582	49,4
Maastricht	1.377	27,6	344	34,7	1.181	40,9
Roermond	756	23,5	349	30,5	669	41,5
Arnhem	1.883	28,2	709	39,7	1.377	46,6
Zutphen	1.227	30,9	404	30,6	742	51,4
Zwolle-Lelystad	1.804	31,5	590	39,4	1.127	52,1
Almelo	1.321	26,6	452	32,6	971	47,1
Den Haag	3.969	31,8	1.466	43,9	3.589	51,2
Rotterdam	3.021	33,2	972	45,1	3.216	48,7
Dordrecht	983	32,3	334	38,3	762	50,8
Middelburg	740	34,1	272	44,8	482	44,6
Amsterdam	2.882	36,9	1.057	44,7	4.032	52,7
Alkmaar	862	36,4	330	33,4	607	51,5
Haarlem	1.767	28,3	625	33,4	2.219	34,5
Utrecht	1.766	34,8	645	36,9	1.604	54,3
Leeuwarden	1.120	30,7	326	41,2	908	49,2
Groningen	1.328	28,7	418	43,6	793	51,7
Assen	823	30,9	274	34,8	527	46,8

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

** Alle kenmerken vertonen zowel voor werkgestraften als voor ondertoezichtgestelden een significante samenhang ($p < 0.001$).

1.1.3 Executiegegevens

Naast persoons- en zakenmerken, hangt de mate van recidive ook samen met aspecten van de uitvoering van de interventies. Tabel 4.3 geeft de resultaten van enkele uitsplitsingen op dit vlak. Allereerst de uitsplitsing naar uitvoerende instantie. Ex-reclassenten met een werkstraf of toezicht uitgevoerd door de Stichting Verslavings-reclassering GGZ kennen het hoogste 2-jarige recidivepercentage (resp. 46% en 50%). Daarna volgt het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (40% en 43%) en ten slotte Reclassering Nederland (28% en 31%). De verschillen hebben allicht te maken met de verschillen in de achtergronden van de ex-reclassenten. SVG werkt met verslaafde justitiabelen, het Leger des Heils vooral met dak- en thuislozen. Dit zijn over het geheel genomen vermoedelijk lastiger groepen om mee te werken dan de grotere en meer heterogene daderpopulatie waar Reclassering Nederland mee te maken krijgt.

Onder ondertoezichtgestelden blijkt de doorlooptijd van het toezicht een negatieve relatie te hebben met de terugval van ex-reclassenten: hoe langer de doorlooptijd, des te lager is de recidive na beëindiging van het toezicht. Na een periode van toezicht korter dan 6 maanden recidiveert 50% van de ondertoezichtgestelden. Na een periode van meer dan 1,5 jaar is de prevalentie van de 2-jarige algemene recidive 32%. Een deel van de verklaring hiervoor is dat ook de daders van wie het toezicht voortijdig werd afgebroken in de berekeningen zijn meegenomen.

Kijken we naar de titel waarop het toezicht plaatsvond, dan blijken toezichten in het kader van een vrijheidsbenemende maatregel (zoals de tbs) de laagste terugval te kennen (28%), gevolgd door de toezichttrajecten die plaatsvinden bij voorwaardelijke veroordelingen (37%). Veruit de grootste terugval doet zich echter voor na een plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD), voorheen een plaatsing in een inrichting voor strafrechtelijke opvang van verslaafden (SOV). Maar dat ligt voor de hand, want deze inrichtingen zijn speciaal bedoeld voor veelplegers. Bijna drie kwart (72%) van deze groep ondertoezichtgestelden heeft binnen twee jaar een of meer nieuwe strafzaken.

Bij de ex-reclassenten met een werkstraf is het verband tussen doorlooptijd en recidive anders dan bij ondertoezichtgestelden. Bij ondertoezichtgestelden is de recidive lager naarmate het toezicht langer duurde. Bij de werkgestraften is dat omgekeerd. Het terugvalpercentage na een werkstraf met een doorlooptijd van 6 maanden of meer is met 35% bijna 6 procentpunten hoger dan na werkstraffen met een kortere doorlooptijd. Misschien wijst een langere doorlooptijd op problemen bij de uitvoering van de werkstraf: cliënten die minder gemotiveerd zijn, die niet luisteren naar de aanwijzingen van de reclasseringswerker en/of een zwaardere psychische of verslavingsproblematiek kennen.

In tegenstelling tot de doorlooptijd hangt het aantal netto uit te voeren uren negatief samen met de recidive: hoe groter het aantal netto uren, des te lager het recidivepercentage. De verschillen zijn echter niet groot. Bij werkstraffen die in groepsverband worden uitgevoerd ligt de prevalentie bijna 10 procentpunten hoger dan na een extern werkstrafproject (24%). Dit resultaat verwondert niet, aangezien reclassenten met een hoog risico vaker op een groepsproject worden geplaatst.

Ook de mate van voltooiing van de werkstraffen en de toezichten vertoont een bekend samenhang met de hoogte van de terugval: het verschil tussen 'afmakers' en 'afhakkers' van justitiële interventies. Het recidivepercentage onder de ex-reclassenten die de werkstraf met succes afronden is 19 procentpunten lager dan onder de ex-reclassenten bij wie de werkstraf voortijdig werd beëindigd (47%). Hetzelfde zien we bij de ondertoezichtgestelden. Het aandeel recidivisten onder de 'afmakers' is met 32% duidelijk lager dan na toezichten die voortijdig moesten worden beëindigd

(57%).¹⁰ Zoals altijd, zegt dit resultaat op zich niet veel over het effect van de interventies. Het kan immers zijn dat de 'afhakers' reeds bij aanvang van de interventie een hoger risico op terugval vertoonden (e.g. Colledge, Collier, & Brand, 1999; Fiselier, 2005).

Tabel 4.3 Prevalentie van algemene 2-jarige recidive onder ex-reclassenten uitgestroomd in 2009; naar enkele executiegegevens

	Ex-reclassenten met een werkstraf		Ex-reclassenten met een toezicht	
	N	%	N	%
Uitvoerende organisatie				
Stichting Verslavingsreclassering GGZ	4.901	45,8	4.532	49,8
Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering	464	39,7	1.168	43,3
Reclassering Nederland	27.521	28,4	6.478	30,9
Doorlooptijd toezicht**				
Toezicht - tot 6 maanden	nvt	nvt	2.828	49,9
Toezicht - 6 maanden tot 1 jaar	nvt	nvt	2.641	42,4
Toezicht - 1 tot 1,5 jaar	nvt	nvt	1.744	37,4
Toezicht - meer dan 1,5 jaar	nvt	nvt	4.965	31,8
Titel toezicht**				
Voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie	nvt	nvt	2.924	37,9
Voorwaardelijke veroordeling (incl bijz. vw.)	nvt	nvt	7.196	37,1
Penitentiair programma (met of zonder E.T.) of voorwaardelijke invrijheidstelling	nvt	nvt	1.014	39,6
Vrijheidsbenemende maatregel (ISD / SOV)	nvt	nvt	605	71,8
Vrijheidsbenemende maatregel (tbs / PIJ)	nvt	nvt	286	28,0
Diversen	nvt	nvt	154	43,1
Doorlooptijd werkstraf**				
Werkstraf - 0 tot 3 maanden	10.426	29,1	nvt	nvt
Werkstraf - 3 tot 6 maanden	12.104	29,4	nvt	nvt
Werkstraf - meer dan 6 maanden	10.309	34,9	nvt	nvt
Aantal uit te voeren uren werkstraf**				
0-40	10.496	29,1	nvt	nvt
41-80	7.533	29,1	nvt	nvt
81 uur of meer	6.409	26,8	nvt	nvt
Onbekend	8.448	38,7	nvt	nvt
Type werkstraf**				
Extern project	13.900	24,3	nvt	nvt
Intern groepsproject	10.522	33,9	nvt	nvt
Onbekend	8.464	38,7	nvt	nvt
Mate van voltooiing**				
Voortijdig beëindigd	4.063	47,3	3.533	56,7
Voltooid	28.823	28,8	8.645	31,9

* In verband met missende waarden, tellen de kolompercentages niet altijd op tot 100%.

¹⁰ Wellicht liggen de recidivepercentages na een voortijdige beëindiging in werkelijkheid nog iets hoger. Als de werkstraf of toezicht mislukt, volgt er vervangende hechtenis of wordt het voorwaardelijk deel omgezet in onvoorwaardelijk. Deze personen zaten dus een bepaalde tijd in detentie, maar daarmee is geen rekening gehouden bij het berekenen van de recidive.

** Alle kenmerken vertonen zowel voor werkgestraften als voor ondertoezichtgestelden (indien meegenomen) een significante samenhang ($p < 0.001$).

4.4 Voorlopige conclusies met betrekking tot het recidivebeeld

Welke conclusies kunnen we trekken op basis van de resultaten tot dusver? Eén op de drie ex-reclassenten die in 2009 een werkstraf ondergingen heeft binnen twee jaar een nieuwe strafzaak naar aanleiding van een misdrijf. Van de ondertoezichtgestelden recidiveerde ruim 40%. Vergeleken met ex-gedetineerden is dit relatief laag. In die daderpopulatie recidiveerde bijna de helft binnen twee jaar.

De berekeningen laten verder zien de recidive onder werkgestraften en ondertoezichtgestelden de laatste jaren licht is afgenomen. Er is sprake van een reële daling, want de cijfers konden worden gecorrigeerd voor verschuivingen op de achtergrondkenmerken van de daders. Bovendien werd rekening gehouden met schommelingen in de aangiftebereidheid en het landelijke ophelderingspercentage. Bij de werkgestraften zien we tussen 2002 en 2009 een daling in de prevalentie van de 2-jarige algemene recidive van 4,7 procentpunt. Bij de ondertoezichtgestelden bedraagt de afname 5,0 procentpunt. Bij deze groep lijkt de daling zich iets later in te zetten. De afname is niet uniek voor de reclassering. Ook in andere sectoren van de strafrechtpleging, zoals bij ex-gedetineerden en bij de jongeren die uitstroomden uit een justitiële inrichting, zien we de laatste jaren een neerwaartse trend (Wartna et al., 2012)

Om de recidive onder ex-reclassenten verder te analyseren zijn de cijfers uitgesplitst naar een aantal persoons- en zakenmerken en de beschikbare executiegegevens. Daarbij kwamen bekende patronen aan het licht. Mannelijke daders, daders geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba, of in Marokko, jongere daders, daders die op jonge leeftijd hun strafrechtelijke carrière zijn begonnen en daders met een omvangrijk strafrechtelijk verleden, vertonen de grootste kans op recidive. Een aantal verbanden is nog niet eerder gedocumenteerd. Tussen de reclasseringsinstellingen en tussen de arrondissementen werden aanzienlijke verschillen in de recidive gevonden. Dit geldt zowel voor de werkgestraften als voor de ondertoezichtgestelden. Daarbij is duidelijk geworden dat het succesvol afronden van de interventie een betere prognose geeft, evenals een langere looptijd van het toezicht en een hoger aantal uit te voeren uren van de werkstraf. De doorlooptijd van de werkstraf is een negatieve indicator: hoe langer de periode, hoe hoger de recidive.

De uitsplitsingen van de recidivecijfers geven een eerste indicatie van de verbanden in het onderzoeksmateriaal. De cijfers wijzen niet of in elk geval niet per se op een causaal verband. De verschillen tussen de arrondissementen bijvoorbeeld, kunnen door tal van factoren worden verklaard en zijn niet noodzakelijk het gevolg van regionale verschillen in de aanpak van daders en verdachten. Dezelfde redenering gaat op voor de andere verbanden die zijn gevonden. De kans op recidive is lager als men de werkstraf of het toezicht met succes heeft afgerond. Maar misschien komt dit omdat de personen die de interventie niet wisten af te ronden van te voren al hogere risico's liepen en is het dus niet het effect van de werkstraffen of het toezicht.

Om meer inzicht te krijgen in de verbanden tussen deze achtergronden en de recidive onder ex-reclassenten, dienen de verschillen tussen de diverse subgroepen in hun samenhang te worden bestudeerd. Dat gebeurt in het volgende hoofdstuk. Daar wordt verslag gedaan van een multivariate analyse waarin de recidive onder de twee groepen ex-reclassenten opnieuw wordt gerelateerd aan de in dit hoofdstuk beschreven achtergrondkenmerken, maar waarin nu ook rekening wordt gehouden met de onderlinge verbanden tussen deze kenmerken. De analyse wordt gedaan op een deel van de twee onderzoekspopulaties, het deel waarbij we kunnen beschikken over gegevens uit afnames van de RISc. Dit biedt ons de kans om ook informatie over de leefomstandigheden van de ex-reclassenten in de analyse te betrekken. Omdat de scores uit de RISc ten aanzien woning, werk en de andere leefgebieden zijn verbonden met veranderbare factoren zal de verwerking van deze informatie vermoedelijk meer aanknopingspunten opleveren voor de beleidsvorming ten aanzien van de

reclasseringsinterventies dan de analyse op basis van de statische en historische factoren uit de OBJD en het CVS alleen.

5 De recidive van ex-reclassenten nader bekeken: de relatieve invloed van daderkenmerken en executiefactoren

In dit hoofdstuk wordt een poging gedaan de recidive onder werkgestraften en ondertoezichtgestelden te verklaren. We doen dit door in twee aparte multivariate analyses na te gaan welke van de voor dit onderzoek beschikbare gegevens in hun onderlinge samenhang bijdragen aan de voorspelling van de kans dat er na de reclasseringsinterventies wordt gerecidiveerd. Voordat de opzet van de analyses wordt toegelicht en de resultaten daarvan worden gepresenteerd, gaan we eerst aan de hand van de literatuur in op de vraag welke factoren - in theorie althans - van invloed zijn op het voorkomen van herhaald crimineel gedrag.

5.1 Relevante factoren voor onderzoek naar recidive

De literatuur over de terugval van veroordeelde daders in crimineel gedrag maakt duidelijk dat er niet één of slechts enkele oorzaken van recidive bestaan, maar dat een veelheid aan factoren daarop van invloed is. De factoren kunnen op verschillende manieren worden getypeerd, bijvoorbeeld naar de aard van de verklaring die zij vertegenwoordigen. Zo stelt Lissenberg (2001) dat de heersende opvatting is dat criminaliteit verklaard kan worden vanuit een biologisch, psychologisch en sociologisch perspectief, en dat verklarende factoren uit die verschillende perspectieven ook op elkaar ingrijpen.

Een andere typering die bruikbaar is, juist in de context van het reclasseringswerk, is gebaseerd op de mate waarin de 'positie' van individuen op verklarende factoren veranderd kan worden door gerichte interventies te plegen. De leeftijd en het geboorteland van een individu zijn factoren die onveranderbaar zijn, maar de arbeidspositie van een persoon of diens alcoholverslaving worden wel geacht met interventies te kunnen worden gewijzigd. Het verbeteren van de positie van reclassenten op factoren waarvan bekend is dat die de terugval beïnvloeden kan helpen om de terugval te beperken, of zelfs te voorkomen. Wartna (2009) spreekt in dit verband van statische en historische factoren waaraan niet 'gesleuteld' kan worden, en van dynamische factoren die wel beïnvloedbaar zijn. Beide categorieën betreffen factoren waarop reclassenten bij de start van de werkstraf of toezicht, dus al bij 'instroom', een bepaalde positie innemen.

In dit onderzoek kan echter nog een derde categorie van factoren worden toegevoegd die mogelijk van invloed is op de recidive: de kenmerken van de uitvoering van de strafrechtelijke reactie (Poort & Eppink, 2009). De manier waarop een toezicht of werkstraf wordt uitgevoerd, wordt in belangrijke mate gestuurd door de reclassering zelf. De reclasseringsinstellingen bepalen de concrete regels en invulling van beide sancties, uiteraard binnen de kaders die daarvoor zijn gesteld door de rechter of het OM. De positie van reclassenten op de executiefactoren is bij instroom niet bekend, maar deze wordt duidelijk als de uitvoering van de sanctie gestalte krijgt. Bijvoorbeeld in het geval dat de reclassent slechts een deel van de sanctie voltooit.

Welke factoren spelen een rol in de verklaring van recidive? En hoe moet deze rol worden begrepen? In wat volgt wordt voor de drie categorieën van factoren gemeten in dit onderzoek, een antwoord gezocht op deze twee vragen.

Statische en historische factoren

In het recidiveonderzoek van de WODC-Recidivemonitor worden standaard een zestal statische en historische factoren (of predictoren) meegenomen: sekse, leeftijd en geboorteland van de justitiabele, het type delict dat is gepleegd, het aantal eerdere veroordelingen (strafrechtelijk verleden) en de leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact (startleeftijd). Op basis van de literatuur valt over de meeste van deze predictoren een duidelijke verwachting te formuleren. Ten aanzien van sekse laat de literatuur vaak zien dat de mate en aard van de (herhaaldelijk gepleegde) criminaliteit geringer en minder ernstig zijn onder vrouwen dan onder mannen (Lissenberg, 2001; Steffensmeier e.a., 2005; Wartna, 2009). Onder vrouwen worden verhoudingsgewijs vaker kleine vermogensdelicten en minder vaak geweldsmisdrijven gepleegd dan onder mannen. Een biologische verklaring daarvoor die vaak is onderzocht, is de invloed van het mannelijke geslachtshormoon testosteron. Hoewel er een samenhang lijkt te bestaan tussen dit hormoon en (seksueel) agressief gedrag, blijft de oorzakelijke invloed van testosteron op agressief gedrag moeilijk aan te tonen (Koppen, Doorn, Donker, & Pakes, 2001). Een andere verklaring voor de hogere (en veronderstelde toegenomen) prevalentie van geweldsdelicten onder mannen richt zich op de sociale constructie van 'mannelijkheid' (Lissenberg, 2001). De meer evenwichtige verhouding tussen mannen en vrouwen in de hedendaagse maatschappij zou er toe leiden dat mannen zich bedreigd voelen in hun mannelijkheid, hetgeen kan verklaren waarom jongens en mannen meer geweldsmisdrijven (gaan) plegen. In paragraaf 4.3 werd duidelijk dat mannelijke ex-reclassenten een hoger recidivepercentage laten zien dan vrouwelijke ex-reclassenten. In de multivariate analyses die in deze paragraaf gepresenteerd worden, wordt dit sekseverschil ook verwacht, zowel onder werkgestraften als ondertoezichtgestelden.

Veel criminologisch onderzoek laat een curvilineair verband zien tussen leeftijd en de prevalentie van (herhaalde) criminaliteit. Vanaf vrij jonge leeftijd tot in de jonge volwassenheid (rond het 20e levensjaar) neemt de criminaliteit toe, waarna het plegen van strafbare feiten eerst sterk en daarna geleidelijk afneemt met het stijgen van de jaren (zie bijvoorbeeld Blumstein, Cohen, & Farrington, 1988; Ruller, 2001, Farrington, Loeber & Jolliffe, 2008). Een verklaring voor het verloop van deze curve is opgesteld door Moffitt (1993). Moffitt maakte onderscheid tussen twee typen daders: daders die vroeg starten met het plegen van criminaliteit en daarin volharden gedurende hun leven (persistente delinquenten), en daders die (enkele) strafbare feiten plegen gedurende de adolescentie, maar daarmee stoppen wanneer ze volwassen worden (adolescentie gebonden daders). De eerste groep zou een relatief klein deel uitmaken van alle delinquenten (ongeveer 5%), terwijl de tweede groep de overgrote meerderheid vertegenwoordigt. Daarnaast verschilt de verklaring voor het plegen van criminaliteit: bij adolescentie gebonden daders hebben de oorzaken vooral een sociaal karakter (onvrede met de volwassen status; zie Rullen, 2001), terwijl dit bij persistente daders complexer ligt en een combinatie van biologische, psychologische en sociale factoren een rol speelt (Moffitt, 1993).

Een andere verklaring voor de afname van de criminaliteit na het 20e levensjaar kan worden gevonden in de ideeën van Samson en Laub (1993) over de ontwikkeling van criminele carrières en het stoppen met criminaliteit ('desistance'). Zij stellen dat zich gedurende het leven vele momenten kunnen voordoen waarop daders hun criminele gedrag wijzigen. Zulke 'turning points' lijken zich bij uitstek voor te kunnen doen gedurende de vroege volwassenheid: het vinden van werk of het ontstaan van een vaste relatie zijn gebeurtenissen die daders bij uitstek kunnen doen afzien van recidive (zie Weerman, 2001). Aangezien het huidige onderzoek zich alleen richt op volwassen ex-reclassenten vanaf 18 jaar, kan op basis van het bovenstaande worden verwacht dat de leeftijd bij beëindiging van de werkstraf of het toezicht als predictor vooral een (lineaire) negatieve invloed zal hebben op de recidive: een hogere leeftijd bij beëindiging zal dan samengaan met een kleinere kans op recidive dan een lagere leeftijd.

Daarnaast kan uit de taxonomie van Moffitt (1993) ook een verwachting worden afgeleid over de relatie tussen de leeftijd waarop reclassenten voor het eerst werden veroordeeld (de 'startleeftijd') en de mate van terugval na een werkstraf of toezicht. Hoe jonger reclassenten waren, des te groter mag worden verwacht dat de recidive is. Immers: reclassenten die op zeer jonge leeftijd begonnen met criminaliteit, zijn volgens de hypothesen van Moffitt vaker persistente daders met diverse criminogene problemen, en zullen ook in sterkere mate doorgaan met het plegen van criminaliteit dan reclassenten met geringere problemen die pas op latere leeftijd (tijdens de adolescentie) voor het eerst zijn veroordeeld. Een negatief verband tussen de startleeftijd en de recidive kan echter ook vanuit andere theoretische perspectieven worden verklaard. Zo veronderstelt de labellingsbenadering (zie Van Swaaningen, 2001) dat crimineel gedrag een response is op het feit dat mensen na een veroordeling worden geclassificeerd als 'crimineel'. Wanneer een persoon eenmaal door anderen in hun omgeving als zodanig is bestempeld en vervolgens ook in het dagelijkse leven wordt behandeld als een 'crimineel', dan zal hij of zij zich uiteindelijk ook op die wijze gaan gedragen. Een veroordeling op jonge leeftijd betekent volgens deze benadering een eerdere en langere blootstelling aan het label 'crimineel' dan een veroordeling op latere leeftijd, hetgeen een grotere kans op recidive tot gevolg zal hebben. In de literatuur is deze veronderstelde negatieve relatie tussen startleeftijd en recidive ook al veelvuldig met empirisch onderzoek aangetoond (zie Wartna, 2009).

Het aantal eerdere veroordelingen van een justitiabele (de 'omvang van het strafrechtelijk verleden') is een van de sterkste, positieve voorspellers van de recidive in de literatuur. Dat is op zich niet vreemd, aangezien het strafverleden op elk moment en voor iedere gepakte dader opgevat kan worden als het kennelijke resultaat van de uiteenlopende criminogene problemen en justitiële interventies waarmee de betreffende persoon in zijn leven te maken had (Wartna, 2009). Daarnaast kan vanuit verschillende criminologische theorieën worden onderbouwd hoe een toenemend aantal eerdere veroordelingen een bevorderende invloed zal hebben op de terugval. De differentiële-associatietheorie (Sutherland, 1947) bijvoorbeeld veronderstelt dat crimineel gedrag niet is aangeboren, maar wordt geleerd in de omgang met belangrijke personen in de directe omgeving. Justitiabelen met veel eerdere veroordelingen komen vaker in contact met andere daders en hun delicten (tijdens detentie of bij voorwaardelijke sancties) dan justitiabelen met weinig eerdere veroordelingen. Hoe groter het aantal eerdere veroordelingen, hoe groter de kans op het opdoen van nieuwe criminele contacten en op het leren van nieuwe criminele werkwijzen, motivaties en attitudes. Dit vergroot de kans op recidive. Vanuit een ander theoretisch perspectief kan beredeneerd worden dat naarmate de omvang van het 'strafblad' toeneemt, justitiabelen meer moeite hebben met het behouden of vinden van een baan, woning of relatie. De afwezigheid van dergelijke sociale bindingen zijn volgens de bindingstheorie van Hirschi (1969) belangrijke factoren die de kans op herhaalde criminaliteit vergroten. Tot slot kan op basis van de hierboven beschreven labellingsbenadering worden verondersteld dat de kans op stigmatisering door de directe omgeving groter wordt naarmate men meer, eerdere veroordelingen op de naam heeft staan. Ook vanuit die gedachte vergroot een omvangrijk strafverleden de kans op terugval. In het huidige onderzoek wordt dan ook verwacht dat het aantal eerdere veroordelingen een sterke, positieve invloed zal hebben op de kans op terugval van ex-reclassenten na een werkstraf of toezicht.

Met betrekking tot de factoren type delict en geboorteland is het minder eenvoudig om te komen tot een specifieke, theoretische onderbouwing van de invloed van deze factoren op de terugval. Zo is het bijvoorbeeld waarschijnlijk dat de oorzaken van het plegen van vermogensdelicten in globale zin zullen verschillen van het plegen van geweldsdelicten, maar lijkt het veel lastiger om uitspraken te doen over de mate waarin verschillende delicten an sich aanzetten tot het plegen van herhaalde criminaliteit. De kans op recidive na een specifiek delict lijkt afhankelijk van een veelheid aan factoren die niet direct door dat delict worden weerspiegeld: de criminogene problemen van de dader, de sanctie(s) die volgen op dat delict, et cetera.

Bol (in: Kleemans, 2001) concludeert bijvoorbeeld dat de effectiviteit van een justitiële interventie vergroot wordt wanneer de inhoud van die interventie duidelijk gerelateerd is aan de aard van het delict (een agressieregulatie training bij bepaalde geweldsmisdrijven bijvoorbeeld). Hieruit volgt dat een delict op zich nog niet zoveel zegt over de kans op terugval. Eerder onderzoek bij de WODC-Recidivemonitor laat evenwel zien dat er een empirische samenhang bestaat tussen het type delict, ingedeeld in de zes categorieën die het CBS ook hanteert, en de recidive (zie ook de webapplicatie REPRIS; Wartna et al., 2011). Geweldsmisdrijven hangen in dit onderzoek vaak samen met een grotere terugval dan ander type delicten zoals vermogensdelicten zonder geweld of vernieling. Het zou goed kunnen dat dit in veel gevallen een verschil in de criminogene achtergronden weerspiegelt van daders die geweldsmisdrijven plegen vergeleken met die van de andere categorieën. In het huidige onderzoek zal type delict ook worden meegenomen en worden onderzocht of deze ook samenhangt met de terugval van werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Voor geboorteland of herkomst als statische factor geldt deels hetzelfde verhaal. Van der Leun, Kromhout, Easton en Weerman (2010) geven in een speciaal themanummer van het Tijdschrift voor Criminologie een beknopt overzicht van mogelijke verklaringen voor het feit dat in Nederland 'veel etnische minderheidsgroepen zijn oververtegenwoordigd in de geregistreerde criminaliteit' (p. 113). Zo wordt gesteld dat integratieproblemen onder allochtonen kunnen verklaren waarom zij zwakke sociale bindingen hebben in de Nederlandse samenleving, hetgeen volgens Hirschi's bindingstheorie (1969) de drempel verlaagt tot criminaliteit (zie verder voor een meer uitgebreide bespreking van de bindingstheorie). Daarnaast zijn er culturele verklaringen, waaronder het 'culturele deviantie-perspectief', dat stelt dat verschillen in gewoonten en opvattingen over criminaliteit tussen groepen met verschillende afkomst in de samenleving inzichtelijk kunnen maken waarom leden van een bepaalde groep zich eerder inlaten met criminaliteit (zie bijvoorbeeld van Gemert, 1998). Een derde type verklaring wijst selectief politieoptreden en discriminatie in de strafrechtketen als mogelijke oorzaak aan (zie bijvoorbeeld Weenink, 2009). Van der Leun en collega's benadrukken echter dat dit allen vooral hypothetische verklaringen zijn, en er nog weinig bekend is over de daadwerkelijke oorzaken van de oververtegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de geregistreerde criminaliteit. Bovendien kunnen veel van bovenstaande verklaringen in hun ogen niet voorspellen welke specifieke verschillen tussen daders geboren in diverse landen, zullen optreden in termen van de recidive. Vooralsnog moeten we het dus doen met de verwachting dat er een samenhang zal bestaan tussen geboorteland en de recidive van ex-reclassenten en hebben we daar geen uitputtende verklaring voor.

Dynamische factoren

Sinds 2004 wordt door 3RO bij een deel van de reclassenten een diagnostisch instrument afgenomen (de RISC, Recidive inschattingsschalen), met als doel om tot een betere inschatting van het recidivegevaar te komen en zicht te krijgen op de problemen die reclassenten op verschillende leefgebieden hebben. De informatie wordt gebruikt om de justitiële autoriteiten te adviseren over de wijze waarop de terugval van verdachten en daders kan worden voorkomen. Afname van de RISC vormt het startpunt van de toezichttrajecten, als moet worden bepaald welk niveau van controle en begeleiding dient te worden ingezet.

Het RISC-instrument maakt primair een inschatting van de criminogene problemen van reclassenten die veranderbaar zijn en waarop dus kan worden ingegrepen via (justitiële) interventies. De situatie van de reclassent op de volgende twaalf leefgebieden wordt gescoord (zie Tabel 5.1 en ook RISC-handleiding, 2009).

Tabel 5.1 De leefgebieden die worden gescoord in de Recidive Inschattingsschalen (RISc) door 3RO

Leefgebied	Omschrijving
1 Delictgeschiedenis	In kaart brengen van het criminele verleden: aantal eerdere veroordelingen, niet nakomen reclasseringsvoorwaarden, type delicten
2 Analyse van het huidige delict	Inschatting van de aard, zwaarte en gevaar huidige delict in relatie tot kans op recidive
3 Huisvesting en wonen	Hoe woont de reclassent en met wie leeft hij / zij samen?
4 Opleiding, werk en leren	In kaart brengen van het opleidingsniveau en werkgerelateerde vaardigheden
5 Inkomen en omgaan met geld	Inventariseren van de financiële situatie van de reclassent
6 Relaties met partner, gezin en familie	Metten van de kwaliteit van de hechte relaties in de directe omgeving
7 Relaties met vrienden en kennissen	Een beeld krijgen van het sociale netwerk buiten de familie en hoe de reclassent zich daar binnen gedraagt
8 Druggebruik	Inschatting maken van de mate waarin drugs een rol spelen bij het delictgedrag
9 Alcoholgebruik	Vaststellen van recent alcoholgebruik en hoe zich dat verhoudt tot het gepleegde delict
10 Emotioneel welzijn	Bepalen van het zelfbeeld en hoe de reclassent in het leven staat, alsmede van psychische problemen
11 Denkpatronen, gedrag en vaardigheden	Inschatting van de aanwezigheid van cognitieve tekorten zoals rigide denkpatronen, gebrek aan impulscontrole, weinig probleembesef
12 Houding	Vaststellen van de houding van de reclassent tegenover het delict, de maatschappij, criminaliteit in het algemeen, de beoogde (reclassering)interventie en verandering

Het eerste en tweede leefgebied 'delictgeschiedenis' en 'analyse van het huidige delict' worden volgens de richtlijnen in de RISc-handleiding (2009) na afname samengevoegd tot de schaal 'delictgegevens'. Qua inhoud lijkt deze schaal voor een groot deel op de hierboven beschreven historische factor 'omvang strafverleden'. In het huidige onderzoek is er voor gekozen om de RISc-schaal 'delictgegevens' op te nemen als aparte predictor, aangezien deze schaal aspecten meet van de delictgeschiedenis (zoals het type eerder gepleegde delicten en of de reclassent eerder reclasseringsvoorwaarden heeft geschonden) die niet vervat zijn in de variabele 'omvang strafrechtelijk verleden' uit de OBDJ. Het zou dus kunnen dat de factor 'delictgegevens' een unieke voorspellende waarde heeft voor de terugval van ex-reclassenten in aanvulling op de factor 'omvang strafverleden'. De te verwachten aard van de invloed van de factor 'delictgegevens' op de recidive is dezelfde als die van de omvang van het strafverleden: omvangrijke en zwaardere delictgegevens (i.e. meer veroordelingen, vaker voorwaarden geschonden en zwaardere delicten gepleegd) zal een positieve voorspeller zijn van de terugval van ex-reclassenten na een werkstraf of toezicht. Ter onderbouwing van deze verwachte invloed gelden dezelfde theoretische verklaringen als eerder gegeven voor de omvang van het strafverleden.

Voor een groot deel van de overige, dynamische leefgebieden die worden ingeschat met behulp van de RISc, geldt dat die vanuit de bindingstheorie van Hirschi (1969) geacht worden invloed te hebben op de recidive van ex-reclassenten. Hirschi onderscheidt vier elementen of aspecten van binding in zijn theorie die, wanneer zij aangetast of verzwakt zijn, de ruimte scheppen om afwijkend en crimineel gedrag te vertonen wanneer de gelegenheid zich daartoe voordoet. Zie voor een bespreking

Weerman (2001). Op de eerste plaats is er in meer of mindere sprake van 'commitment'. Hiermee wordt bedoeld op de verplichtingen en verbintenissen die de betrokkene is aangegaan in het dagelijkse leven (bijvoorbeeld in zijn baan, huwelijk, of opleiding). Een tweede bindingselement is 'involvement', dat betrekking heeft op de mate waarin de reclassent allerlei conventionele bezigheden heeft zoals schoolbezoek, werken of vrijetijdsbesteding (bijv. sporten). De leefgebieden 'huisvesting en wonen', 'werken, opleiding en leren' en 'inkomen en omgaan met geld' zoals ingeschat in de RISC, kunnen vanuit deze twee elementen van binding verondersteld worden relevant te zijn voor de kans op recidive. Immers, wanneer een reclassent een stabiele en vaste verblijfplaats heeft, een schoolopleiding volgt of heeft afgerond, een vast of tijdelijk dienstverband heeft en een regelmatig inkomen geniet dan vloeien daar logischerwijs verplichtingen en bezigheden uit voort die de reclassent maatschappelijk binden en die remmend zullen werken op een mogelijke terugval in crimineel gedrag. Vallen die bindingen weg, bijvoorbeeld doordat de reclassent de woning wordt uitgezet, een opleiding voortijdig beëindigd, wordt ontslagen op het werk en/of geen inkomen meer ontvangt, dan valt daarmee ook een groot deel van zijn of haar maatschappelijke verplichtingen en bezigheden weg en wordt de kans op terugval groter.

Een derde element van binding in Hirschi's theorie is 'attachment', de emotionele gehechtheid aan andere personen. Een sterke gehechtheid met mensen in de omgeving van de reclassent maakt dat hij of zij zich zal aantrekken wat deze personen vinden en welke behoeften zij hebben (Weerman, 2001). De assumptie hier is dat deze belangrijke anderen in de regel gemotiveerd zullen zijn zich te houden aan maatschappelijke normen en regels, hetgeen een remmende werking zal uitoefenen op het opnieuw plegen van delicten door de reclassent. In de RISC-leefgebieden 'relaties met partner, gezin en familie' en 'relaties met vrienden en kennissen' wordt ingeschat in hoeverre een reclassent dergelijke sterke emotionele banden heeft met anderen in zijn omgeving, die niet crimineel zijn en zich niet destructief gedragen richting de reclassent. Wanneer een reclassent in zijn directe omgeving veel criminele vrienden heeft of relaties met familieleden die destructief of beschadigend zijn (denk aan mishandeling), dan gaat daar geen remmende invloed vanuit en wordt de kans op terugval vergroot. Ook vanuit de differentiële associatietheorie (Sutherland, 1947) kan deze laatste verwachte relatie worden onderbouwd: crimineel gedrag wordt geleerd in de omgang met belangrijke anderen. Gedragen belangrijke anderen zich crimineel of destructief, dan is het waarschijnlijk dat de reclassent kennis en vaardigheden heeft opgedaan die de kans op terugval vergroten.

Tot slot onderscheidt Hirschi het element 'belief', waarmee wordt bedoeld op de mate waarin de reclassent is overtuigd van de geldigheid van maatschappelijke regels. Naarmate de reclassent minder gelooft in het belang en de geldigheid van dergelijke regels, des te lager is de drempel om de regels te negeren en nieuwe delicten te plegen. De mate waarin de reclassent maatschappelijke normen en regels onderschrijft, wordt ingeschat bij het RISC-leefgebied 'houding': naarmate de reclassent een problematische houding vertoont ten aanzien van het delict, de maatschappij en criminaliteit in het algemeen, zal de kans op recidive toenemen. Ten dele kan de invloed van het RISC-leefgebied 'houding' op de recidive ook worden onderbouwd vanuit de voorgestelde 'neutralisatietechnieken' (Sykes & Matza, 1957) die (jongere) daders kunnen gebruiken om voor- of achteraf het delictgedrag te rechtvaardigen. Het delict 'goed praten', de schuld buiten zichzelf leggen en/of extreme opvattingen hanteren over specifieke groeperingen in de samenleving - dit zijn houdingsaspecten die in dit leefgebied van de RISC worden gemeten - kunnen worden opgevat als neutralisatietechnieken. De aanwezigheid daarvan zal de kans op recidive vergroten.

Het dynamische leefgebied 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' in de RISC, schat cognitieve tekorten in die vanuit recentere ideeën van Hirschi over de rol van binding en controle een (sterke) invloed zouden moeten hebben op de recidive van ex-reclassenten. In de zelfcontrole theorie van Gottfredson en Hirschi (1990) wordt verondersteld dat de mate van zelfcontrole (één van) de belangrijkste voorspellers is

van crimineel, risicovol en afwijkend gedrag. Het centrale idee is dat een lage mate van zelfcontrole, dat zich vaak al in de kindertijd manifesteert, een individu vatbaar maakt om zijn of haar behoeften zo snel mogelijk en desnoods op strafbare wijze te bevredigen (Weerman, 2001). Volgens Gottfredson en Hirschi kenmerkt afwijkend en crimineel gedrag zich door de snelle en gemakkelijk bereikbare beloningen die dat oplevert (status, spanning, geld) terwijl dezelfde beloningen door niet-crimineel gedrag in de regel juist veel langer op zich laten wachten (denk aan status en geld door een goede baan). Een reclassent met een lage mate van zelfcontrole zal dus eerder ten prooi vallen aan illegale verleidingen om in behoeften te voorzien en daardoor een grotere kans maken om terug te vallen in crimineel gedrag. De meeste van de tekorten die worden gemeten in het RISC-leefgebied 'denkpatronen, gedrag, en vaardigheden' corresponderen met de elementen van zelfcontrole zoals die door Gottfredson en Hirschi worden onderscheiden (o.m. impulsiviteit, zelfbeheersing, toekomstgerichtheid, sociale en interpersoonlijke vaardigheden; zie ook Weerman, 2001). Een hogere score op dit RISC-leefgebied kan daarom worden opgevat als een groter gebrek aan zelfcontrole, en zal de kans op terugval positief beïnvloeden.

De RISC-leefgebieden met betrekking tot drug- en alcoholgebruik stellen vast in welke mate de reclassent gebruik maakt van deze middelen en in hoeverre dat een rol speelt bij het delictgedrag. Druggebruik (gebruik van stimulantia, medicijnen en psychofarmaca) wordt meegenomen in de RISC omdat eerdere studies laten zien dat druggebruik vaak samengaat met het plegen van delicten (oa. May, 1999; Raynor, Kynch, Roberts, & Merrington, 2000 in RISC-handleiding, 2009). Het gaat ook vaak samen met persoonlijkheidsproblematiek waarvan wordt verondersteld dat dit het gevaar verder vergroot (zie Monahan & Steadman, 1996 in RISC-handleiding, 2009). Daarnaast is het bezit van drugs in Nederland strafbaar en kan verlenging van drugsgebruik dus op zichzelf al een recidivedelict opleveren.

Overmatig alcoholgebruik is vaak gerelateerd aan het plegen van andere delicten dan druggebruik, en wordt om die reden apart gescoord in de RISC (RISC-handleiding, 2009). Eerder onderzoek laat zien dat alcoholgebruik gerelateerd kan zijn aan het plegen van gewelds- en verkeersdelicten, en dat het een voorbode kan zijn van recidivegedrag (o.a. Rose, 2000 in RISC-handleiding). Daarnaast blijkt dat alcoholafhankelijkheid relatief vaak voorkomt onder gedetineerden (Vogelvang e.a., 2003). Ander onderzoek laat echter een minder consistente relatie zien tussen alcoholgebruik en delictgedrag (o.a. May, 1999 in RISC-handleiding). Het is niet ondenkbaar dat overmatig drug- en alcoholgebruik onder reclassenten gepaard gaat met (grote) problemen op andere dynamische gebieden zoals werken, wonen en/of relaties (Grapendaal, Leuw & Nelen, 1991; Lünemann et al., 2006). Om al deze redenen zou overmatig drug- en alcoholgebruik zoals geïndiceerd door de RISC, een positieve voorspellende invloed kunnen hebben op de recidive van ex-reclassenten in het huidige onderzoek.

Tot slot wordt in het RISC-leefgebied 'emotioneel welzijn' ingeschat in welke mate de reclassent emotionele en psychische problemen ervaart die samenhangen met het delictgedrag. In hoeverre dergelijke problemen een direct voorspellende waarde hebben voor de recidive van ex-reclassenten is op basis van de literatuur onduidelijk. In de RISC-handleiding (2009) wordt verondersteld dat een samenhang tussen het emotioneel welzijn en delictgedrag over het algemeen niet sterk zal zijn. Er is een aantal psychische kenmerken bekend die positief gerelateerd zijn aan de terugval van justitiabelen (stress, depressie, psychische problemen; zie Gendreau, Little, & Coggin, 1996). Deze kenmerken lijken echter vooral van belang te zijn voor het in stand houden van 'gedragpatronen van bepaalde groepen daders' en niet zozeer een directe, positieve invloed uit te oefenen op de recidive (p. 54; RISC-handleiding). Eerder onderzoek biedt zelfs aanwijzingen dat problemen op dit gebied zoals ingeschat in deze RISC-schaal, een dempende invloed kunnen hebben op de recidive. Het onderzoek van Van der Knaap en Alberda (2009) naar de predictieve validiteit van de RISC liet zien dat deze schaal een negatieve samenhang vertoonde met de terugval van ex-reclassenten. Ook in recent onderzoek naar de mate waarin het RISC-

instrument het schenden van voorwaarden tijdens het toezichttraject van reclassenten adequaat kan voorspellen (Hildebrand, Hol & Bosker, 2012), kwam naar voren dat één van de items van deze schaal (item 10.2 'psychische problemen') een significante negatieve voorspellende waarde had. Al met al is er op voorhand geen duidelijke verwachting te formuleren over de invloed van dit leefgebied.

Executiefactoren

In hoofdstuk 3 bleek al dat niet alle reclassenten de werkstraf of het toezicht succesvol afronden. Veel reclassenten beëindigden de interventie voortijdig. Daarnaast zijn er ook justitiabelen die een werkstraf of toezicht kregen opgelegd, maar bij wie deze sanctie nooit is gestart. Deze personen zijn in eerdere analyses buiten beschouwing gelaten, omdat zij geen interventie ondergingen en het verdere verloop van hun strafrechtelijke carrière dus in feite niets zegt het werk van 3RO. In de analyses in dit hoofdstuk zal deze groep wel worden meegenomen, omdat het een nuttige vergelijkingsgroep vormt voor de groep ex-reclassenten met een voltooide of voortijdig beëindigde werkstraf of toezicht, mits natuurlijk daarnaast voor de vele andere onderlinge verschillen in achtergronden wordt gecorrigeerd (cf. Hatcher, McGuire, Bilby, Palmer & Hollin, 2012).

Het uitgangspunt voor 3RO is dat een succesvol afgeronde werkstraf of periode van toezicht een remmende invloed heeft op de terugval van ex-reclassenten (Poort & Eppink, 2009). Wat betreft de werkstraf zou die remmende invloed van voltooiing vooral vanuit het voorkomen van detentieschade, begeleiding en afstemming op responsiviteit moeten komen (zie paragraaf 3.1). De gedachte is dat een succesvol afgeronde werkstraf voorkomt dat de reclassent detentieschade oploopt. Bij voortijdige beëindiging zou die detentieschade wel kunnen optreden. Daarnaast zou een reclassent met een voltooide werkstraf mogelijk (langere) begeleiding hebben gehad in het regelen of bestendigen van belangrijke randzaken zoals huisvesting, arbeid, en relaties, hetgeen recidive kan voorkomen (zie ook Woodgate, 2003). Tot slot zouden vooral de afgeronde werkstraffen die zijn afgestemd op de responsiviteit (achtergronden, motivatie en mogelijkheden tot leren) van de reclassent recidive verminderend moeten werken (Andrews, 2001). Vooralsnog berusten de ideeën over deze werkzame bestanddelen op assumpties afgeleid van de literatuur, maar wellicht levert dit onderzoek daarvoor empirische steun.

Een succesvol verloop van een toezichttraject zou de kans op terugval verkleinen door de controle en begeleiding die plaatsvindt tijdens het traject, en de focus op casemanagement (Poort & Eppink, 2009). Door te controleren dat afspraken en regels worden nageleefd, zouden (dreigende) overtredingen en de problematiek die daarbij gepaard gaat snel kunnen worden opgepikt en worden meegenomen in de begeleidende activiteiten. Begeleiding die heeft plaats gevonden tijdens een succesvol afgerond toezichttraject omvat hulp en steun bij het naleven van afspraken en voorwaarden, en het verminderen van een (mogelijk) sociaal isolement door de reclassent bijvoorbeeld in contact te brengen met instanties of door het sociale netwerk te helpen bestendigen. Onderzoek in het buitenland laat zien dat vooral de combinatie van controlerende en begeleidende activiteiten tijdens reclasseringstoezicht een remmende impact heeft op de terugval van justitiabelen (e.g. Lowenkamp et al., 2010; Paparozzi & Gendreau, 2005). Dergelijk onderzoek is in Nederland nog niet uitgevoerd (Poort & Eppink, 2009). Casemanagement zorgt voor continuïteit en integratie van de verschillende activiteiten binnen een toezichttraject, hetgeen uitval (voortijdige beëindiging) kan helpen voorkomen (Poort & Eppink, 2009). Over de daadwerkelijke invloed van casemanagement op de recidive is in de literatuur echter weinig bekend.

Op basis van veronderstellingen over de werkzame bestanddelen van de interventies, verwachten we dat ex-reclassenten die een werkstraf of toezicht voltooiden, een

kleinere kans op terugval vertonen dan vergelijkbare ex-reclassenten bij wie de sanctie niet werd opgestart of voortijdig werd beëindigd. In deze laatste twee subgroepen hebben de werkzame bestanddelen immers minder lang hun werking kunnen hebben en waren zij dus minder van invloed op de kans op terugval van de ex-reclassenten. Abraham en collega's (2006) vonden dat reclassenten met een voortijdig beëindigd toezicht minder vaak een agogisch programma volgden dan reclassenten met succesvol afgeronde toezichten.

Een gevaar hier is dat groepen reclassenten niet alleen verschillen in de mate van voltooiing, maar ook op veel andere gebieden. Lünemann en collega's (2005) constateerden bijvoorbeeld dat het mislukken van een werkstraf gepaard gaat met grote criminogene problemen en een verhoogd recidiverisico bij aanvang van de interventie. Daarnaast rapporteren Abraham en collega's (2007) in hun onderzoek naar toezichten dat reclassenten in 'voortijdig beëindigde' trajecten het meest werden gecontroleerd, hetgeen deels verklaard kon worden door een verhoogd recidiverisico in deze groep. Dergelijke verschillen in achtergronden tussen reclassenten vertroebelen het beeld op de unieke samenhang die zou kunnen bestaan tussen het al dan niet succesvol afronden van een werkstraf of toezicht en de terugval van de ex-reclassenten. Op zich is dit probleem niet nieuw: in de criminologische literatuur zijn er diverse quasi-experimentele studies te vinden waarbij de selectieve uitval ('attrition') van daders bij interventies een grote rol speelt. Over het algemeen wordt dit probleem in een zogenaamd 'Treatment Received Design' aangepakt. Men vergelijkt de subgroepen (in dit geval: voltooid, voortijdig beëindigd en niet opgestart) met een andere groep justitiabelen die de interventie niet kreeg opgelegd en maakt de diverse subgroepen onderling vergelijkbaar door middel van matching of door statistische correctie (e.g. Hatcher et al., 2012; McGuire et al., 2008; Palmer et al., 2007). In het huidige onderzoek is een controlegroep van personen die geen werkstraf of toezicht kregen opgelegd en van wie dezelfde informatie beschikbaar is, niet voorhanden. Het huidige onderzoek maakt het echter wel mogelijk om de drie subgroepen van ex-reclassenten door statistische correctie gelijkwaardig te maken op een groot aantal statische en dynamische achtergronden. Afgaand op de resultaten van het onderzoek naar de redenen voor voortijdig afbreken van werkstraffen of toezichten (Lünemann et al., 2005; Abraham et al., 2007), is het waarschijnlijk dat door de statistische correctie een aanzienlijk deel van de op voorhand bestaande verschillen tussen de drie subgroepen van ex-reclassenten uitgefilterd wordt. In het huidige onderzoek is ook informatie beschikbaar over de doorlooptijd van het toezicht en over het aantal opgelegde uren van de werkstraffen. Ook deze duurvariabelen zullen in dit onderzoek als controlevariabelen voor de drie subgroepen van ex-reclassenten (voltooid, afgebroken en niet gestart) worden ingezet.

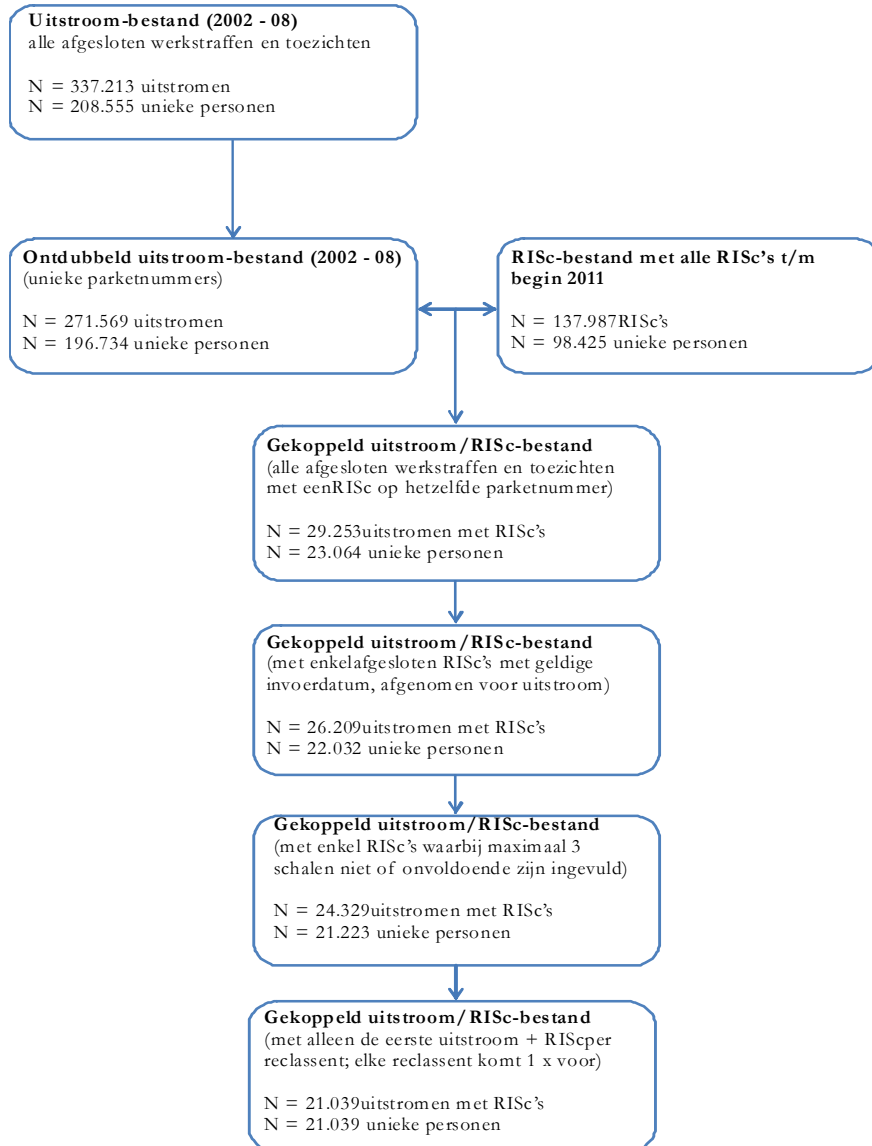
Alle correctie op achtergrondvariabelen ten spijt, de uitkomsten van het onderzoek kunnen niet worden gebruikt om harde uitspraken te doen over de effectiviteit van de reclasseringssancties. Daar zijn drie redenen voor aan te geven. Ten eerste is het denkbaar dat de set achtergronden in het huidige onderzoek niet compleet is: er zijn mogelijk andere verschillen tussen de ex-reclassenten in de drie subgroepen die niet (goed) vertegenwoordigd worden door de opgenomen variabelen, maar die wel doorslaggevend zijn voor het niveau van de recidive in de subgroepen. Ten tweede is er geen goede vergelijkingsgroep voorhanden met justitiabelen die geen werkstraf of toezicht kreeg opgelegd maar die evengoed wel vergelijkbaar zijn in termen van de gemeten achtergronden. Als een dergelijke controlegroep zou bestaan zouden er wel uitspraken kunnen worden gedaan over het effect van de werkstraffen en toezichten (zie ook Hatcher et al., 2012). Ten derde is het bij causale uitspraken over de effectiviteit van een sanctie van belang dat helder is hoe de sanctie werkt en zoals eerder vermeld ontbreekt het in het huidige onderzoek aan informatie over de werkzaam geachte onderdelen van de werkstraf en het toezicht.

Ondanks deze beperkingen denken we dat de analyses in dit hoofdstuk een uniek doorkijkje geeft in de relatie tussen het al dan niet afronden van een werkstraf of toezicht en de mate waarin ex-reclassenten recidiveren. In de volgende paragraaf gaan we kort in op de wijze waarop de analyse is uitgevoerd.

5.2 Methode van onderzoek

Om de verdiepende analyses zo goed mogelijk uit te kunnen voeren, werd een nieuwe dataset gecreëerd. Daartoe werden twee databestanden aan elkaar gekoppeld: een bestand met alle afgesloten werkstraffen en toezichten aangeleverd door 3RO en een bestand dat alle RISC-afnames bevat uit het registratiesysteem van 3RO over de periode tot en met begin 2011. Figuur 5.1 geeft de verschillende stappen in de constructie van de dataset weer. De twee bestanden werden op basis van parketnummers gekoppeld. In gevallen waarin diverse uitstromen voorkwamen op één parketnummer werd de meest recente werkstraf of toezicht geselecteerd. In gevallen waarin meerdere RISC-afnames gekoppeld waren aan één uitstroom, werd gekozen voor de eerste RISC-afname. RISC-afnames die niet aan een uitstroom konden worden gekoppeld werden verwijderd, evenals RISC-afnames met teveel missende waarden. Het eindresultaat was een bestand met 21.039 reclassenten die uitstroonden na een afgesloten werkstraf of toezicht in de periode 2002-2008, met daaraan gekoppeld een geldige RISC (zie figuur 5.1). Aan de hand van dit bestand werden de gegevens over de strafrechtelijke recidive van elke reclassent geëxtraheerd uit de OBJD, toegevoegd aan het bestand en gereed gemaakt voor de verklarende analyses.

Figuur 5.1 Schematische weergave van de opbouw van het onderzoeksbestand voor de analyse naar de relatieve invloed van daderekenmerken, executiefactoren en dynamische leefgebieden in de RISc op de recidive van ex-reclassenten

Schaalconstructie RISC leefgebieden

De RISC is opgebouwd uit 12 schalen die corresponderen met even zoveel leefgebieden. Op basis van wetenschappelijk onderzoek worden deze relevant geacht voor de inschatting van de kans op recidive (RISC-handleiding, 2009). Op elke leefgebied zijn er een aantal deelonderwerpen of items die door de reclasseringswerkers worden gescoord op een driepuntsschaal (Likert-schaal). Tenzij anders vermeld, staat de score '0' voor geen problemen, de score '1' voor lichte problemen, en de score '2' voor grote problemen op het deelonderwerp. Enkele deelonderwerpen kunnen alleen worden gescoord met een '0' of '2'. Idealiter vult de reclasseringswerker voorafgaand aan het gesprek met de reclassent zoveel mogelijk items in op basis van informatie uit het dossier. Items die op basis van het dossier (nog) niet adequaat gescoord kunnen worden, zijn aspecten waar het gesprek met de reclassent zich op kan richten. Na afloop van het gesprek vult de reclasseringswerker met de extra verkregen informatie de RISC zo volledig mogelijk in (zie RISC-handleiding, 2009; p. 16). Door de scores op de deelonderwerpen per schaal samen te nemen, is het de bedoeling dat een valide en betrouwbare indicatie ontstaat voor de problematiek op elk leefgebied in de RISC. Met het onderzoek van Van der Knaap, Leenarts & Nijssen (2007) naar de psychometrische kwaliteiten van de RISC is komen vast te staan dat de (congruente) validiteit en betrouwbaarheid van de meeste schalen van afdoende niveau was.

Om na te gaan of dit ook voor hier gebruikte RISC-afnames geldt, zijn ook in het huidige onderzoek factor- en betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd over de gescoorde items. Dit dus om te achterhalen of de items behorende bij de verschillende schalen van de RISC voldoende betrouwbaar en coherent waren gescoord om ze te samen te kunnen voegen. Er werd eerst een factoranalyse uitgevoerd over alle RISC-items tezamen, waarbij gebruik werd gemaakt van 'principal axis factoring' als methode met oblique rotatie (de latente factoren mogen gecorreleerd zijn). Hier dient bij opgemerkt te worden dat er veel missende waarden waren op items. Dit hangt in belangrijke mate samen met de specifieke instructies voor het scoren van de RISC-schalen. Zo dienen de items van schaal 8 over 'druggebruik' bijvoorbeeld te worden overgeslagen i.c. op 'missing' te worden gezet, als duidelijk is dat de reclassent nooit drugs heeft gebruikt. Hierdoor ontbrak het op deze schaal aan een waarde bij bijna 10.000 reclassenten. De factoranalyse kon daarom slechts worden uitgevoerd op 1.892 reclassenten, bij wie alle items waren ingevuld. Een alternatief was geweest om een factoranalyse per schaal te doen in de RISC, zoals Van der Knaap e.a. deden in hun onderzoek uit 2007. Het nadeel daarvan is echter dat de mogelijke overlap tussen items van verschillende schalen niet bekeken kan worden.

De factoranalyse op het huidige databestand leverde 12 latente factoren op met een Eigenwaarde groter dan 1, die gezamenlijk 59 % van de variantie verklaarden. De meeste items vertoonden een schaalstructuur in overeenstemming met de schalen van de RISC. Zes van de acht items behorende bij schaal 1 en 2 uit de RISC, die volgens de handleiding dienen te worden samengevoegd tot de schaal 'delictgegevens', hadden een gemeenschappelijke onderliggende factor (met alle factorladingen $>0,45$). Behalve de items 2.10 ('verantwoordelijkheid nemen voor het delictgedrag') en 2.11b ('delictpatroon: de delicten worden ernstiger'). Deze laadden zwak op deze factor met ladingen van respectievelijk 0,12 en 0,19. De acht items tezamen vormden wel een betrouwbare schaal ($\alpha = 0,72$), en de interne consistentie van de schaal werd niet met een toename van 0,10 of meer verbeterd wanneer items 2.10 en 2.11b werden verwijderd uit de schaal. De items werden daarom tot 1 schaal omgevormd door het gemiddelde te nemen van alle acht items.

De vier items van schaal 3 'huisvesting en wonen' (alle ladingen $> 0,48$), de zeven items van schaal 4 'opleiding werk en leren' (alle ladingen $> .50$) en de vier items van schaal 5 'inkomen en omgaan met geld' (alle ladingen $> 0,38$) laadden op drie onderliggende factoren zoals verondersteld door de RISC. De betrouwbaarheid van deze drie schalen was ook voldoende (respectievelijk $\alpha = 0,77$, $\alpha = 0,88$ en $\alpha = 0,69$),

en de analyses suggereerden geen items die de interne consistentie verder verhoogden. Ook deze items werden daarom omgevormd tot drie schalen via het gemiddelde van de scores.

De vijf items van schaal 6 'relaties met partner, gezin en familie' hadden ook een factor gemeenschappelijk (alle ladingen > 0,52), behalve wat betreft item 6.4 (lading 0,19). Inhoudelijk lijkt dit item ('familie- of gezinslid heeft een justitieel dossier') ook slecht te passen bij de schaal, aangezien er alleen geïnformeerd wordt naar de aan- of afwezigheid van een strafblad bij iemand in de directe omgeving. De andere items gaan allen in op de aard van de relaties met naasten. De betrouwbaarheid van de vijf items samen is ook aan de lage kant ($\alpha = 0,62$), en wordt ook iets beter ($\alpha = 0,69$) als item 6.4 buiten beschouwing wordt gelaten. Vooralnog is besloten de vijf items samen te nemen in een schaal, om zo dicht mogelijk te blijven bij de instructies in de RISC-handleiding (2009) en bij de voorgestelde indeling in ander onderzoek naar de relatie tussen de RISC schalen en de recidive (e.g. Van der Knaap & Alberda, 2009). Overeenkomstige resultaten met betrekking tot item 6.4 werden ook gevonden in het psychometrische onderzoek uitgevoerd door Van der Knaap et al. (2007).

De vier items van schaal 7 'relaties met vrienden en kennissen' hadden een latente factor gemeenschappelijk (ladingen > 0,50), en vormden tezamen een betrouwbare schaal ($\alpha = 0,75$). Ook deze items werden daarom samengenomen en omgevormd tot 1 gemiddelde schaalscore. Vijf van de zes items van schaal 8 'druggebruik' (ladingen > 0,58) deelden een gemeenschappelijke component, behalve item 8.5 'motivatie om druggebruik aan te pakken' (lading 0,09). Het samenvoegen van deze vijf items volgens de instructies in de RISC-handleiding leverde een voldoende betrouwbare schaal op ($\alpha = 0,68$), en werd derhalve uitgevoerd. Het weglaten van item 8.5 zou de betrouwbaarheid echter zeer ten goede komen ($\alpha = 0,81$) en verdient daardoor serieuze overweging in toekomstig onderzoek. Ook vier van de vijf items van schaal 9 'alcoholgebruik' laadden sterk op dezelfde factor in de factoranalyses (ladingen > 0,75), terwijl item 9.5 'motivatie om alcoholgebruik aan te pakken' daar niet sterk op laadde (.15). De vijf items samen vormden echter een voldoende betrouwbare schaal ($\alpha = 0,68$), en dus werden ook deze items gemiddeld in 1 schaal conform de RISC-instructie. Ook hier zou het weglaten van item 9.5 hebben geleid tot een aanzienlijkere consistentere schaal ($\alpha = 0,89$). Item 8.5 en 9.5 bleken bovendien een gemeenschappelijke, onderliggende factor te hebben (beide ladingen > .59), hetgeen suggereert dat deze items wellicht in toekomstig onderzoek als een motivatie-schaal gebruikt zouden kunnen worden. Zie ook Van der Knaap et al. (2007), waarin eenzelfde resultaat werd gevonden.

De vijf items van schaal 10 'emotioneel welzijn' laadden allen op dezelfde latente factor (alle > 0,45), en vertoonden een goede interne consistentie ($\alpha = 0,78$). Deze items werden gemiddeld tot 1 schaalscore. De acht items van schaal 11 'Denkpatronen, gedrag en vaardigheden' laadden op een zelfstandige factor (alle ladingen > 0,24), maar ook op een factor waar ook de items van schaal 12 'houding' op laadden (alle ladingen items van schaal 11 > 0,34; alle ladingen items schaal 12 > 0,60). Deze twee latente factoren correleerden ook sterk ($r = 0,60$, $p < 0,001$). Uit deze resultaten kan worden geconcludeerd dat er een behoorlijke overlap is tussen de items van schaal 11 en 12, hetgeen gezien de inhoud van de items ook niet heel verrassend is (RISC-handleiding, 2009). De acht items vormden echter tezamen een zeer betrouwbare schaal ($\alpha = 0,86$); hetzelfde geldt voor de items van schaal 12 ($\alpha = 0,84$). Conform de handleiding werden daarom twee schalen geconstrueerd. In de multivariate analyse (onder) zal worden gecontroleerd voor de overlap van deze twee schalen en zal hun unieke bijdrage bekend worden.

Concluderend kan gesteld worden dat de schaalstructuur en de interne consistentie van de afzonderlijke schalen van de RISC ook in de hier gebruikte dataset van voldoende niveau zijn. De schalen die oorspronkelijk zijn opgezet (cf RISC-handleiding, 2009) blijven dus gehandhaafd in dit onderzoek. Er zijn echter wel aanwijzingen dat er

verbeteringen mogelijk zijn in de structuur en de consistentie van de RISC-schalen; op dit punt komen onze bevindingen overeen met de uitkomsten van het psychometrisch onderzoek van Van der Knaap en collega's (2007).

Analysestrategie

Ten einde de samenhang te analyseren tussen de statische en dynamische factoren en executiekenmerken aan de ene en de recidive van de ex-reclassenten aan de andere kant, is gebruik gemaakt van de volgende strategie. Er zijn per sanctiegroep Cox-regressie-analyses uitgevoerd waarbij de duur van de periode tussen uitstroom en de eventuele nieuwe strafzaak diende als afhankelijke variabele. Deze aanpak levert een survival functie op waarmee op verschillende tijdstippen gedurende de observatieperiode de kans op een nieuwe veroordeling kan worden voorspeld uit de set van predictoren die zijn opgenomen in het model. De uitkomsten wijzen uit of de predictoren een significante bijdrage leveren aan de voorspelling van de recidive, maar ook in welke mate zij dat doen. Een groot voordeel ten opzichte van logistische regressieanalyse, is dat in Cox-regressie cases met uiteenlopende observatieperioden kunnen worden meegenomen. De kans op recidive wordt geschat op basis van de observaties die op enig moment beschikbaar zijn. Op deze manier kunnen zoveel mogelijk cases in de analyse worden betrokken, hetgeen de generaliseerbaarheid van de uitkomsten ten goede komt.

Met betrekking tot de modelopbouw is voor een hiërarchische aanpak gekozen. In verschillende stappen (of 'blokken') worden predictoren toegevoegd aan de regressievergelijkingen. Deze strategie maakt het mogelijk om na te gaan in hoeverre het bijsluiten van de verschillende typen predictoren – statische factoren, dynamische factoren en executiekenmerken - toegevoegde waarde heeft in de voorspelling van de recidive van de ex-reclassenten. Daarnaast wordt duidelijk of en hoe de bijdrage van de reeds aanwezige predictoren verandert door de toevoeging (of het weglaten) van andere predictoren. De meest informatieve stappen zijn de laatste. Daarin zijn vrijwel alle beschikbare predictoren aanwezig in het model: dat geeft het meest complete beeld van de unieke invloed van elke predictor, dus gecorrigeerd voor de invloed van andere predictoren.

- 1 In de eerste stap zijn de statische predictoren toegevoegd aan het model die standaard worden ingezet bij het onderzoek van de WODC-Recidivemonitor: sekse, geboorteland en leeftijd bij uitstroom, type delict, het aantal eerdere justitiecontacten en leeftijd ten tijde van de eerste strafzaak. Als variant van het aantal eerdere justitiecontacten wordt ook wel gebruik gemaakt van de 'veroordelingsdichtheid' (d.i. het aantal eerdere justitiecontacten gedeeld door het aantal jaren dat men crimineel actief is). Onderzoek heeft aangetoond dat dit een zeer sterke voorspeller is van recidive (Tollenaar & van der Heijden, 2013). Om deze reden is deze predictor toegevoegd in de plaats van het aantal eerdere justitiecontacten. Deze predictor vertoonde namelijk een zeer sterke samenhang met de predictor veroordelingsdichtheid (Pearson $r > 0,80$), hetgeen tot onbetrouwbare schattingen leidt in de analyse (d.i. het probleem van 'multicollineariteit'). Veroordelingsdichtheid bleek in alle analyses een sterkere voorspeller van recidive te zijn dan het aantal eerdere justitiecontacten. De samenhang van veroordelingsdichtheid met andere predictoren was niet problematisch.
- 2 In de tweede stap werden de elf schaalscores die corresponderen met de dynamische leefgebieden van de RISC, opgenomen als predictoren in de analyse. Deze stap zal duidelijk maken in hoeverre het toevoegen van de beschikbare dynamische kenmerken leidde tot een betere voorspelling van de recidive dan op basis van de statische kenmerken alleen. In deze tweede stap werden ook twee dummy's toegevoegd. De eerste dummy ('ooit drugs gebruikt?') toetst of er een verschil is in terugval tussen de groep ex-reclassenten die aangaf nog nooit drugs

te hebben gebruikt (waarde 0) en de groep ex-reclassenten die aangaf dat wel te hebben gedaan (waarde 1; zie paragraaf schaalconstructie). Het meenemen van deze dummy maakt het mogelijk te onderzoeken of de mate van problemen op het leefgebied 'druggebruik' een significante bijdrage levert aan de voorspelling van de recidive wanneer wordt gecontroleerd voor het verschil tussen ex-reclassenten die 'ooit' of 'nog nooit' hebben gebruikt. Immers, de score op het leefgebied 'druggebruik' was in dit onderzoek bij ex-reclassenten die aangaven nog nooit drugs te hebben gebruikt op 0 gezet in plaats van op missing zoals de RISC-handleiding voorschrijft. Op deze wijze werd het mogelijk een zeer groot aantal ex-reclassenten (rond de 10.000) te behouden voor de analyses. Het toevoegen van de dummy 'ooit drugs gebruikt?' zorgt er vervolgens voor dat de schaal 'druggebruik' wordt ontdaan van het onnatuurlijke grote aantal 0-waarden. De tweede dummy ('missing op huisvesting/wonen') toetst of er een verschil is tussen de ex-reclassenten voor wie het leefgebied 'huisvesting en wonen' wel, respectievelijk niet is ingevuld. Ook bij dit leefgebied waren er namelijk veel missende waarden. De betreffende ex-reclassenten kregen de waarde 0 op de schaal om ze te kunnen behouden voor de analyses. Het is denkbaar dat ex-reclassenten voor wie deze schaal niet werd gescoord, gedetineerd waren ten tijde van de RISC-afname (zie p. 31 RISC-handleiding, 2009; zie ook bij de schaalconstructie). Het toekennen van de waarde 0 en het opnemen van deze tweede dummy in de analyse maakt het mogelijk te bepalen of de mate van problemen op het leefgebied 'huisvesting en wonen' de terugval voorspelt, als het verschil tussen het al dan niet hebben van een missende waarde op dit leefgebied is uitgefilterd.

- 3 Bovenop de statische en dynamische kenmerken van ex-reclassenten in de analyse, werd ook onderzocht in hoeverre de beschikbare executieve kenmerken nog een extra bijdrage leverden aan de voorspelling van de recidive. In een derde stap werd daarom allereerst voor de werkstraf het aantal uit te voeren uren opgenomen als predictor, en voor de toezichten de doorlooptijd (de tijd tussen start en einde van het toezichttraject in de registratie bij 3RO). Niet bij alle werkstraffen was het aantal uit te voeren uren bekend; in die gevallen werd het aantal uren op nul gezet, en daarnaast een dummy aangemaakt (en ook opgenomen als predictor) om te controleren voor mogelijke verschillen in recidive tussen werkstraffen met een onbekend of bekend aantal uit te voeren uren.
- 4 Naast de duur of looptijd van de reclasseringsinterventie werd in de vierde stap van de analyse de mate van voltooiing van de interventie opgenomen. Het toevoegen van deze factor maakt duidelijk in hoeverre er nog een samenhang bestaat tussen het wel of niet afronden van de interventie en de latere recidive bovenop de eerdere verbanden, dat wil zeggen wanneer de invloed van de al toegevoegde achtergrondkenmerken is geneutraliseerd.
- 5 In de vijfde en laatste stap is onderzocht hoe de voorspellende waarden van de dynamische en executiekenmerken veranderen wanneer de variabelen gerelateerd aan het strafverleden van de ex-reclassenten worden weggelaten uit de analyse. Zoals in de inleiding werd opgemerkt kan het strafverleden worden opgevat als de vaste resultante van sterk wisselende en langdurige episodes waarin men te kampen had met criminogene problemen (Wartna, 2009). Het is daarom niet verwonderlijk dat dit gegeven in de literatuur steevast naar voren komt als een van de sterkste voorspellers van recidive. Echter, het is tegelijk ook een statisch gegeven: het aantal eerdere justitiecontacten kan door middel van justitieel ingrijpen niet worden gewijzigd. Dat geldt niet voor de dynamische factoren en executiekenmerken die bij stap 4 aanwezig zijn in de analyse. Daar kan wel op worden ingegrepen door justitiële interventies zoals het reclasseringswerk. Het is niet ondenkbaar dat de mate waarin dynamische en executiekenmerken voor ex-reclassenten de recidive kunnen voorspellen voor een (groot) deel wordt 'weggedrukt' door hetgeen uiteenlopende ex-reclassenten gemeenschappelijk hebben: een uitgebreid strafrechtelijk verleden. Daarom zijn in de laatste stap van de Cox-regressie twee variabelen weggenomen: de veroordelingsdichtheid en de RISC-schaal 'delictgeschiedenis'. Door het weglaten

van deze twee voorspellers krijgen dynamische factoren en executiekenmerken maximaal de ruimte om te laten zien hoe zij zijn gerelateerd aan de prevalentie van recidive. De laatste stap van de analyse levert 3RO naar verwachting de meeste aanknopingspunten op voor de inrichting van interventies op de specifieke criminogene leefgebieden. Deze stap is het meest informatief, als het gaat om de vraag hoe de kans op terugval (verder) kan worden verlaagd.

Eerste verkennende analyses lieten zien dat de relaties tussen de statische en dynamische factoren en de executiekenmerken en de recidive bij de groep werkgestraften, aanzienlijk verschilden van de verbanden in de groep ondertoezichtgestelden. In dit rapport is vanaf het begin een onderscheid gemaakt tussen de recidive in de populatie werkgestraften en de populatie ondertoezichtgestelden. Bij de analyses van de RISC-gegevens is dat niet anders. Het analyseplan wordt dus apart uitgevoerd voor werkgestraften en ondertoezichtgestelden.

5.3 Resultaten

We gaan eerst in op resultaten met betrekking tot de werkstraffen. In Paragraaf 5.3.2 volgen de resultaten voor de toezichttrajecten.

Werkstraffen

Om de representativiteit te bepalen van de groep werkgestraften met een RISC-afname, is deze op een aantal kenmerken vergeleken met de totale groep van werkgestraften uit dezelfde periode. De groepen blijken op veel punten vergelijkbaar te zijn, maar er zijn ook verschillen. De procentuele verschillen tussen veel categorieën zijn niet groter dan 6 procent.¹¹ Op andere kenmerken waren de verschillen tussen beide groepen groter. Zie Tabel 5.2 voor een overzicht.

In de RISC-groep komen verhoudingsgewijs meer werkgestraften voor met een geweldsdelict en met een (korte) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf als zwaarste strafonderdeel van de afdoening van de uitgangszaak. Daarnaast zijn de werkgestraften met een RISC vaker onder de hoede geweest van de Stichting Verslavingsreclassering GGZ, hetgeen er op duidt dat deze groep een groter aandeel verslaafde reclassenten herbergt dan de totale groep. Tot slot krijgen de werkgestraften met een RISC uitgedrukt in het aantal uit te voeren uren, een relatief lange werkstraf opgelegd.

Al met al duiden de verschillen op een zekere mate van selectiviteit. In verhouding met de totale populatie van werkgestraften, vormt de groep werkgestraften voor wie in dit onderzoek RISC-gegevens beschikbaar zijn een relatief 'zware' subgroep. Dit dient men in het achterhoofd te houden bij de interpretatie van resultaten.

¹¹ Zo zijn er kleine verschillen op geslacht, leeftijd (bij uitstroom en bij eerste zaak), geboorteland, strafrechtelijk verleden, arrondissement van afdoening, doorlooptijd van de werkstraf en de mate van voltooiing.

Tabel 5.2 Kenmerken waarop ex-reclassenten met een werkstraf en RISC afwijken van de populatie werkgestrafden in de periode 2005-2008

	Personen met een werkstraf 2005-2008 (N=129.619) %	Personen met werkstraf en een RISC-afname 2005- 2008 (N=6.781) %
Type delict		
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	20,6	41,5
Zeden	1,3	5,4
Vermogen met geweld	1,9	4,2
Vermogen zonder geweld	33,2	22,2
Vernieling, lichte agressie en openbare orde	12,3	10,3
Drugs	10,9	7,4
Verkeer	12,8	3,8
Overig	3,8	4,5
Kantonfeit	1,5	0,7
Zwaarste afdoening		
Vrijheidsstraf >= 6 mnd	0,6	2,0
Vrijheidsstraf < 6 mnd	5,1	13,3
Leerstraf	1,9	5,6
Werkstraf	89,6	76,6
Voorw. vrijheidsstraf	0,1	0,3
Geldstraf	0,2	0,0
Beleidssepot	0,1	0,0
Transactie overig	0,0	0,0
Maatregel	0,0	0,0
Uitvoerende organisatie		
Stichting		
Verslavingsreclassering GGZ	13,7	21,7
Leger des Heils	1,7	2,7
Reclassering Nederland	84,5	75,6
Aantal uit te voeren uren werkstraf (zonder niet opgestarte trajecten)		
0-40 uur	29,7	22,0
41-80 uur	25,3	19,2
81 uur of meer	25,3	32,6
Onbekend	19,7	26,2

Werkstraffen: relatieve invloed van dader- en executiekenmerken

Het resultaat van de reeks Cox-regressies staat weergegeven in tabel 5.3. De uitkomstmaat van de analyses is de hazard ratio of 'exponent beta' ($\text{Exp } \beta$). Deze coëfficiënt geeft aan in welke mate de betreffende predictor van invloed is op de recidive. De maat geeft de verhouding weer tussen het recidiverisico in de groep met een bepaald kenmerk en het 'normale' recidiverisico in een 'referentiegroep'. Hoe meer de hazard ratio afwijkt van 1, hoe groter de invloed van dit kenmerk op de

recidivekans. Een waarde groter dan 1 betekent een relatief hoge recidivekans, een waarde kleiner dan 1 betekent een lagere recidivekans. Een Exp β van 1,5 voor het kenmerk 'man' bijvoorbeeld, betekent dat de kans dat mannelijke daders recidiveren bij gelijke scores op andere factoren 1,5 keer zo groot is als de kans dat vrouwen recidiveren.

De noot onder de tabel maakt duidelijk dat in de eerste vier stappen waarin extra kenmerken in het model werden opgenomen steeds een significante verbetering optreedt van de voorspellende waarde van het model. Het uiteindelijke model in stap 4 (en ook in stap 5) laat echter nog steeds een significante waarde zien op de 'fit', hetgeen aangeeft dat deze modellen nog niet helemaal goed passen op de werkelijkheid. De modellen kunnen dus nog verder worden verbeterd. Ook dient opgemerkt te worden dat de periode waarin werkgestraften met een RISC gevolgd konden worden opliep tot ruim zes jaar. De invloed van de kenmerken in de tabel hebben dus betrekking op een periode van maximaal ruim zes jaar waarin ex-reclassenten al dan niet opnieuw in de fout gingen.

- 1 In de eerste stap van de Cox-regressie wordt duidelijk dat alle statische factoren een voorspellende waarde hebben. De sekse van de ex-reclassenten vertoont de verwachte samenhang: mannen hebben een grotere kans dan vrouwen op een nieuwe strafzaak in de periode na afsluiting van de werkstraf.¹² Ook de startleeftijd en de leeftijd bij uitstroom vertonen het verwachte, negatieve verband met de prevalentie van recidive: hoe jonger de reclassent ten tijde van de eerste zaak en hoe jonger de leeftijd bij afsluiting van de werkstraf, des te groter de kans op terugval. Daarnaast blijkt de veroordelingsdichtheid inderdaad de sterkste voorspeller: met het toenemen van het aantal zaken dat een reclassent gemiddeld per jaar had, stijgt de kans op terugval na de uitgangszaak. Een stijging van de veroordelingsdichtheid met één zaak, vergroot de kans op recidive met een factor groter dan 4 (Exp $\beta=4,18$). Tot slot werden er ook voor het type delict en het geboorteland van ex-reclassenten significante verbanden gevonden. Werkgestraften die een zedendelict, vermogensdelict zonder geweld, of een 'overig delict' hadden gepleegd, vertoonden een grotere kans op terugval dan werkgestraften veroordeeld voor een geweldsdelict (niet in de tabel).¹³ Werkgestraften geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba, in Suriname of in overige niet-westerse landen hadden een groter kans om te recidiveren dan werkgestraften geboren in Nederland.¹⁴ Zoals vermeld in de inleiding zijn deze patronen echter lastig te duiden; voor het moment worden deze variabelen meegenomen om te kunnen corrigeren voor hun invloed en de mogelijke overlap met andere variabelen in de analyse. Het zijn met andere woorden controlevariabelen.
- 2 Het toevoegen van de dynamische leefgebieden uit de RISC in stap 2, leverde een interessant beeld op. Hoewel introductie van deze leefgebieden in het model leidde tot een significante verbetering van de voorspellende waarde bovenop de bijdrage van de statische factoren, zijn niet alle leefgebieden even invloedrijk.

¹² Formeel geeft de Exp (B) de verandering weer in de kansverhouding tussen het vóórkomen van recidive en non-recidive ('survival'). Voor het gemak stellen we dat het uitdrukking geeft aan de toe- of afgenomen kans op recidive. Een Exp (B) kleiner dan 1 betekent een kleinere recidivekans bij het toenemen van de waarden van de predictor, een Exp (B) groter dan 1 een grotere recidivekans.

¹³ De Exp β voor categorie 'zeden' bedraagt 0,61 (0,48-0,79); voor 'vermogen zonder geweld' 0,90 (0,82-1,00) en voor 'overig' 0,66 (0,51-0,86). Er gelden niet-significante verbanden voor 'vermogen met geweld': 1,09 (0,92-1,30), 'vernietiging': 0,93 (0,82-1,06), 'drugs': 0,87 (0,74-1,01), 'verkeer': 0,81 (0,65-1,02) en 'onbekend': 0,93 (0,59-1,47).

¹⁴ De Exp β voor de categorie 'Nederlandse Antillen of Aruba' bedraagt 1,34 (1,11-1,62); voor 'Suriname' 1,24 (1,05-1,47) en voor 'niet-westerse landen' 1,28 (1,07-1,53). Niet significant verschilden 'Turkije': 1,22 (0,96-1,55); 'Marokko': 1,01 (0,81-1,25) en 'overige westerse landen': 0,82 (0,63-1,07).

Vooraf de schalen 'delictgegevens', 'relaties met vrienden en kennissen' en 'alcoholgebruik' vertonen de verwachte significante, positieve samenhang. Dit betekent dat wanneer via de RISc op deze gebieden ernstige problemen worden gesignaleerd, er dus een significant grotere kans is op recidive. De andere leefgebieden waren niet onderscheidend in het voorspellen van de terugval. Dat de predictor 'delictgegevens' significant is, is opmerkelijk omdat in de eerste stap de veroordelingsdichtheid al is opgenomen. Dit wijst er op dat met de factor 'delictgegevens' andere aspecten uit het verleden worden gemeten dan de veroordelingsdichtheid. Gedacht kan worden aan het niet nakomen van reclasseringsvoorwaarden of het niet voltooien van een oplegde taakstraf.

Daarnaast valt op dat door het toevoegen van de dynamische leefgebieden in de tweede stap de statische predictor sekse niet langer een significante, voorspellende waarde heeft. Wellicht dat een deel van de verschillen tussen mannen en vrouwen die de recidive beïnvloeden verklaard wordt door een van de dynamische factoren, waardoor de relatieve invloed van sekse minder sterk wordt. Ook wordt duidelijk dat de dynamische leefgebieden iets van de voorspellende kracht van de predictor veroordelingsdichtheid wegnemen.

- 3 Het toevoegen van de omvang van de werkstraf (uitgedrukt in het aantal uit te voeren uren) en de dummy voor missende waarden op deze predictor, in stap 3 van de analyse, was bedoeld om te kunnen corrigeren voor de daarmee geassocieerde verschillen tussen kortere en langere werkstraffen, bijvoorbeeld in de ernst van het gepleegde delict. Hierdoor zou in de vierde stap een zuiverder beeld ontstaan van de relatieve samenhang tussen de mate van voltooiing van de werkstraf en de recidive. Het aantal opgelegde uren bij de werkstraf blijkt een negatieve, significante samenhang te vertonen: hoe hoger het aantal opgelegde uren, hoe kleiner de kans op recidive. Het is lastig deze samenhang te duiden. Wellicht dat langere (kale) werkstraffen vaker een indicatie zijn van minder ernstige delicten en minder zware daders dan korte werkstraffen indien die gecombineerd worden met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Maar dit is speculatie. De toevoeging van deze variabele verandert overigens verder weinig aan het beeld van de relatieve invloed van de andere predictoren.
- 4 In de vierde stap van de Cox-regressie wordt de mate van voltooiing van de werkstraf opgenomen als predictor. Als referentiecategorie geldt de groep ex-reclassenten die de werkstraf hebben voltooid. De ex-reclassenten van wie de werkstraf voortijdig werd beëindigd of van wie de werkstraf niet startte, worden afgezet tegen deze groep. Beide groepen vertonen de verwachte, grotere kans op terugval, maar alleen de groep ex-reclassenten die de werkstraf voortijdig beëindigde had een significant grotere kans op recidive. Dit verband wordt aangetroffen met de statische en dynamische achtergronden in de analyse. Het verschil in recidive tussen ex-reclassenten die de werkstraf wel of niet voltooiden valt dus niet toe te schrijven aan deze achtergronden. Het toevoegen van de mate van voltooiing leidde verder tot kleine verschuivingen in de invloed van andere predictoren.
- 5 Het verwijderen van de twee predictoren gerelateerd aan het strafverleden van de werkgestraften, in stap 5 van de analyse, leidt tot de verwachte verschuiving in de voorspelkracht van de andere predictoren. Dat is te zien in de laatste kolom van tabel 5.3. Wat betreft de statische factoren is de invloed van sekse nu opnieuw significant, hetgeen doet vermoeden dat sekse mogelijk deels een samenhang vertoont met het strafverleden van werkgestraften. Opvallend is dat de predictor leeftijd bij uitstroom niet langer een significante voorspellende waarde heeft in deze laatste stap. Wellicht dat diens invloed wordt vertroebeld door verschillen in het strafverleden van reclassenten, waardoor we het verwachte verband van leeftijd bij uitstroom alleen zien wanneer voor het strafverleden wordt gecontroleerd. Het zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat sommige oudere reclassenten een veel omvangrijker strafverleden hebben dan jongere reclassenten; dit druist in tegen het verwachte dempende effect van een hogere leeftijd bij uitstroom aan zich. Alleen wanneer wordt gecorrigeerd voor dergelijke

verschillen in strafverleden tussen jongere en oudere reclassenten, krijgen we beter zicht op het zuivere effect van leeftijd bij uitstroom.

Bij de dynamische predictoren wordt de invloed van leefgebieden die eerder al een significante bijdrage leverden sterker en komen 'huisvesting en wonen', 'opleiding, werk en leren', 'emotioneel welzijn' en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' daarnaast bovendien als significante predictoren. Grotere problemen op deze gebieden hangen samen met een grotere recidivekans. Een uitzondering is het probleemgebied 'emotioneel welzijn'. Ernstiger problemen op deze schaal houden verband met een lage kans op recidive. Iets dat ook in eerder onderzoek werd geconstateerd (Hildebrand et al., 2012; Van der Knaap & Alberda, 2009).

Tot slot laat de mate van voltooiing eveneens een sterkere samenhang zien met de recidive: het verwijderen van de twee variabelen over het strafverleden maken de contrasten tussen ex-reclassenten die het voltooiden en diegenen die dat niet deden, sterker. Zo veel sterker zelfs, dat nu ook de groepen niet gestart en voltooid significant van elkaar verschillen in de mate van de terugval van ex-reclassenten. De analyses tonen aan dat het buiten beschouwing laten van het strafverleden van een reclassent in de voorspelling van de recidive, (deels) wordt 'opgevangen' door verschillende andere variabelen. Dit is van belang, want het merendeel van deze variabelen is dynamisch van aard. Het strafrechtelijk verleden is niet te manipuleren. Het weglaten van deze factor uit de vergelijking geeft optimaal zicht op de factoren die wel te veranderen zijn en die dus aanknopingspunten kunnen bieden voor pogingen om de kans op recidive verder te verlagen.

Tabel 5.3 Cox-regressie van de kans op recidive van ex-reclassenten na beëindiging van een werkstraf uitgevoerd tussen 2005 en 2008

Predictoren	Stap 1		Stap 2		Stap 3		Stap 4		Stap 5	
	Exp	(B) CI	Exp	(B) CI	Exp	(B) CI	Exp	(B) CI	Exp	(B) CI
Sekse (0 = man; 1 = vrouw)	0,86*	0,74-0,99	0,87	0,75-1,02	0,87	0,74-1,02	0,87	0,75-1,02	0,76**	0,65-0,89
Leeftijd bij eerste zaak (in jaren)	0,98***	0,97-0,98	0,98***	0,98-0,99	0,98***	0,98-0,99	0,98***	0,98-0,99	0,97***	0,96-0,97
Leeftijd bij uitstroom (in jaren)	0,99	0,99-0,99	0,99***	0,98-0,99	0,99*	0,99-0,99	0,99*	0,98-0,99	1,00	0,99-1,00
Type delict (0 = geweld)	***		**		**		**		***	
Geboorteland (0 = Nederland)	***		**		**		**		***	
Veroordelingdichtheid	4,18***	3,76-4,66	3,19***	2,79-3,64	3,18***	2,78-3,63	3,08***	2,70-3,52	---	---
RISc 1 & 2: Delictgegevens			1,19**	1,06-1,33	1,20**	1,07-1,35	1,20**	1,07-1,35	---	---
RISc 2: analyse huidig delict	---	---	---	---	---	---	---	---	1,17***	1,08-1,27
RISc 3: Huisvesting en wonen			1,12	0,99-1,25	1,12	0,99-1,25	1,11	0,99-1,24	1,20**	1,07-1,36
RISc 4: Opleiding, werk en leren			1,03	0,94-1,13	1,03	0,94-1,13	1,02	0,93-1,12	1,13*	1,02-1,24
RISc 5: Inkomen en omgaan met geld			1,08	0,98-1,18	1,08	0,98-1,19	1,07	0,97-1,18	1,02	0,92-1,12
RISc 6: Relaties met partner, gezin en familie			1,02	0,93-1,12	1,01	0,93-1,11	1,01	0,93-1,11	1,05	0,95-1,15
RISc 7: Relaties met vrienden en kennissen			1,14*	1,02-1,27	1,14*	1,02-1,28	1,15*	1,03-1,28	1,25***	1,11-1,40
RISc 8: Druggebruik			0,93	0,84-1,04	0,93	0,84-1,04	0,93	0,84-1,04	1,04	0,93-1,16
RISc 9: Alcoholgebruik			1,14***	1,06-1,22	1,15***	1,06-1,23	1,15***	1,07-1,24	1,24***	1,14-1,34
RISc 10: Emotioneel welzijn			0,92	0,83-1,01	0,92	0,83-1,01	0,92	0,84-1,02	0,87**	0,78-0,96
RISc 11: Denkpatronen, gedrag en vaardigheden			1,13	0,98-1,31	1,11	0,97-1,30	1,11	0,96-1,28	1,17*	1,01-1,37
RISc 12: Houding			0,98	0,87-1,09	0,97	0,87-1,09	0,97	0,86-1,09	0,98	0,86-1,11
Dummy ooit drugs gebruikt?(0= nee; 1= ja)			1,04	0,94-1,16	1,04	0,94-1,16	1,04	0,93-1,15	1,12*	1,01-1,26
Dummy missings op huisvesting./ wonen(0=nee; 1= ja)			1,21	0,99-1,48	1,22	0,99-1,50	1,19	0,97-1,46	1,39**	1,12-1,72
Dummy missings op omvang werkstraf (0 = nee; 1 = ja)					0,90	0,80-1,01	0,86*	0,76-0,97	0,95	0,83-1,07
Omvang werkstraf (in aantal uit te voeren uren)					0,99*	0,99-0,99	0,99**	0,99-0,99	0,99*	0,99*-1,00
Mate van voltooiing (0 = voltooid)							***			
contrast met niet uitgezet							1,16	0,99-1,35	1,23*	1,04-1,45
contrast met voortijdig beëindigd							1,30***	1,16-1,45	1,46***	1,31-1,64

Noot. N = 6.781 ex-reclassenten; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Stap 1 $\Delta \chi^2 (18) = 1471,62, p < 0,001$; Stap 2: $\Delta \chi^2 (13) = 88,68, p < 0,001$; Stap 3 $\Delta \chi^2 (2) = 6,16, p < 0,05$; Stap 4: $\Delta \chi^2 (2) = 21,21, p < 0,001$. Model na stap 4 $\chi^2 (35) = 1669,82, p < 0,001$. Model na stap 5 $\chi^2 (34) = 1076,22 p < 0,001$.

1.1.4 Toezichten

Ook bij de toezichten is eerst gekeken naar de selectiviteit van de reclassenten met een RISC-afname. Uit de analyses bleken geen grote verschillen. Op geen van de kenmerken in dit onderzoek waren de procentuele afwijkingen tussen de categorieën groter dan 6 %. Er is één uitzondering: de strafrechtelijke titel op grond waarvan het toezicht was opgelegd (zie tabel 5.4). De ondertoezichtgestelden met een RISC-afname kregen iets vaker een toezicht opgelegd in het kader van een voorwaardelijke veroordeling, en minder vaak in het kader van een penitentiair programma dan de totale groep van reclassenten met toezicht. De subgroep van reclassenten met een RISC lijkt hiermee een redelijk afspiegeling voor de populatie reclassenten met toezicht.

Tabel 5.4 De strafrechtelijke titel op basis waarvan het toezicht is opgelegd als kenmerk waarop ondertoezichtgestelden met een RISC afwijken van de populatie ondertoezichtgestelden in de periode 2005-2008

	Populatie toezichten 2005-2008 (N=36.196) %	Personen met toezicht en een RISC-afname 2005-2008 (N=12.258) %
Titel toezicht		
Voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie	15,5	19,4
Voorwaardelijke veroordeling (incl bijz. vw.)	67,6	75,7
Penitentiair programma (met of zonder E.T.) of voorwaardelijke invrijheidstelling	11,4	0,9
Vrijheidsbeperkende maatregel (ISD / SOV)	1,8	2,5
Vrijheidsbeperkende maatregel (tbs / PIJ)	2,3	1,0
Diversen	1,3	0,4

Toezichten: relatieve invloed van dader- en executiekenmerken

In tabel 5.5 tabel staan de uitkomsten van de hiërarchische Cox-regressie weergegeven. Wat gold voor de werkstraf, geldt ook voor de toezichten: elke stap tot en met de vierde stap in het model gaat gepaard met een significante verbetering van de voorspellende waarde. Het uiteindelijke model in stap 4 (en ook stap 5) past echter nog niet goed op de werkelijkheid. Er zijn kennelijk nog andere factoren die van invloed zijn op de kans op recidive, die niet konden worden meegenomen in dit onderzoek. Ook voor de ondertoezichtgestelden geldt dat de analyses een observatieperiode omspannen van maximaal ruim 6 zes jaar.

- 1 Na de eerste stap zijn alle statische factoren van invloed op de terugval van ondertoezichtgestelden, en is de aard van deze invloeden in lijn met de verwachtingen geformuleerd in de inleiding van dit hoofdstuk. De veroordelingsdichtheid blijkt ook hier weer de sterkste voorspeller te zijn: bij één zaak meer per actief jaar is de kans op recidive 2,88 keer zo groot. Ook type delict en geboorteland spelen weer een rol.¹⁵

¹⁵ De Exp B voor 'zeden' bedraagt 0,60 (CI=0,50-0,72), voor 'vermogen met geweld' 1,22 (CI=1,12-1,32), voor 'vermogen zonder geweld' 1,15 (CI=1,07-1,23) en voor 'drugs' 0,87 (0,78-

- 2 De toevoeging van de dynamische RISC leefgebieden in stap 2 van de regressie-analyse verbetert zoals gezegd de voorspellende waarde van het model. Net als bij de werkgestraften hebben 'delictgegevens', 'relaties met vrienden en kennissen' en 'alcoholgebruik' de verwachte invloed op de kans op terugval. Daarnaast zijn bij de ondertoezichtgestelden ook de leefgebieden 'huisvesting en wonen' en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' significant: als er grotere problemen rond huisvesting en grotere cognitieve tekorten bij reclassenten worden geconstateerd, is de kans op terugval groter. Daarnaast valt op dat het leefgebied 'druggebruik' uit de RISC geen significante bijdrage levert aan de voorspelling, maar de dummy 'ooit drugs gebruikt' wel. Dit laatste blijft ook in de andere stappen zo. Blijkbaar is het onderscheid tussen personen die ooit respectievelijk nooit drugs (zeggen te hebben) gebruikt van grotere waarde voor het voorspellen van terugval dan de mate van drugsgebruik bij mensen die ooit drugs hebben gebruikt.
- 3 In de derde stap zijn de doorlooptijden van de toezichten opgenomen als predictor, als controlevariabele voor onder meer de ernst van de uitgangszaken. Deze variabele vertoont een negatieve, significante samenhang met recidive. Dus hoe langer de periode van het toezicht duurt, des te lager de kansen op terugval. Ook hier is dit verband lastig te duiden. Misschien is het zo dat langere doorlooptijden ook samengaan met langere perioden van begeleiding en controle en er dus een sprake is van een langere blootstelling aan de werkzame bestanddelen van het toezicht (zie ook Poort & Eppink, 2009). Dit zou één van de mogelijke verklaringen kunnen zijn voor de negatieve samenhang die is aangetroffen in het onderzoeksmateriaal.
- 4 In de vierde stap van de analyse wordt de mate van voltooiing toegevoegd, met de groep reclassenten die het toezicht voltooiden als referentiegroep. De reclassenten die het toezicht voortijdig beëindigden of bij wie het traject niet kon worden gestart, hebben een significant grotere kans om te recidiveren dan de reclassenten die het toezicht voltooiden. Dat is op zich natuurlijk niet verwonderlijk, maar ook hier geldt dat dit verband werd gevonden terwijl er is gecontroleerd voor een groot aantal relevant geachte achtergronden. Deze kenmerken vormen met andere woorden geen verklaring voor het geobserveerde verschil. En dat geldt evenmin voor de doorlooptijd van de toezichten.
- 5 Ook bij de toezichten zorgt het weglaten van de twee variabelen over het strafverleden voor veel verschuivingen. Dat blijkt bij stap 5 van de analyse. De predictor leeftijd bij uitstroom verliest zijn voorspellende waarde in deze laatste stap, overeenkomstig de analyses van de werkstraffen. Blijkbaar maskeert het strafverleden van reclassenten het verwachte effect van leeftijd bij uitstroom. Andere predictoren die eerder significant waren vertonen nu een nog sterkere samenhang, zoals 'huisvesting en wonen' en 'ooit drugs gebruikt'. Ook de samenhang tussen de mate van voltooiing en de recidive wordt sterker, in de verwachte richting. Net als bij de werkstraffen wordt in stap 5 de predictor 'opleiding, werk en leren' van positieve invloed, zoals verwacht vanuit de ideeën over sociale binding. 'Emotioneel welzijn' lijkt van negatieve invloed te zijn. Kortom: het (tijdelijk) negeren van variabelen gerelateerd aan het strafrechtelijk verleden geeft gelegenheid aan de dynamische factoren om hun verband met de kans op recidive te tonen. Voor de behandelpraktijk is dit relevant, want dynamische factoren kunnen worden aangegrepen om te interveniëren op de leefgebieden van de reclassenten.

0,97). Niet significant zijn: 'vernietiging': 0,99 (CI=0,89-1,09), 'verkeer': 0,96 (CI=0,76-1,22), 'overig' 0,84 (CI=0,69-1,02) en 'onbekend' 0,87 (CI=0,68-1,11). De Exp β voor 'Nederlandse Antillen of Aruba' bedraagt 1,46 (CI=1,31-1,63) en voor 'overige niet-westerse landen' 1,12 (CI=1,00-1,26). Niet significant zijn: 'Marokko': 1,01 (CI=0,90-1,14), 'Suriname': 1,09 (CI=0,98-1,22), 'Turkije' 0,86 (CI=0,70-1,05) en 'overige westerse landen': 1,02 (0,89-1,18).

Tabel 5.5 Cox-regressie van de kans op recidive van ex-reclassenten na beëindiging van een toezicht uitgevoerd tussen 2005 en 2008

Predictoren	Stap 1		Stap 2		Stap 3		Stap 4		Stap 5	
	Exp	(B)CI	Exp	(B)CI	Exp	(B)CI	Exp	(B)CI	Exp	(B)CI
Sekse (0 = man; 1 = vrouw)	0,75***	0,67-0,83	0,79***	0,71-0,88	0,79***	0,71-0,88	0,79***	0,71-0,88	0,73***	0,65-0,81
Leeftijd bij eerste zaak (in jaren)	0,97***	0,97-0,98	0,98***	0,97-0,98	0,98***	0,97-0,98	0,98***	0,97-0,98	0,96***	0,95-0,97
Leeftijd bij uitstroom (in jaren)	0,99***	0,99-0,99	0,99***	0,98-0,99	0,99***	0,99-0,99	0,99***	0,99-0,99	1,00	1,00-1,00
Type delict (0 = geweld)	***		***		***		**		***	
Geboorteland (0 = Nederland)	***		***		***		**		***	
Veroordelingdichtheid	2,88***	2,71-3,07	2,36***	2,18-2,54	2,34***	2,16-2,52	2,28***	2,11-2,46	---	---
RISc 1 & 2: Delictgegevens			1,13**	1,05-1,22	1,14**	1,06-1,22	1,12***	1,04-1,21	---	---
RISc 2: analyse huidig delict			---	---	---	---	---	---	1,08**	1,03-1,14
RISc 3: Huisvesting en wonen			1,08*	1,01-1,14	1,05	0,99-1,11	1,03	0,97-1,09	1,10**	1,04-1,17
RISc 4: Opleiding, werk en leren			1,04	0,98-1,10	1,05	0,99-1,11	1,05	0,99-1,11	1,14***	1,08-1,22
RISc 5: Inkomen en omgaan met geld			1,04	0,98-1,10	1,02	0,96-1,08	1,00	0,94-1,06	1,01	0,95-1,08
RISc 6: Relaties met partner, gezin en familie			1,00	0,95-1,06	1,00	0,94-1,05	1,00	0,94-1,05	1,03	0,97-1,09
RISc 7: Relaties met vrienden en kennissen			1,08*	1,01-1,15	1,07*	1,01-1,15	1,07*	1,00-1,15	1,10**	1,03-1,18
RISc 8: Druggebruik			0,98	0,92-1,05	0,95	0,89-1,01	0,95	0,89-1,01	1,04	0,97-1,11
RISc 9: Alcoholgebruik			1,22***	1,17-1,28	1,22***	1,16-1,28	1,21***	1,15-1,27	1,26***	1,20-1,32
RISc 10: Emotioneel welzijn			0,95	0,90-1,02	0,98	0,92-1,05	0,99	0,93-1,05	0,93*	0,87-0,97
RISc 11: Denkpatronen, gedrag en vaardigheden			1,13*	1,02-1,24	1,11*	1,01-1,23	1,09	0,99-1,21	1,09	0,98-1,20
RISc 12: Houding			1,03	0,96-1,12	1,01	0,94-1,09	0,99	0,92-1,07	1,02	0,93-1,10
Dummy ooit drugs gebruikt?(0= nee; 1= ja)			1,12**	1,04-1,20	1,12**	1,04-1,21	1,12**	1,04-1,21	1,19***	1,10-1,28
Dummy missings op huisvesting./ wonen(0=nee; 1= ja)			0,95	0,87-1,04	0,93	0,85-1,02	0,91	0,83-0,99	0,99	0,90-1,09
Doorlooptijd toezichttraject (in dagen)					0,99***	0,98-0,99	0,99***	0,99-0,99	0,99***	0,98-0,99
Mate van voltooiing (0 = voltooid)							***		***	
contrast met niet uitgezet							1,24***	1,11-1,38	1,32***	1,17-1,48
contrast met voortijdig beëindigd							1,33***	1,25-1,41	1,45***	1,36-1,55

Noot. N = 12.258 ex-reclassenten; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Stap 1: Model $\chi^2(18) = 3194,86$, $p < 0,001$; Stap 2: $\Delta \chi^2(13) = 239,37$, $p < 0,001$; Stap 3: $\Delta \chi^2(1) = 87,27$, $p < 0,001$; Stap 4: $\Delta \chi^2(2) = 78,79$, $p < 0,001$. Model na stap 4 $\chi^2(34) = 3693,84$; $p < 0,001$; Model na stap 5 $\chi^2(33) = 2767,90$; $p < 0,001$.

5.4 Conclusie met betrekking de complexe samenhang

Hoofdstuk 5 bevat een verdiepende analyse van de recidive van ex-reclassenten. Het beschrijft de relatieve invloed van statische en dynamische achtergronden en executiekenmerken op de recidivekans van een belangrijk segment van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden. Het blijkt dat voor de onderzochte groepen ex-reclassenten de veroordelingsdichtheid, dit is het gemiddeld aantal strafzaken per jaar in de strafrechtelijke carrière van de reclassent, de grootste positieve invloed heeft. Ook de andere statische factoren laten de verwachte verbanden zien (Lissenberg, 2001; Wartna, 2009). Opvallend daarbij is dat de verwachte, negatieve invloed van een hogere leeftijd bij afsluiting op de recidive alleen optreedt wanneer wordt gecontroleerd voor verschillen in het strafverleden van reclassenten. Daarnaast is een belangrijke uitkomst dat voor zowel werkgestraften als ondertoezichtgestelden drie dynamische factoren uit het RISC-instrument een toegevoegde, voorspellende waarde hebben in de terugval van ex-reclassenten, naast de statische factoren. Het gaat hier dan om 'delictgegevens', 'relaties met vrienden en kennissen' en 'alcoholgebruik'. Voor de ondertoezichtgestelden horen daar ook nog de RISC-schalen 'huisvesting en wonen' en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' bij. Op deze schaal wordt onder meer vastgelegd of de reclassent problemen ondervindt bij huisvesting en of er cognitieve tekorten bestaan. Al deze dynamische factoren laten bij beide groepen verwachte verbanden zien: grotere problemen op de leefgebieden gaan samen met een significant grotere recidivekans na afsluiting van de werkstraf of het toezicht.

Ten derde bleek er bij beide groepen ook een significante samenhang te bestaan tussen het voltooien van de werkstraf of toezicht en de recidive. Eerder in dit rapport was al duidelijk dat er een significante samenhang bestond tussen deze variabelen. Echter, in de verdiepende analyses is statistisch gecorrigeerd voor een keur aan statische en dynamische achtergronden waarvan vele een verklaring hadden kunnen bieden voor de aanwezigheid van een bivariaat verband. De meerwaarde van de hier uitgevoerde analyses is dat zij laten zien dat ondanks het gelijktrekken van reclassenten op zoveel achtergronden, de kans op terugval na een voltooide interventie nog steeds significant kleiner is dan de kans op terugval nadat de werkstraf of het toezicht voortijdig is beëindigd. Kunnen we dit opvatten als een bewijs voor de werkzaamheid of effectiviteit van de werkstraf of het toezicht? Nee, dat kan niet. Maar het is wel een aanwijzing in die richting, een aanwijzing voor de effectiviteit van de interventies die sterker is dan een simpele, bivariate samenhang. In het slothoofdstuk komen we hier op terug.

Tot slot lieten de laatste stappen van beide analyses zien dat variabelen gerelateerd aan het strafrechtelijk verleden voorspelkracht 'wegkapen' bij dynamische factoren en executiefactoren. Het weglaten van indices met betrekking tot het strafverleden leidt ertoe dat de deze factoren een sterker verband laten zien en dat dynamische factoren komen bovendien die eerder niet van invloed leken te zijn ('opleiding, werk en leren' bijvoorbeeld, en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' bij de werkstraffen). Dit wijst er op dat er aanknopingspunten zijn voor behandeling, maar dat die soms moeilijk te vinden zijn omdat ze schuil gaan onder wat veel probleemgevallen bindt: een uitgebreid strafrechtelijk verleden.

Tegelijkertijd mag niet uit het oog worden verloren dat ondanks de gepleegde reclasseringsinterventies er kennelijk nog steeds criminogene problemen op de diverse leefgebieden bestaan die verband houden met latere recidive. Dat tonen de hier uitgevoerde analyses evengoed aan. Er blijft dus ruimte voor verbetering en dat geldt vooral voor de effectiviteit van het toezicht. De werkstraf, althans de kale werkstraf, is niet gericht op het oplossen van criminogene tekorten. Hoe het ook zij, de dynamische factoren die in de hier beschreven analyses overeind blijven als significante predictoren van recidive, zijn allicht de leefgebieden waarop het reclasseringswerk zich nog sterker dan voorheen zou moeten focussen om effectief te zijn.

Slotbeschouwing

Werkstraffen en toezichten zijn belangrijke middelen voor de reclasseringsorganisaties om criminaliteit te helpen voorkomen en de recidive onder justitiabelen terug te dringen. Reclassering Nederland (RN), de Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LdH-JR), samen bekend onder de naam 3RO, hebben het WODC gevraagd de personen die een werkstraf kregen of onder toezicht werden gesteld toe te voegen aan het vaste onderzoek van de Recidivemonitor. In de voorgaande hoofdstukken is verslag gedaan van de eerste stappen in de ontwikkeling van een systeem voor periodieke metingen van de uitstroom-resultaten van beide groepen. Dit rapport geeft een overzicht van de gegevens die beschikbaar zijn voor de metingen, het beschrijft de ontwikkeling en achtergronden van de terugval van werkgestraften en ondertoezichtgestelden en bevat een verdiepende analyse aan de hand van gegevens uit de Recidive Inschattingsschalen (RISc), het instrument dat 3RO gebruikt voor screening en onderzoek naar de achtergronden van het delictgedrag van de cliënten. De metingen die in het kader van dit onderzoek zijn uitgevoerd vormen het startpunt van een jaarlijkse reeks van metingen naar de terugval van deze groepen ex-reclassenten. Op deze wijze kan de ontwikkeling van de recidive op de voet worden gevolgd en wordt er een landelijke database opgebouwd die op tal van manieren kan worden ingezet voor verdiepend onderzoek. De database zal de basis vormen voor systematische beschrijvingen van de aard en omvang van belangrijke delen van de reclasseringspopulatie en voor onderzoek naar de effectiviteit van de sancties die 3RO uitvoert.

In dit slothoofdstuk laten we de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek nog eens de revue passeren. Dit gebeurt aan de hand van de gehanteerde onderzoeksvragen. De bespreking van de resultaten geeft een goed beeld van de inhoud van de database en van de mogelijkheden die deze biedt om onderzoek te doen.

1 Hoe ziet de populatie van daders en verdachten er uit die in het kader van een werkstraf of toezichtstraject onder de zorg en aandacht vielen van de reclasseringsinstellingen?

De werkstraf is ander type sanctie dan een toezichtstraject. Sterker dan de werkstraf is het toezicht gericht op gedragsverandering en risicobeheersing. De werkstraf is vooral punitief bedoeld (Poort, 2009) en wordt ingezet in andere situaties. De verwachting is dan ook dat de achtergronden van ondertoezichtgestelden zullen verschillen van die van de werkgestraften.

In 2009 werd in totaal bij bijna 33 duizend volwassenen een werkstraf afgesloten en werd bij ruim 12 duizend personen een periode van toezicht beëindigd. Dit betroffen zowel voltooide als voortijdig beëindigde werkstraffen en toezichten. Ter vergelijking: ruim 31 duizend personen stroomden dat jaar uit een penitentiaire inrichting. De groep van volwassen ex-gedetineerden fungeerde in dit onderzoek als vergelijkingsgroep om de resultaten onder de werkgestraften en ondertoezichtgestelden reliëf te geven. De drie sanctiegroepen: werkgestraften, ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden, overlappen elkaar enigszins. De groep werkgestraften bevatte in 2009 ruim 4.000 personen die dat jaar ook werden gedetineerd. Er waren dat jaar ruim 2.000 personen die naast de werkstraf ook een toezicht hadden. Iets meer dan 600 personen sloten in 2009 zowel een werkstraf, een periode van toezicht als een detentie af.

De drie groepen zijn vergelijkbaar qua leeftijd en sekse: de daders zijn gemiddeld 34 jaar (met een vergelijkbare spreiding) en voornamelijk van het mannelijke geslacht. Verschillen in het profiel van de drie groepen komen naar voren als wordt gekeken naar het geboorteland en de omvang van de criminele carrière. In vergelijking met de ex-gedetineerden is een groter aandeel van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden in Nederland geboren. Werkgestraften zijn vaker first offender,

hebben gemiddeld gesproken een minder uitgebreid strafrechtelijke verleden en startten hun criminele carrière op iets latere leeftijd dan ondertoezichtgestelden. Ex-gedetineerden hebben op deze punten weer een zwaarder profiel dan ondertoezichtgestelden.

Zoals bij de vrijheidsstraf wordt de werkstraf het meest opgelegd bij vermogensdelicten zonder geweld. Een toezicht volgt het vaakst op een geweldsdelict. Bij de werkgestraften is de werkstraf meestal ook de zwaarste strafcomponent in de afdoening van de strafzaak. Het toezicht vindt vaak plaats in vervolg op een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of in combinatie met een werkstraf, maar ook in het kader van een voorwaardelijke vrijheidsstraf. Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zijn de arrondissementen waar de meeste werkstraffen en toezichten worden uitgevoerd.

Het onderzoek bood ook de mogelijkheid kenmerken van de uitvoering van de werkstraffen en toezichten in de analyses te betrekken. Reclassering Nederland neemt de meerderheid van interventies voor haar rekening, gevolgd door de Stichting Verslavingsreclassering GGZ en het Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering. Een toezichttraject heeft gemiddeld gesproken een doorlooptijd van 15 maanden. In circa twee derde van de gevallen werd het opgelegd om toe te zien op de (bijzondere) voorwaarden bij een voorwaardelijke veroordeling; in een vijfde van de gevallen bij een voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie. Voor de werkstraffen bedroeg het aantal uit te voeren uren in 2009 gemiddeld 70 uur. Ruim 40 procent van de werkstraffen werd uitgevoerd bij organisaties in de non-profit sector (bijvoorbeeld een zorginstelling), een op de drie werkstraffen maakte deel uit van een intern groepsproject uitgevoerd bij Reclassering Nederland. Voor de overige werkstraffen ontbrak deze informatie. Het merendeel van de werkstraffen en toezichten werd volledig uitgevoerd. Het beeld bij de werkstraffen is op dit punt wat gunstiger dan bij de toezichten: in 2009 werd 88% van de werkstraffen tegen 71% van de toezichten succesvol afgerond. Hieruit volgt dat 12% van de werkstraffen en 29% van de toezichten voortijdig werd afgebroken.

Bovenstaande profielschets maakt duidelijk dat er verschillen bestaan tussen de werkgestraften en ondertoezichtgestelden. De werkgestraften vormen een 'lichte' groep in vergelijking met de ondertoezichtgestelden en deze laatste kennen op hun beurt weer een minder zwaar profiel dan de ex-gedetineerden. Zo hebben werkgestraften een minder omvangrijk strafrechtelijk verleden, plegen ze lichtere delicten en ronden ze hun interventie vaker succesvol af dan ondertoezichtgestelden. Verwacht mag worden dat de recidive in de groep werkgestraften lager is dan bij ondertoezichtgestelden, en dat de recidive onder ex-gedetineerden het hoogst is.

2 Wat is het recidivebeeld in de onderzoeksgroepen: welk deel van de ex-reclassenten kwam na afsluiting van het reclasseringscontact opnieuw in aanraking met justitie naar aanleiding van een (ernstig of zeer ernstig) misdrijf?

Het recidiveonderzoek laat inderdaad zien dat werkgestraften minder vaak en minder ernstig opnieuw in de fout gaan vergeleken met ondertoezichtgestelden en dat ondertoezichtgestelden op hun beurt weer minder vaak recidiveren dan ex-gedetineerden. Twee jaar na beëindiging van de werkstraf in 2009 kwam 31% van de werkgestraften opnieuw in contact met justitie voor het plegen van enig misdrijf. Voor de ondertoezichtgestelden bedroeg dit percentage 39% en voor de ex-gedetineerden bijna 48%. Indien wordt ingezoomd op de 'ernstige' en 'zeer ernstige recidive', dan blijkt dat 22% van de werkgestraften binnen 2 jaar een nieuw, ernstig misdrijf pleegt en 3% van de werkgestraften een zeer ernstig misdrijf. Bij de ondertoezichtgestelden liggen deze percentages op respectievelijk 32% en 6%. Bij ex-gedetineerden is dit 40% en 8%.

Voor de goede orde: de verschillen in de recidive wijzen niet, of in elk geval niet per se, op verschillen in de effectiviteit van de sancties. De base rates van de recidive in

de sanctiegroepen reflecteren de 'zwaarte' van de drie daderpopulaties. Ex-gedetineerden en ondertoezichtgestelden hebben andere achtergronden dan werkgestraften.

3 Wat is de ontwikkeling in het recidivebeeld in de periode 2002-2009, rekening houdend met verschuivingen die zich in de achtergrondkenmerken van de groepen ex-reclassenten hebben voorgedaan?

Verschuivingen in de achtergronden van justitiabelen, ook binnen één daderpopulatie, maken het lastig om de recidivepercentages van opeenvolgende jaren met elkaar te vergelijken. Om de trends in de recidivecijfers beter te kunnen duiden worden de cijfers in de Recidivemonitor met behulp van statistische modellen gecorrigeerd. De gecorrigeerde cijfers geven de hoogte van de recidive weer onder de assumptie dat de jaarcohorten dezelfde samenstelling hadden. Na correctie zijn de 'instroomverschillen' als het ware geneutraliseerd en wordt de 'netto-ontwikkeling' van de recidive in de populatie in beeld gebracht. Met de modellen wordt ook gecontroleerd of er sprake is van significante registratie-effecten, bijvoorbeeld naar aanleiding van schommelingen in het landelijke ophelderingspercentage.

De gecorrigeerde prevalentie van algemene recidive laat in de periode 2002–2009 voor beide groepen ex-reclassenten een lichte daling zien. Onder de werkgestraften nam het percentage personen dat binnen twee jaar een nieuw justitiecontact had vanwege enig misdrijf met 4,7 procentpunten af van 36,2% naar 31,5%. Bij de ondertoezichtgestelden daalde de prevalentie van 44,5% in 2002 naar 39,5% in 2009. Overigens heeft ook in de populatie van ex-gedetineerden een afname plaatsgevonden. Gerekend over dezelfde onderzoeksperiode met 8,3 procentpunt, van 56% in 2002 naar 47,7% in 2009.

De daling bij de werkgestraften en ondertoezichtgestelden kan niet worden toegeschreven aan veranderingen in de gemeten achtergronden van de ex-reclassenten. Want daarvoor werd gecorrigeerd. De daling van de strafrechtelijke recidive zou er op kunnen wijzen dat 3RO in de loop der jaren beter is gaan presteren. In andere sectoren van de strafrechttoepassing is echter ook een afname van de strafrechtelijke recidive zien, zo blijkt uit cijfers van de Recidivemonitor (Wartna et al, 2012). Bij jeugdigen die uitstroonden uit een JJI daalde de 2-jarige recidive in de periode 2002 en 2009 met bijna 3% en ook in de totale populatie van vervolgte daders vond een daling plaats. Wellicht is het zo dat het strafrechtelijk beleid in meerdere sectoren zijn vruchten afwerpt. Zeker is dit echter niet, omdat in dit onderzoek alleen de storende invloed van de gemeten kenmerken kon worden gecorrigeerd. Mogelijk zijn er nog andere, niet-gemeten instroomverschillen die de uitkomsten van de metingen zouden kunnen verklaren. Gelijktijdig met het opstellen van dit rapport loopt er een onderzoek naar de achtergronden en oorzaken van de daling van de recidivecijfers in Nederland. De uitkomsten van dat onderzoek maken het mogelijk de cijfers te duiden – ook die van de reclasseringssector.

4 Hoe valt de recidive uit voor beide groepen ex-reclassenten, als er wordt uitgesplitst naar persoons- en zaakkenmerken en executiegegevens?

Alle in dit onderzoek gemeten kenmerken hangen significant samen met de prevalentie van 2-jarige recidive. Dit geldt voor de werkgestraften en ondertoezichtgestelden, maar ook voor de ex-gedetineerden uitgestroomd in 2009. Mannelijke ex-reclassenten laten een grotere terugval zien dan vrouwelijke daders – een bekend verband dat veel voorkomt in de criminologische literatuur. Leeftijd en startleeftijd hangen negatief samen met de kans op recidive. Ook dit verband zien we vaker. Hoe jonger men was bij de uitgangszaak of ten tijde van het eerste justitiecontact, des te groter is de kans dat er na de uitgangszaak recidive optreedt. Ook de omvang van het strafrechtelijk verleden speelt een rol. Hoe meer eerdere contacten, des te groter de kans op recidive. Daders geboren op de Nederlandse Antillen of Aruba, in Marokko of Suriname

vertoonden een grotere terugval dan daders geboren in Nederland. Dit geldt voor alle sanctiegroepen.

In elk van de drie groepen werd de laagste terugval geconstateerd onder de zedendelinquenten. Bij ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden is de recidivekans het grootst onder daders die een vermogensdelict pleegden (met of zonder geweld). Onder de werkgestraften was de terugval het grootst na een vermogensdelict met geweld. Afgaand op de afdoening van de zaak kwam het hoogste percentage recidivisten voor in de groep waarbij de werkstraf werd gecombineerd met een lange vrijheidsstraf. Voor de ondertoezichtgestelden en ex-gedetineerden was de terugval juist het hoogst als er (aanvullend) sprake was van een korte celstraf, dat wil zeggen korter dan 6 maanden.

Het huidige onderzoek onderscheidt zich van eerdere recidivestudies doordat het executie-kenmerken van de werkstraf en het toezicht in de analyses betreft. Zo is nagegaan of ex-reclassenten die de werkstraf of het toezicht voltooiden minder recidiveerden dan ex-reclassenten die deze interventies voortijdig beëindigden. Op basis van de veronderstelling dat het doorlopen van de werkstraf de recidive helpt verlagen (Poort, R. & Eppink, K., 2009) en wetende dat het mislukken van een werkstraf samenhangt met criminogene problemen op het vlak van werk, verslaving en motivatie (Lünnemann, et al, 2005), ligt het voor de hand dat de mate van voltooiing van de werkstraf samenhangt met de kans op recidive. Hetzelfde geldt voor toezicht: de literatuur laat zien dat effectief toezicht in termen van recidivevermindering een combinatie is van controlerende en begeleidende activiteiten (Bonta et al., 2000). Bij een voltooid toezichttraject zijn deze activiteiten volledig afgerond. Daarom is de verwachting dat de kans op recidive geringer is bij volledige voltooiing.

Alle executiegegevens die in dit onderzoek zijn meegenomen vertonen samenhang met de recidive binnen twee jaar. Zo bestaan er verschillen tussen de drie uitvoerende reclasseringsorganisaties, zowel voor de werkgestraften als ondertoezichtgestelden uit 2009. De verschillen zijn waarschijnlijk terug te voeren op de aard van de doelgroepen die de organisaties bedienen. Sancties uitgevoerd door SVG betreffen vaker verslaafde reclassenten. Reclassering Nederland bedient een meer heterogene groep reclassenten. Het Leger des Heils richt zich op dak- en thuislozen.

De doorlooptijd van het toezicht vertoont een negatieve samenhang met recidive: hoe langer de looptijd, des te lager de terugval. Hier zijn verschillende verklaringen voor. Voortijdig beëindigde toezichten die meer recidive te zien geven, zijn vaak korter. Maar het zou ook kunnen dat een langer traject betere mogelijkheden biedt om aan gedragsverandering te werken, hetgeen de recidive remt. Onder de werkgestraften vertoont het aantal uit te voeren uren ook een licht negatieve samenhang met de mate van terugval. Een groter aantal uit te voeren uren geeft lagere recidivekansen. Extern uitgevoerde werkstraffen hangen samen met een lagere terugval dan werkstraffen uitgevoerd door middel van interne groepsprojecten. Dit laatste is niet verwonderlijk, want reclassenten met een hoog recidiverisico worden eerder op interne groepsprojecten geplaatst.

Zowel bij werkgestraften als bij ondertoezichtgestelden bleek zoals verwacht een groot verschil te bestaan tussen de recidivepercentages van 'afmakers' en 'afhakkers'.

Personen die de interventie volgens plan voltooiden vielen minder vaak terug dan personen die de interventie voortijdig beëindigden. Deze samenhang is geen bewijs dat de bewuste interventie effectief is. Het kan ook zijn dat de 'afhakkers' op voorhand al een hogere recidivekans hadden. Meer in het algemeen mogen de gevonden verbanden niet gezien worden als causale verbanden; zij zeggen nog weinig over de wijze waarop de toezichten en werkstraffen van invloed zouden zijn op de recidive. Bovendien hangen de verzamelde dader- en executiegegevens ook onderling samen. Daar moet rekening mee worden gehouden.

5 In welke samenhang zijn de persoons-, delict- en afdoeningskenmerken van voorspellende waarde voor de recidive die optreedt na een werkstraf of een toezichttraject, als ook informatie over de criminogene factoren uit de RISc in de analyse wordt meegenomen?

Bij een multivariate analyse wordt bij de voorspelling van een bepaalde uitkomst (hier: het al dan niet voorkomen van recidive) rekening gehouden met de onderlinge samenhang van de voorspellende factoren. Toepassing van Cox-regressie op het deel van de populatie waarvoor gegevens uit RISC-afnames beschikbaar waren, wees uit dat de 'veroordelingsdichtheid' zowel voor werkgestraften als voor ondertoezichtgestelden het sterkste, positieve verband met recidive vertoont. De veroordelingsdichtheid is gerelateerd aan de omvang van het strafrechtelijk verleden van de ex-reclassenten. Het is het gemiddeld aantal eerdere strafzaken berekend over de jaren dat men zich crimineel actief toonde. Daarnaast bleek in beide groepen naast statische factoren drie à vier dynamische factoren uit het RISC-instrument een additionele, voorspellende waarde te hebben. Dit waren de factoren 'relaties met vrienden en kennissen' en 'alcoholgebruik'. Bij de ondertoezichtgestelden bleken ook 'huisvesting en wonen' en 'denkpatronen, gedrag en vaardigheden' een eigen bijdrage te hebben. Afgaand op de bindingstheorie van Hirschi (1969) laten deze dynamische factoren de verwachte verbanden zien: ernstiger problemen op de genoemde leefgebieden gaan samen met een significant grotere recidivekans.

Bij de multivariate analyse bleef in beide groepen het verband tussen het al dan niet afronden van de interventie en het voorkomen van recidive zichtbaar. In tegenstelling tot hiervoor, is dit wel een aanwijzing voor de mogelijke effectiviteit van werkstraffen en toezichten. Dit omdat er nu gecorrigeerd is voor een keur aan statische en dynamische achtergronden. Dus ook na het wegwerken van belangrijke instroomverschillen tussen de mensen die wel of niet de interventie afronden, is er nog steeds een significant kleinere kans op terugval indien de werkstraf of het toezicht volgens plan werd afgerond. Is dit dan een sluitend bewijs voor de werkzaamheid van de interventies van de reclassering? Nee, dat voert te ver. Mogelijk zijn er nog meer instroomverschillen waar niet voor kon worden gecorrigeerd. Maar het wijst wel in die richting. Het resultaat is in elk geval een sterkere aanwijzing voor de mogelijke effectiviteit van het reclasseringswerk dan een simpele correlatie tussen het uitblijven van recidive en het afronden van de interventie.

De analyses wezen verder uit dat variabelen gerelateerd aan het 'strafrechtelijk verleden' de mogelijke invloed van andere, dynamische en executiefactoren maskeren. Het weglaten van indicatoren van het strafverleden van werkgestraften en ondertoezichtgestelden uit het model leidt ertoe dat sommige factoren een sterker verband met recidive laten zien en dat er dynamische factoren komen boven drijven die eerder nog niet van invloed leken te zijn. Dat geldt met name voor 'opleiding, werk en leren'. Dat is interessant, want in tegenstelling tot een historische factor als de omvang van het strafrechtelijk verleden, biedt een dynamische factor meer aanknopingspunten voor het uitvoeren van gerichte interventies.

Dit onderzoek levert een gunstig beeld op van het reclasseringswerk. Tegelijkertijd dient echter opgemerkt te worden dat de dynamische factoren ook na voltooiing van de interventies nog van invloed blijken te zijn op de recidive in daaropvolgende jaren. Indien alle interventies volstrekt succesvol zouden zijn geweest, hadden we deze verbanden niet gevonden. De interventies zouden dan alle problemen op de dynamische factoren van de ex-reclassenten hebben opgelost en dan zouden deze factoren geen voorspellende waarde meer hebben gehad voor de terugval van personen in dit onderzoek. Dat is duidelijk niet het geval: er bestaan nog steeds criminogene problemen, ook nadat de interventies zijn uitgevoerd en er is ook nog sprake van recidive. Er lijkt met andere woorden nog ruimte voor verbetering te zijn. Welke bijdragen de werkstraffen en toezichten precies hebben geleverd aan de reductie van de recidivekansen kan op grond van dit onderzoek niet worden bepaald. Om de impact van het reclasseringswerk beter in beeld te krijgen zou de RISC bij alle reclassenten twee keer moeten worden afgenomen, vóór de interventie en na de interventie. Via herhaalde afname kan worden bepaald welke verbeteringen de interventies teweeg hebben gebracht op de dynamische leefgebieden. Verbeteringen op de leefgebieden zouden gepaard moeten gaan met een verlaging van het recidiverisico.

Slot

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Een belangrijke is dat de afhankelijke variabele bestaat uit de strafrechtelijke recidive. Alleen de geregistreerde criminaliteit, i.c. de criminaliteit die onder de aandacht komt van het OM, werd met dit onderzoek in kaart gebracht en dat is natuurlijk slechts een deel van de daadwerkelijk gepleegde criminaliteit. Strafbare feiten die niet worden ontdekt, opgespoord of doorgegeven aan het OM, vallen buiten het zicht van de Recidivemonitor. In theorie is het denkbaar dat de verbanden die in dit onderzoek aan het licht zijn gekomen anders zouden zijn uitgevallen als een groter deel van de gepleegde criminaliteit in de analyses zou zijn betrokken. Men zou dit kunnen achterhalen door andere bronnen in te zetten. Zelfrapportage is dan een mogelijkheid. Daders zou gevraagd kunnen worden openheid te geven over de delicten die zij na de reclasseringsinterventies hebben gepleegd. Ook een methode als zelfrapportage kent echter zijn beperkingen. Het is onwaarschijnlijk dat alle daders alle delicten die zij hebben gepleegd zullen toegeven. Bovendien is het bevragen van respondenten logistiek een probleem. Voor het opzetten van een jaarlijkse monitor op nationale schaal is het gebruik van zelfrapportage geen haalbare kaart. De OBJD belicht niet alle criminaliteit, maar het deel dat zij belicht wordt wel volledig en op consistente wijze weergegeven. De criminaliteit die onder de aandacht wordt gebracht van het OM komt bovendien overeen met de criminaliteit waarop de reclassering gevraagd wordt te reageren. De werkstraffen en toezichttrajecten die 3RO uitvoert grijpen immers aan op de criminaliteit die door het OM werd geregistreerd. Alleen daarom al is de OBJD een geschikte bron voor dit onderzoek, temeer omdat daar waar nodig rekening wordt gehouden met fluctuaties in de aangiftebereidheid en het landelijke ophelderingspercentage.

Dit onderzoek draagt bij tot de kennis over de uitkomsten van het werk van de reclassering. Het geeft echter geen volledig zicht op de effecten van de interventies die 3RO uitvoert. Om de effecten van strafrechtelijke interventies met behulp van recidivecijfers vast te stellen moeten de cijfers worden vergeleken met die van vergelijkbare justitiabelen die de bewuste interventie niet hebben ondergaan (cf. Hatcher et al. 2012). In dit onderzoek is voor tal van 'instroomverschillen' gecorrigeerd, zowel bij de beschrijving van de ontwikkeling van de recidivecijfers in de tijd, als in de multivariate analyse op de aanvullende RISC-gegevens die voor een deel van de onderzochte populatie beschikbaar waren. Het inzetten van statistische methoden maakt het mogelijk alternatieve verklaringen voor de uitstroomresultaten uit te sluiten. Dat is een stap in de goede richting, maar een hard bewijs van de effecten van de werkstraffen en toezichten die 3RO uitvoert levert het niet op. Illustratief in dit verband is het verschil in recidive tussen de personen die de werkstraf of het toezicht volgens plan hebben afgerond en de ex-reclassenten die de interventie voortijdig afbraken. In de laatste groep is de recidive veel hoger, ook als er voor tal van factoren die daar een verklaring voor zouden kunnen bieden is gecorrigeerd, zoals de omvang van het strafrechtelijk verleden, de leeftijd van de reclassent en tal van dynamische factoren. Het resultaat is opmerkelijk. Het brengt ons dichterbij het antwoord op de vraag of de werkstraf en het toezicht een remmende werking hebben op de recidive. Dat antwoord is positief, maar een kiezelhard bewijs is het zeker niet. Er zijn immers in theorie nog andere factoren denkbaar die niet in de analyse zijn meegenomen, maar die wel samenhangen met recidive. Bijvoorbeeld de mate van sociale controle in de omgeving waarin men na de interventie terecht komt. Iemands leefstijl, vriendengroep, en dagbesteding hebben alle mogelijk invloed op het wel of niet recidiveren na beëindiging van de interventie. Om uitsluitsel te krijgen over de vraag of er een oorzakelijk verband bestaat tussen justitiële interventies en het niveau van de recidive, zijn experimenten nodig met willekeurige toewijzing. De ervaring leert echter dat dergelijk onderzoek in een justitiële setting moeilijk te realiseren is. Zolang

dat zo is zullen we genoeg moeten nemen met meer pragmatische onderzoeksdesigns, zoals bijvoorbeeld in de onderhavige studie is toegepast.

Het huidige onderzoek heeft duidelijk gemaakt op welk niveau de recidive van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden zich bevindt. Het WODC zal 3RO jaarlijks een terugkoppeling geven over de ontwikkeling en achtergronden van de recidive van deze twee grote groepen ex-reclassenten. Met de procedures die zijn ontwikkeld is dat relatief eenvoudig. De aanpak van de Recidivemonitor brengt voordelen met zich mee. De gestandaardiseerde werkwijze maakt het mogelijk om de recidive van verschillende sanctiegroepen onderling te vergelijken. Met de metingen die gaan volgen wordt niet alleen duidelijk of de (gecorrigeerde) recidive van de werkgestraften en ondertoezichtgestelden de komende jaren verder zal dalen of zich bijvoorbeeld stabiliseert, maar ook in hoeverre deze ontwikkeling overeenkomt of afwijkt van de trends in andere sectoren van de strafrechttoepassing, zoals bij ex-gedetineerden, jeugdige daders, of ex-terbeschikkinggestelden.

Een gestandaardiseerde aanpak biedt betere mogelijkheden om de ontwikkelingen van de recidive onder ex-reclassenten te duiden. Omdat de Recidivemonitor opereert op landelijke schaal worden met het monitoren van de terugval van grote groepen ex-reclassenten bovendien omvangrijke databestanden opgebouwd. De bestanden bieden zeer goede mogelijkheden voor aanvullend, verdiepend en gespecialiseerd onderzoek. Dit heeft ook te maken met het feit dat 3RO bereid is gebleken om de RISC-gegevens voor onderzoeksdoeleinden beschikbaar te stellen. De RISC-gegevens en de andere achtergrondkenmerken en executiegegevens maken dat er zeer veel onderscheidingen in het onderzoeksmateriaal kunnen worden aangelegd. Het maakt de database in opbouw de geknipte bron voor de beantwoording van tal van (beleids)vragen op het terrein van de reclassering.

Zo maakt het feit dat er informatie voorhanden is over de dag van aanvang en de dag van afsluiting van de werkstraf en het toezicht het mogelijk om onderzoek te gaan doen naar de mate en aard van de recidive tijdens de uitvoering van deze extramurale sancties. Een andere mogelijkheid is om het eerdere onderzoek naar de succes- en faalfactoren van de werkstraf en het toezicht (Abraham et al. 2007) te herhalen op meer actuele gegevens en deze te koppelen aan data uit de Recidivemonitor. Het huidige onderzoek maakt duidelijk dat er verschillen bestaan in de kans op recidive tussen voltooide en niet afgeronde trajecten. Een nieuw onderzoek naar de succes- en faalfactoren zou er toe kunnen bijdragen dat er vooraf beter kan worden bepaald wie wel en wie niet de bewuste sanctie opgelegd zou moeten krijgen. Bovendien kan het aanwijzingen opleveren om meer justitiabelen de sanctie te laten afmaken.

Maar ook meer technische toepassingen komen in het vizier, nu de dataverzameling op het terrein van de reclassering stelselmatig verloopt. Te denken valt aan bepaalde vormen van datamining. Een idee is om zoekprocedures los te laten op de database om zo te proberen te lokaliseren waar, dat wil zeggen in welke regio of in welke subgroep van ex-reclassenten, zich in termen van recidive opvallende uitkomsten voor hebben gedaan. Deze bottom-up benadering kan een goede aanvulling zijn op theorie gestuurd onderzoek en evaluaties met een (quasi-)experimenteel design. Een vraag als 'welke combinatie van dader-, zaak- en executiekenmerken hangt samen met het uitblijven van recidive onder ex-reclassenten?' kan langs beide uiteinden worden beantwoord: data-driven en theory-driven. Evaluatie van specifieke programma's zoals de interventies die onder de aandacht worden gebracht van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie (EGJ) wordt gemakkelijker (en goedkoper), omdat een deel van de gegevensverzameling reeds gedaan is. Met technieken als propensity score matching kunnen vanuit de opgebouwde database quasi-experimenten worden nagebootst om meer stellige uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van het reclasseringswerk.

De introductie van het nieuwe model voor toezicht (vanaf november 2009) zorgt er intussen voor dat in de nabije toekomst nog meer details over het verloop van de reclasseringsinterventies beschikbaar komen. Het nieuwe model toezicht kent drie niveaus. De intensiteit van het toezicht wordt na afname van de RISC afgestemd op het recidiverisico van de reclassent, op de aanwezige criminogene en beschermende

factoren en op zijn of haar responsiviteit (Plaisier et al., 2009). We herkennen hier het zogeheten RNR-model van de *what works* benadering (Andrews, 2001). Verwacht mag worden dat de implementatie van deze werkwijze het toezicht nog effectiever maakt; de recidive zou dus verder moeten dalen. In de metingen die voor de komende jaren op het programma staan zal de informatie over het niveau van het toezicht en de activiteiten die tijdens het traject zijn uitgevoerd bij het onderzoek worden betrokken. Het antwoord op de vraag naar de effectiviteit van de aanpak van 3RO komt steeds dichterbij.

Summary

Recidivism following probation or a community service order: overview of the relapse into crime of adult offenders dealt with by the Dutch Probation Services in 2002-2009

In the Netherlands there are three distinct probation organizations: the National Probation Service (Reclassering Nederland), the Addiction Probation Service (Stichting Verslavingsreclassering GGZ, hereafter SVG) and the Salvation Army Youth Care and Probation Service (Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering). Together they are labelled '3RO'. They employ community service orders and supervise individuals serving suspended sentences or other penal measures containing judicial restrictions. Supervision and community service orders are important sanctions to prevent crime and to reduce recidivism. 3RO has requested the WODC to include individuals who have been under supervision or served a community service order (hereafter 'probationers') in the Dutch Recidivism Monitor, an ongoing research project measuring the relapse into crime of known offenders. This report gives an account of the first steps in the development of a system of periodical measurements of both groups. It provides an overview of the available data, describes the trends in the recidivism figures among individuals sentenced to community service or a supervision plan and entails an in-depth analysis of the reconviction rates relating to these sanctions using data from the RISC (Recidivism Risk Assessment Scales), a diagnostic instrument used by 3RO to assess the backgrounds of the delinquent behaviour of their clients.

The measurements performed in this study mark the beginning of ongoing research into the recidivism among these two distinct groups of probationers. This aspect of the outcome of the work done by the probation services will be monitored on a yearly basis. The annual measurements will produce a national database that can be used in numerous ways for further in-depth research. In a way, this research provides the starting point for research into the effectiveness of the sanctions executed by the probation services.

These are the research questions that were answered in this report:

1. Which are the characteristics of the population of offenders and suspects who came into the care and attention of the probation organizations as part of a community service order or a supervision plan?
2. Which part of the probationers, after completing their supervision or community service order, regained contact with the criminal justice system as a result of committing a (serious or very serious) criminal offence?
3. What is the development in the reconviction rates of probationers in the period from 2002 to 2009, taking into account any changes that have occurred in the background characteristics of the two groups of offenders?
4. How high are the reconviction rates of the two groups of probationers when differentiated in terms of offender backgrounds, criminal case characteristics and executive aspects?
5. In which combination and to what extent do offender backgrounds, penal characteristics and executive aspects of the sanctions predict the occurrence of recidivism following a community service or supervision plan, when the analyses also incorporate information on criminogenic needs taken from the RISC-screening device?

Method

The research set consists of probationers who ended their community service order and/or supervision plan between 2002-2009. Community service orders and supervision plans that did not start were disregarded. In this report the description of recidivism is primarily focused on probationers who ended their probation contact in 2009.

To put the outcome in some kind of perspective, comparisons are made with data from the WODC Recidivism Monitor regarding ex-prisoners who were released from a penitentiary in 2009. The data set for the current research was compiled by linking the executionary data from the Probation organizations to the judicial data derived from the Research and Policy Database Judicial Information ('OBJD'). This is an encrypted version of the Judicial Documentation System (JDS). The OBJD is the principal source for the Dutch Recidivism Monitor.

In this report attention is given to the prevalence of 'general', 'serious' and 'very serious' recidivism of probationers up to two years after their supervision plan or community service order was terminated. As the starting point of observation the first day was used following the day on which the supervision or community service ended. The prevalence of recidivism is calculated using survival analysis. This technique is the standard method used within the Recidivism Monitor to assess the relapse into crime of a specific offender group

To shed light on the relation between offender backgrounds, penal characteristics and executive aspects on the one hand, and the prevalence of recidivism on the other, univariate Cox regression analyses were employed. This concerns static and unchangeable characteristics that previous studies have demonstrated to be related to recidivism among offenders. To disembarrass the trends in the recidivism figures from the influence of yearly influx variations in the background characteristics of the probationers, the figures are adjusted by means of parametric survival models. The adjusted figures indicate the degree of recidivism under the assumption that all cohorts were composed in an identical manner in terms of their static background characteristics.

In addition to the univariate relations between offender backgrounds, penal characteristics and executive aspects of the sanctions and recidivism, the multivariate relations are also tested among the segment of the population for which RISC-data were available as well. An examination of the interrelations among factors makes it possible to determine how they affect each other. Previous research has shown that many of the dynamic and thus changeable risk factors that are estimated in the RISC influence the recidivism of probationers. The analysis of the RISC data offers an indication of the unique influence of execution characteristics on recidivism (such as the degree of completion of the supervision plan or community service), when many of the factors that could muddle this influence are controlled for.

Results

In 2009, nearly 33,000 adults completed a community service order, and over 12,000 persons were released from supervision. These figures include both prematurely terminated and completed community services and supervision periods. The probationers and ex-prisoners are comparable in terms of age and sex: on average they are 34 years old (with similar statistical variation) and primarily male. Differences between the groups emerge when the country of birth and the magnitude of the individuals' criminal careers are considered. For instance, the proportion of individuals in the community service and supervision groups who were born in the Netherlands is larger than in the group of ex-prisoners. Also, persons with a community service order are more often first offender, on average have fewer previous convictions and usually began their criminal careers at a slightly later age than persons under supervision. In comparison with ex-prisoners, in general probationers under supervision have slightly less extensive criminal career.

Community service orders are predominantly given in cases of non-violent property offences. Supervision is most commonly ordered for violent offences. For those with a community service order, the community service itself is often the most severe component of the court's settlement. Supervision is most often ordered as a sequel to a non-suspended prison sentence or in combination with a community service order, but also in the context of a suspended sentence. The majority of the community services and supervision plans were carried out in the court districts of Amsterdam, Rotterdam, and The Hague.

The majority of community service and supervision orders are dealt with the National Probation Service, followed by the Addiction Probation Service and the Salvation Army Youth Care and Probation. On average, a supervision period has a duration of 15 months. In just over half of supervision cases, supervision was ordered to oversee the (special) conditions of a suspended sentence, and in one-fourth of cases it served a conditional suspension of the remand in custody, a conditional dismissal, or a conditional settlement. The average length of community service orders that ended in 2009 was 70 hours. Over 40 percent of these were performed at an organization in the non-profit sector (such as health care institutions), and one out of three as part of an internal group project performed at the Dutch Probation Service. For the remaining community service orders this information was missing. The majority of all community service orders and supervision orders were successfully completed. In this respect the image of community service orders is somewhat more favorable than supervisions. The recidivism research shows first of all that persons sentenced to community service reoffend less frequently and less severely than persons placed under supervision, who in turn are less likely to reoffend than ex-prisoners. Two years after completion of a community service order in 2009, 31 percent of the community service group again came into contact with the law as a result of a criminal offence; among the supervision group, this percentage was 39, and among ex-prisoners nearly 48. Focusing on 'serious' recidivism and 'very serious' recidivism, it emerges that 22 percent of persons with a community service order commit a new offence liable to be punished with a prison term of four years or longer, while 3 percent commits an offence liable with a prison term of eight years or longer. These percentages are higher yet among supervised persons (32 and 6 percent, respectively), and highest among ex-prisoners (40 and 8 percent).

The adjusted prevalence of 'general' recidivism displays a slight decrease over the years 2002 through 2009. Taking the changes in static offender characteristics into account, the percentage of persons in the community service group that had a new judicial contact due to any criminal offence within two years dropped from 36 percent to 32 percent. In the supervision group, prevalence of the same type of recidivism decreased from 45 percent in 2002 to 40 percent in 2009. The population of ex-prisoners also saw a net decrease however, dropping from 56 percent in 2002 to 48 percent in 2009.

The study shows that all measured characteristics are to a significant degree correlated with 2-year recidivism among persons with a community service or supervision order in 2009. This also applies to the ex-prisoners of the same year. Male probationers display a greater rate of recidivism than female offenders – a well-known phenomenon that is often encountered in criminological literature. Age and starting age are negatively correlated with the odds of recidivism – a correlation that is also commonly encountered. The younger a person is at the time of the index offence or his or her first contact with the criminal justice system, the greater the odds of recidivism following the index offence. The extent of a person's criminal record is also a factor. The greater the number of previous offences, the greater the odds of recidivism. Offenders born in the Netherlands Antilles or Aruba, Morocco or Surinam displayed a higher recidivism rate than offenders born in the Netherlands. This applies to all offender groups under examination in this report.

In each of the three groups, the lowest recidivism rate was found among sexual offenders. Among persons under supervision and ex-prisoners, the recidivism rate was highest among individuals who had committed a property offence (violent or non-violent). Persons with a community service order also displayed the greatest chance of recidivism if they had committed a property crime, but especially so when done violently. Regarding punitive measures, the highest percentage of recidivists was found among the group of persons who had been given a community service order in combination with a long-term prison sentence. For persons under supervision and ex-prisoners, by contrast, recidivism was at its highest among those who had (additionally) been sentenced to short-term imprisonment (less than six months). The executive aspects included in this study all display a correlation with recidivism that occurs within a period of two years. Thus, there are differences between the three

national probation organizations with regard to both the community service and supervision groups of 2009. These differences are probably due to a large extent to the nature of the offender groups that they handle. Measures carried out by the SVG are commonly concerned with addicts. The National Probation Service deals with a more heterogeneous selection of probationers. The Salvation Army focuses on homeless individuals.

The duration of a supervision period displays a negative correlation with recidivism: the longer the duration, the lower the rate of recidivism. There is a number of possible explanations for this. Prematurely terminated supervision that show a greater extent of recidivism are often shorter. However, it is also possible that a longer supervision period offers better opportunities to focus on behavioral change, which might decrease recidivism. Among community service probationers, the number of hours also displays a slight negative correlation with the degree of recidivism. Longer community services are associated with lower recidivism odds.

Community services carried out externally were correlated with a lower rate of recidivism than community services carried out in internal group projects. This is not surprising, as probationers with a high risk of recidivism are more likely to be assigned to internal group projects. As expected, among both the community service and supervision groups there was a large difference in recidivism rates between those who finished the sanction given and those who did not. Individuals who completed their punitive measure according to plan recidivated less frequently than persons who quit prematurely. However, this correlation does not necessarily prove the effectiveness of such measures; it may be that the "quitters" had been more likely to recidivate in the first place.

The multivariate analysis, which takes into account the mutual correlations of predictive factors, indicated that for persons under community service and for persons under supervision, conviction density (i.e. the annual average of previous convictions in the probationer's criminal career) displays the strongest positive correlation with recidivism. Moreover, it became clear that in each group, in addition to static factors, three dynamic factors from the RISC-instrument have an added, predictive value. These were the factors of 'offense characteristics' 'relationships with friends and acquaintances' and 'alcohol usage'. For persons under supervision the dynamics factors 'housing and accommodation' and 'patterns of thought, behavior and skills' were of influence as well. These two factors indicate whether the probationer experiences problems with housing and whether there are cognitive needs. These dynamic criminogenic factors revealed expected correlations: larger problems in these areas occur in tandem with significantly increased odds of recidivism.

The multivariate analysis also indicated that for both probationers with a community service order as well supervision, the correlation between recidivism and successful completion or failure to complete community service or supervision remained visible. This could indicate effectiveness on the part of these measures, since this analysis corrected for a variety of statistical and dynamic backgrounds. Even after the elimination of significant influx variations, there still exists a significantly reduced risk of recidivism if a community service or supervision period is completed according to plan. The analyses also indicated that variables relating to one's criminal history overwhelm the influence of other, dynamic and measure implementation factors. The omission of factors relating to the criminal history of individuals sentenced to community service or supervision allows other factors to display a stronger correlation with recidivism and permits the emergence of dynamic factors that previously seemed unimportant, such as 'education, employment and learning' for both groups, and for instance 'patterns of thought, behavior, and skills' for probationers with a community service order. In contrast to a historical factor such as conviction density, dynamic factors offer more clues to undertake specific interventions with offenders.

Concluding remarks

The observed decline in recidivism between 2002 and 2009 among persons under supervision or with a community service order can not be attributed to changes measured in the background characteristics of probationers. After all, adjustments

were made for this. The decline may indicate that the probation organizations have improved their performance. In other areas of the criminal justice system a similar decline can be observed in criminal recidivism. Based on data from the WODC Recidivism Monitor the two-year recidivism of offenders from Judicial Youth Penitentiaries fell with almost three percent. In the total population of offenders a decline was observed as well. It might be that criminal policy is being effective in more than one area of criminal justice. One cannot be sure of this however, because only the confounding influence of the characteristics measured in the current research could be controlled for. It is possible that other, non-measured influx variations might explain the current measurement results.

The current research controlled for many influx variations, in the description of the development of recidivism over time, as well as in the multivariate analyses on the complementary RISC data. The use of statistical methods makes it possible to reject a large number of alternative explanations for the differences found in the reconviction rates of various subgroups of probationers. This may be a step in the right direction, but it does not offer 'hard' evidence of the effects of the community service orders and supervision plans the Dutch Probation Services execute. To give a definite answer to the question of whether a causal relation exists between judicial interventions and the degree of recidivism, experiments are needed with random allocation of offenders. From experience however it is clear that such studies are difficult to undertake in a judicial setting. As long as this is the case, we will have to settle with more pragmatic research designs, such as the one used in this research.

The database that has been built in the probation domain renders many possibilities for future research. This study shows the current level of recidivism among offenders sentenced to community service or supervision. From now on the WODC will provide 3RO with an annual feedback report on the development and background of recidivism in these two major groups of probationers. This will not only clarify whether (adjusted) recidivism levels among offenders under community service or supervision continue to drop over the years to come (or, for instance, stabilizes instead), but also to what extent this development corresponds to or diverges from recidivism developments in other areas of criminal justice application, such as ex-prisoners, juvenile offenders or ex-forensic patients.

Literatuur

- Abraham, M., Dijk, B. van, & Zwaan, M. (2007). *Inzicht in toezicht: De uitvoering van toezicht door de Reclassering*. Amsterdam: DSP-groep / WODC.
- Adviesbureau Van Montfoort, Stichting Reclassering Nederland (2004). *Handleiding RISc Gebruikersversie*. Utrecht: Stichting Reclassering Nederland.
- Alberda, D. L., Drost, V. A. M., & Wartna, B. S. J. (2010). *Recidive onder werkgestrafte jongeren*. Den Haag: WODC. Factsheet 2010-5.
- Andrews, D. A. (2001). *Principles of effective correctional programs*. In: L.L. Motiuk & R.C. Serin (red.), *Compendium 2000 on Effective Correctional Programming* (pp. 9-17). Ontario: Correctional Service Canada.
- Blumstein, A., Cohen, J. and Farrington, D.P. (1988). 'Criminal career research: It's value for criminology'. *Criminology*, 26, 1-35.
- Bol, M. W., & Overwater, J. J. (1986). *Recidive van dienstverleners: In het strafrecht voor volwassenen*. 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij. Onderzoek en beleid 73 (WODC).
- Bonta, J., Wallace-Capreta, S., & Rooney, J. (2000). A quasi-experimental evaluation of an intensive rehabilitation supervision program. *Criminal Justice & Behavior*, 27, 312-329.
- Boone, M. (2010). Only for minor offences: Community service in the Netherlands. *European Journal of Probation*, 2, 22-40.
- Bosker, J., & Poort, R. (2006). *De modernisering van toezicht, een nieuw model van zeven varianten, ongepubliceerde notitie*. Utrecht: Reclassering Nederland.
- Bosker, J. (2009). Gestructureerd beslissen over reclasseringsinterventies. *Proces*, 88, 160-173.
- Colledge, M., Collier, P., & Brand, S. (1999). *Programmes for offenders: Guidance for evaluators*. Londen: RDS \ Home office.
- Farrington, D. P., Loeber, R., & Jolliffe, D. (2008). *The Age-Crime Curve in Reported Offending*. In R.Loeber, D. P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber, & H. Raskin White (Eds.), *Violence and Serious Theft* (pp. 77-104). New York: Routledge.
- Fiselier, J.P.S. (2005). *Wat werkt averechts? In: Systeem in ontwikkeling*. Liber amicorum G. Knigge (eds., A.E. Harteveld, D.H. de Jong en E.F. Stamhuis), pp. 117-138. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Flight, S., Nauta, O., & Terpstra, J. (2011). *Voorwaardelijk vrij: Evaluatie van de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling*. Amsterdam: DSP-groep.
- Gemert, F. van (1998). *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Gendreau, P., Little, T., & Goggin, C. (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: What works? *Criminology*, 34, 575-607.
- Gestel, B. van, Knaap, L.M. van der, Hendriks, A., Kogel, C.H. de, Nagtegaal, M.H., & Bogaerts, S. (2006). *Toezicht buiten de muren; een systematische review van extramural toezicht op tbs-gestelden en vergelijkbare groepen in het buitenland*. Den Haag: WODC.
- Gottfredson, M.R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University press.
- Grapendaal, M., Leuw, E., & Nelen, J. M. (1991). *De economie van het drugsbestaan: criminaliteit als expressie van levensstijl en loopbaan*. Amsterdam: Gouda Quint.
- Hatcher, R. M., McGuire, J., Bilby C. A. L., Palmer E. J., & Hollin, C. R. (2012). *Methodological considerations in the evaluation of offender interventions:*

- the problem of attrition. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56, 447-464.
- Heer- de Lang, N. E. de & Kalidien, S. N. (red.) (2010). *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2009: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC / CBS. Onderzoek en Beleid 289.
- HM Inspectorate of probation. (2006). *Working to make amends. An Inspection of the delivery of enhanced community punishment and unpaid work by the National Probation Service*. Londen: Home Office.
- Hildebrand, M., Hol, A. M., & Bosker, J. (2012). Predicting probation supervision violations. *Psychology, Public Policy and Law*, 19, 114-125.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Kalidien, S. N. & Eggen, A. Th. J. (red.) (2009). *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2008: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC / CBS. Onderzoek en Beleid 279.
- Kalidien, S. N., Heer- de Lang, N. E. de, & Rosmalen, M. M. van (2011). *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2010: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC / CBS. Onderzoek en beleid 298.
- Kennealy, P. J., Skeem, J. L., Manchak, S. M., & Eno Loudon, J. (2012). Firm, fair, and caring officer-offender relationships protect against supervision failure. *Law and Human Behavior*, 36, 496-505.
- Kleemans, E.R.(2001). Rationele keuzebenaderingen. In: E. Lissenberg, S. van Ruller en R. van Swaaningen (red.). *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie* (pp. 153-170). Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Knaap, L. M. van der & Alberda, D. L. (2009). *De predictieve validiteit van de Recidive Inschattingsschalen (RISc)*. Den Haag: WODC. Cahiers 2009-12.
- Knaap, L. van der, Nijssen, L.T.J., & Bogaerts, S. (2007). *Psychometrische kwaliteiten van de Recidive Inschattingsschalen (RISc)*. Den Haag: WODC. Cahiers 2007-05.
- Kogel, C. H. de & Nagtegaal, M. H. (2008). *Toezichtprogramma's voor delinquenten en forensisch psychiatrische patienten*. Den Haag: WODC. Onderzoek en Beleid 263.
- Koppen, P.J. van, Doorn, I.C. van, Donker, A.G., & Pakes, F. (2001). Psychologische benaderingen.
- Leun, J. P. van der, Kromhout, M., Easton, M., & Weerman, F. M. (2010). Criminaliteit, migratie en etniciteit: Nieuwe richtingen binnen een complex en beladen onderzoeksterrein. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52, 107-121.
- Lissenberg, E., Ruller, S. van, & Swaaningen, R. van (red.). (2001). *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Lowenkamp, C. T., Flores, A. W., Holsinger, A. M., Makarios, M. D., & Latessa, E. J. (2010). Intensive supervision programs: Does program philosophy and the principles of effective intervention matter? *Journal of Criminal Justice*, 38, 368-375.
- Lünnemann, K., & Linse, I. (2006). Werkstraffen; succes verzekerd? *Tijdschrift voor Veiligheid*, 5, 67-69.
- Lünnemann, K., Beijers, G., & Wentink, M. (2005). *Werkstraffen: succes verzekerd? Succes- en faalfactoren bij werkstraffen van meerderjarigen*. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- May, C. (1999). *Explaining reconviction following a community sentence: the role of social factors*. Londen: Home Office.
- McGuire, J., Bilby, C., Hatcher, R. M., Hollin, C. R., Hounscome, J., & Palmer, E. J. (2008). Evaluation of structured cognitive-behavioral treatment programmes in reducing criminal recidivism. *Journal of Experimental Criminology*, 4, 21-40.
- Menger (2010). Wat werkt en wie werkt? Over effectiviteit en professionaliteit in het reclasseringswerk. *Maatwerk*, 2, 20-22.

- Miller, S., Hubble, M., & Duncan, B. (2007). Supershrinks, what's the secret of their success? In : Psychotherapy Networker, November/December 2007. psychotherapynetworker.org.
- Ministerie van Justitie (2004). *Aanwijzing taakstraffen*. Staatscourant, nr. 121, p.12.
- Ministerie van Justitie (2008). *Aanwijzing taakstraffen*. Staatscourant, nr 2739.
- Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen, & Leger des Heils, Jeugdzorg & Reclassering (2007). *Programma Terugdringen Recidive: Draaiboek samenwerking gevangeniswezen & reclassering*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DJI, 3RO.
- Moffitt, T. E., (1993). Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.
- Monahan, J. & Steadman, H. J. (1996). *Violence and mental disorder: Development in risk assessment*. Chicago : The University of Chicago Press.
- Openbaar Ministerie (2011). Jaarbericht 2011. Cijfers en trends. Zie: http://www.jaarberichtom.nl/Downloads/OM_Jaarbericht_2011.pdf
- Palmer, E. J., McGuire, J., Hounscome, J. C., Hatcher, R. M., Bilby, C. A. L., & Hollin, C. R. (2007). Offending behaviour programmes in the community : The effects on reconviction of three programmes with adult male offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 12, 251-264.
- Paparozzi, M., & Gendreau, P. (2005). An intensive supervision program that worked: service delivery, professional orientation, and organizational supportiveness. *The Prison Journal*, 85, 445-466.
- Plaisier, J. & Pennekamp, S. (2009). *Planevaluatie reclasseringstoezicht*. Amsterdam: Impact R&D / WODC.
- Poort, R. (2009). *Fundamenten voor Toezicht. Over de grondslagen voor de ontwikkeling van reclasseringstoezicht*. Utrecht: 3RO.
- Poort, R. & Eppink, K. (2009). *Een literatuur-onderzoek naar de effectiviteit van de reclassering*. Den Haag: WODC / Boom Juridische uitgevers.
- Poort, R & Zengerink, J. (2009). De reclassering en de werkstraf. *Sancties*, 158-168.
- Rose, G. (2000). *The criminal histories of serious traffic offenders*. Londen: Home office. Home Office Research Study 206.
- Raynor, P., Kynch, J., & Roberts, R., & Merrington, M. (2000). *Risk and need assessment in probation services: An evaluation*. Home Office Research Study No. 211; RDS (D). London: Home Office.
- Royston, P. (2001). Flexible alternatives to the Cox-model, and more. *The Stata Journal*, 1, 1-28.
- Ruller, S. van (2001). Biologische, biopsychologische en biosociale benaderingen. In: E. Lissenberg, S. van Ruller en R. van Swaaningen (red.). *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie* (pp. 81-92). Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Sampson, R. J. & Laub, J. H. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press.
- Skeem, J. L. & Manchak, S. (2008). Back to the future: From Klockards' model of effective supervision to evidence-based practice in probation. *Journal of Offender Rehabilitation*, 47, 220-247.
- Spaans, E.C. (1994). *Appels en peren: Een onderzoek naar de recidive van dienstverleners en kortgestraften*. Arnhem: Gouda Quint.
- Sutherland, E.H. (1947). *Principles of criminology*. Philadelphia: Lippincott.
- Steffensmeier, D., Schwartz, J., Zhong, H., & Ackerman, J. (2005). An assessment of recent trends in girls' violence using diverse longitudinal sources: Is the gender gap closing? *Criminology*, 43, 355-406.
- Swaaningen, R. (2001). *Sociale reactiebenaderingen*. In E. Lissenberg, S. van Ruller & R. van Swaaningen (red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie* (pp. 229-248). Nijmegen: Ars Aequi Libri.

- Sykes, G. & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22, 664–670.
- Taxman, F.S. (2002). *Supervision: exploring the dimensions of effectiveness*. *Federal Probation*, 66(2), 14-28.
- Tollenaar, N., & van der Heijden, P. G. M. (2013). Which method predicts recidivism best?: A comparison of statistical, machine learning and data mining predictive models. *Journal of the Royal Statistical Society*, 176, 565–584.
- Vogelvang, B.O., Burik, A. van, Knaap, L.M. van der, & Wartna, B.S.J. (2003). Prevalentie van criminogene factoren bij mannelijke gedetineerden in Nederland. Den Haag: Adviesbureau Van Montfoort & WODC.
- Vries, de S. (2007). *Wat werkt? De kern en kracht van het maatschappelijk werk*. Amsterdam: SWP.
- Wampold, B. E., Mondin, W. G., Moody, M., Stich, F., Benson, K., & Ahn, H. (1997). A meta-analysis of outcome studies comparing bonafide psychotherapies: Empirically, all must have prizes. *Psychological Bulletin*, 122, 203-215.
- Wartna, B. S. J. (2009). *In de oude fout: Over het meten van recidive en het vaststellen van het succes van strafrechtelijke interventie*. Den Haag: WODC. Onderzoek en Beleid 275.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2011). *De WODC-Recidivemonitor: 4e, herziene versie*. Den Haag: WODC. Memorandum 2011-3.
- Wartna, B.S.J., Tollenaar, N., Blom, M., Alma, S.M., Bregman, I.M., Essers, A.A.M. (2011). *Recidivebericht 2002-2008. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*. Den Haag: WODC. Factsheet 2011-5.
- Wartna, B.S.J., Tollenaar, N., Blom, M., Verweij, S., Alberda, D.L., & Essers, A.A.M. (2012). *Recidivebericht 2012: Landelijke cijfers met betrekking tot de strafrechtelijke recidive van justitiabelen uit de periode 2002-2009*. Den Haag: WODC. Factsheet 2012-06.
- Weenink, D. (2009). Explaining ethnic inequality in the juvenile Justice system. An analysis of the outcomes of Dutch prosecutorial decision making. *British Journal of Criminology*, 49(2), 220-242.
- Weerman, F.M. (2001). *Controlebenaderingen*. In E. Lissenberg, S. van Ruller & R. van Swaaningen (red.), *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie* (pp. 135-151). Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P., Nagin, D., & Tollenaar, N. (2010). Comparing the effects of community service and short-term imprisonment on recidivism: a matched samples approach. *Journal of Experimental Criminology*, 6, 325-349.
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P., & Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen. Een gematchte vergelijking. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51 (3), 211-227.
- Woodgate, S. (2003). *A brief introduction to Enhanced Community Punishment*. Londen: Home Office (National Probation Directorate).

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Dhr. prof. dr. P.G.M.van der Heijden

Hoogleraar Statistiek, Faculteit
der Sociale Wetenschappen,
Universiteit Utrecht

Leden

Dhr. dr. M.M. Kommer

Ministerie van Veiligheid en
Justitie, Directie Algemene
Justitiële Strategie, coördinator
strategieontwikkeling

Dhr. mr. W.E. Zandbergen

Ministerie van Veiligheid en
Justitie, Directie Sanctie- en
Preventiebeleid,

Dhr. J.J.A. Essers

teamcoördinator reclassering
Ministerie van Veiligheid en
Justitie, Directie Justitieel
Jeugdbeleid, senior
beleidsmedewerker

Dhr. G. Suurmond

Dhr. P.L. Linckens

Parket Generaal, 's-Gravenhage
Dienst Justitiële Inrichtingen,
medewerker afdeling Analyse,
Strategie en Kennis

Dhr. prof. L.M. Moerings

Hoogleraar Penologie, Instituut
voor Strafrecht & Criminologie,
Universiteit Leiden

Mw. drs. J. Bosker

Mw. mr. T. Cops

Reclassering Nederland, Utrecht
Ministerie van Veiligheid en
Justitie, Directie sanctie- en
Preventiebeleid

Dhr. drs. O. Etman

Hoofd beleid, Reclassering
Nederland

Bijlage 2 Overzicht recidivecijfers

1 Recidivefrequentie na een werkstraf

Tabel 1a Prevalentie van algemene recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	22,2	33,3	40,4	45,7	49,6	52,6	54,7	56,4	57,8	58,8
2003	25.039	21,9	32,9	40,2	45,4	48,9	51,6	53,7	55,4	56,5	
2004	26.554	21,6	33,0	40,6	45,6	49,3	51,9	54,1	55,6		
2005	30.658	21,2	32,8	39,8	44,9	48,3	51,0	52,9			
2006	33.123	21,2	31,9	38,8	43,4	46,7	49,2		.		
2007	33.239	21,3	31,8	38,4	43,1	46,1		.	.		
2008	32.599	20,9	31,2	37,9	42,1		.				
2009	32.886	20,5	31,1	37,1		.	.	.			

* Algemene recidive = nieuw justitiecontact

Tabel 1b Prevalentie van ernstige recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	15,7	24,0	29,8	34,2	37,6	40,2	42,2	43,8	45,1	46,0
2003	25.039	15,6	23,8	29,4	33,7	36,9	39,3	41,2	42,8	43,8	
2004	26.554	15,1	23,9	29,7	33,8	37,1	39,4	41,4	42,6		
2005	30.658	14,8	23,4	28,9	32,9	35,8	38,1	39,7			
2006	33.123	14,7	22,8	28,2	31,9	34,7	36,6		.		
2007	33.239	15,0	22,9	27,9	31,7	34,2		.			
2008	32.599	14,8	22,5	27,8	31,1		.				
2009	32.886	14,5	22,3	26,8			

* Ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. delict met strafdreiging van 4 jaar of meer

Tabel 1c Prevalentie van zeer ernstige recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	2,5	4,3	5,8	6,8	7,6	8,4	9,1	9,7	10,2	10,7
2003	25.039	2,3	4,0	5,3	6,2	7,1	7,7	8,3	8,8	9,3	
2004	26.554	2,2	3,7	4,7	5,7	6,4	7,2	7,8	8,3		
2005	30.658	1,9	3,0	4,1	5,0	5,9	6,5	7,1			
2006	33.123	1,7	3,0	4,1	4,9	5,8	6,5		.		
2007	33.239	1,8	3,1	4,2	5,1	5,9		.	.		
2008	32.599	1,7	3,1	4,2	5,1		.				
2009	32.886	1,9	3,4	4,4		.	.	.			

* Zeer ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. delict met strafdreiging van 8 jaar of meer

2 Recidivefrequentie na een werkstraf

Tabel 2a Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	19.157	1,8	2,2	2,5	2,9	3,2	3,4	3,7	3,9	4,1	4,2
2003	25.039	1,7	2,0	2,4	2,7	3,0	3,2	3,4	3,6	3,8	
2004	26.554	1,6	2,0	2,3	2,6	2,8	3,1	3,3	3,4		
2005	30.658	1,5	1,9	2,2	2,5	2,7	2,9	3,1			
2006	33.123	1,6	1,9	2,2	2,4	2,7	2,9				
2007	33.239	1,6	1,9	2,2	2,4	2,6					
2008	32.599	1,5	1,9	2,2	2,4						
2009	32.886	1,5	1,9	2,1							

Tabel 2b Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van ernstige delicten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	19.157	1,2	1,5	1,7	1,9	2,1	2,3	2,4	2,6	2,7	2,8
2003	25.039	1,1	1,3	1,6	1,7	1,9	2,1	2,2	2,3	2,4	
2004	26.554	1,1	1,3	1,5	1,7	1,8	2,0	2,1	2,2		
2005	30.658	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7	1,9	2,0			
2006	33.123	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8				
2007	33.239	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7					
2008	32.599	1,0	1,2	1,4	1,5						
2009	32.886	1,0	1,2	1,4							

Tabel 2c Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van zeer ernstige delicten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	19.157	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
2003	25.039	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
2004	26.554	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2		
2005	30.658	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2			
2006	33.123	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2				
2007	33.239	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2					
2008	32.599	0,1	0,1	0,1	0,1						
2009	32.886	0,1	0,1	0,1							

3 Recidiveomvang na een werkstraf

Tabel 3a Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	39,0	72,1	102,4	130,5	155,7	179,0	199,4	217,2	233,9	245,7
2003	25.039	36,2	66,5	94,7	120,5	143,7	164,4	182,4	198,8	210,2	
2004	26.554	34,8	65,0	92,7	117,5	139,1	158,3	176,3	189,0		
2005	30.658	32,5	62,0	87,7	110,8	130,6	148,7	162,0			
2006	33.123	33,0	60,4	85,0	105,8	125,3	139,3				
2007	33.239	33,1	60,1	83,1	104,5	120,4					
2008	32.599	32,3	58,6	82,4	99,7						
2009	32.886	31,4	59,0	78,4							

Tabel 3b Totaal aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van ernstige delicten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	26,8	49,1	68,7	86,7	103,1	118,2	131,6	143,1	153,7	161,3
2003	25.039	24,3	43,9	62,2	78,7	93,5	106,7	118,4	128,7	135,9	
2004	26.554	22,8	42,5	60,2	75,7	89,5	101,9	113,2	121,1		
2005	30.658	21,0	39,8	55,9	70,3	82,7	93,9	102,1			
2006	33.123	21,3	39,0	54,6	67,7	79,8	88,4				
2007	33.239	21,7	38,9	53,4	66,7	76,6					
2008	32.599	21,3	38,1	52,9	63,7						
2009	32.886	20,7	38,4	50,7							

Tabel 3c Totaal aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van zeer ernstige delicten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	19.157	2,8	5,0	7,0	8,6	9,9	11,0	12,1	13,1	14,0	14,7
2003	25.039	2,5	4,5	6,2	7,5	8,7	9,7	10,7	11,5	12,3	
2004	26.554	2,4	4,2	5,6	6,8	7,8	8,8	9,8	10,6		
2005	30.658	2,0	3,4	4,7	5,9	7,0	7,9	8,6			
2006	33.123	1,8	3,3	4,7	5,8	7,0	7,8				
2007	33.239	2,0	3,5	4,8	5,9	7,0					
2008	32.599	1,9	3,5	4,9	6,0						
2009	32.886	2,1	3,8	4,9							

4 Prevalentie van recidive na een toezicht

Tabel 4a Prevalentie van algemene recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	4.333	32,1	44,4	52,0	56,6	60,1	63,1	65,3	66,8	67,9	68,8
2003	5.526	32,9	46,0	52,7	57,2	60,5	62,8	64,6	66,4	67,7	
2004	6.230	29,9	41,7	48,6	53,6	57,2	59,9	62,0	63,5		
2005	7.254	30,2	43,1	50,5	55,5	58,4	60,8	62,4			
2006	8.740	28,3	41,2	48,6	53,4	56,8	58,9		.		
2007	9.343	30,9	42,9	49,8	54,5	57,3		.	.		
2008	10.859	27,6	40,4	47,5	51,5		.		.		
2009	12.179	26,9	39,1	45,8		.	.	.			

* Algemene recidive = nieuw justitiecontact

Tabel 4b Prevalentie van ernstige recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	4.333	27,5	38,2	44,8	49,1	52,3	54,9	57,0	58,7	59,6	60,7
2003	5.526	27,8	38,7	45,2	49,2	52,6	55,1	57,0	58,7	59,8	
2004	6.230	24,8	34,7	40,6	45,6	49,2	51,7	53,5	54,9		
2005	7.254	24,5	35,6	42,0	46,6	49,4	51,7	53,3			
2006	8.740	22,7	33,2	39,8	44,1	47,1	49,2		.		
2007	9.343	25,3	35,7	42,0	46,1	48,4		.	.		
2008	10.859	22,1	32,5	38,7	42,2		.		.		
2009	12.179	21,9	32,1	37,7			

* Ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. delict met strafdreiging van 4 jaar of meer

Tabel 4c Prevalentie van zeer ernstige recidive* (cumulatieve percentages recidivisten) onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

	Aantal	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2002	4.333	5,5	9,6	12,3	14,2	16,0	17,4	18,2	19,2	19,9	20,7
2003	5.526	5,8	9,7	12,7	14,6	15,9	17,3	18,4	19,5	20,3	
2004	6.230	5,0	7,9	10,1	11,9	13,4	14,6	15,7	16,5		
2005	7.254	4,5	6,9	9,3	11,1	12,3	13,7	14,8			
2006	8.740	3,7	6,4	8,3	10,0	11,4	12,4		.		
2007	9.343	4,2	7,0	9,2	10,9	12,5		.	.		
2008	10.859	3,2	5,9	8,1	9,8		.		.		
2009	12.179	3,5	6,0	8,0			

* Zeer ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. delict met strafdreiging van 8 jaar of meer

5 Recidivefrequentie na een toezicht

Tabel 5a Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	2,3	3,1	3,7	4,2	4,7	5,1	5,4	5,7	6,1	6,3
2003	5.526	2,2	2,8	3,3	3,8	4,3	4,7	5,0	5,4	5,6	
2004	6.230	2,0	2,6	3,1	3,5	3,9	4,3	4,6	4,8		
2005	7.254	1,9	2,4	2,9	3,3	3,7	4,1	4,3			
2006	8.740	1,8	2,3	2,8	3,2	3,6	3,9				
2007	9.343	1,9	2,4	2,9	3,3	3,6					
2008	10.859	1,8	2,2	2,7	3,0						
2009	12.179	1,8	2,3	2,6							

Tabel 5b Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van ernstige delicten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	2,0	2,6	3,0	3,4	3,7	4,0	4,3	4,5	4,8	4,9
2003	5.526	1,7	2,2	2,6	2,9	3,3	3,6	3,8	4,1	4,2	
2004	6.230	1,6	2,0	2,3	2,7	3,0	3,2	3,5	3,6		
2005	7.254	1,4	1,8	2,1	2,4	2,7	3,0	3,2			
2006	8.740	1,3	1,7	2,0	2,3	2,6	2,8				
2007	9.343	1,4	1,8	2,1	2,4	2,7					
2008	10.859	1,3	1,6	2,0	2,2						
2009	12.179	1,3	1,7	1,9							

Tabel 5c Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van zeer ernstige delicten voor de recidivisten onder ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
2003	5.526	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	
2004	6.230	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4		
2005	7.254	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3			
2006	8.740	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3				
2007	9.343	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3					
2008	10.859	0,1	0,2	0,2	0,2						
2009	12.179	0,1	0,2	0,2							

6 Recidiveomvang na een toezicht

Tabel 6a Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	75,2	138,7	191,4	237,7	279,2	316,8	348,9	380,5	409,4	429,2
2003	5.526	71,4	127,7	173,8	216,6	256,4	291,7	322,0	353,5	374,5	
2004	6.230	58,6	106,4	147,7	186,3	222,7	254,3	284,0	303,9		
2005	7.254	55,7	101,8	143,4	180,6	213,8	244,6	267,9			
2006	8.740	50,4	94,9	134,4	168,4	200,9	224,7				
2007	9.343	58,0	103,9	143,1	179,3	205,5					
2008	10.859	48,5	88,9	126,1	153,9						
2009	12.179	47,1	87,9	117,1							

Tabel 6b Totaal aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van ernstige delicten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	62,8	114,9	156,3	192,1	223,8	251,4	275,4	299,8	321,2	335,7
2003	5.526	57,0	100,2	135,1	166,9	196,3	221,7	244,6	267,5	282,5	
2004	6.230	46,3	82,6	113,5	142,4	169,0	192,0	213,4	227,5		
2005	7.254	42,2	76,3	106,7	133,6	157,8	180,1	196,7			
2006	8.740	37,6	69,6	98,0	122,7	145,6	161,9				
2007	9.343	44,1	77,7	106,5	132,6	151,7					
2008	10.859	36,5	66,1	92,8	112,5						
2009	12.179	35,6	65,1	86,2							

Tabel 6c Totaal aantal nieuwe justitiecontacten naar aanleiding van zeer ernstige delicten per 100 ex-reclassenten, uitgestroomd in de periode 2002-2009

Aantal	Observatieperiode in jaren										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2002	4.333	6,3	11,5	15,9	19,5	22,7	25,3	27,3	29,8	32,0	33,6
2003	5.526	6,4	11,5	15,9	18,8	21,6	24,1	26,3	28,6	30,1	
2004	6.230	5,4	9,2	12,5	15,2	17,7	19,9	22,0	23,2		
2005	7.254	5,1	8,2	11,6	14,1	16,3	18,4	20,1			
2006	8.740	4,2	7,5	10,3	12,9	15,2	16,9				
2007	9.343	4,7	8,4	11,2	13,8	16,0					
2008	10.859	3,6	6,8	9,7	11,9						
2009	12.179	3,9	6,9	9,3							

Bijlage 3 Achtergronden van ex-reclassenten

Tabel b3.1 Persoonskenmerken van ex-reclassenten met een werkstraf; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	19.157	25.039	26.554	30.658	33.123	33.239	32.599	32.886
Sekse								
Man	85,1	84,6	84,9	84,6	84,9	85,0	85,2	85,6
Vrouw	14,9	15,4	15,1	15,4	15,1	14,9	14,8	14,4
Leeftijd								
18-24 jaar	25,6	26,3	26,3	26,8	26,3	26,6	27,0	26,6
25-29 jaar	14,9	15,1	14,9	14,5	14,9	14,8	15,0	15,5
30-39 jaar	31,0	29,1	28,2	27,9	26,3	26,3	25,0	25,0
40-49 jaar	17,9	17,9	19,3	19,5	20,4	20,4	20,6	20,8
50 jaar of ouder	10,6	11,5	11,1	11,3	12,0	11,9	12,3	12,0
Leeftijd 1e strafzaak								
12-17 jaar	29,5	29,1	29,7	29,9	30,6	31,9	32,6	34,4
18-24 jaar	34,9	34,2	34,6	35,1	34,2	34,1	34,4	34,2
25-29 jaar	11,3	11,4	11,6	10,8	11,0	10,6	10,2	9,8
30-39 jaar	13,9	14,2	13,2	13,6	13,2	12,7	12,0	11,4
40-49 jaar	6,4	6,6	6,7	6,4	6,7	6,6	6,6	6,4
50 jaar of ouder	3,8	4,4	4,1	4,1	4,2	3,9	4,0	3,7
Geboorteland								
Nederland	72,7	72,6	73,1	73,4	74,2	74,4	75,2	75,7
Marokko	3,8	4,0	4,1	4,1	3,9	3,7	3,4	3,2
Nederlandse Antillen of Aruba								
Suriname	5,4	4,7	5,1	4,9	5,0	5,0	4,6	4,2
Turkije	3,1	3,3	3,4	3,3	3,4	3,5	3,3	3,1
Overige westers	5,0	4,6	4,2	4,3	4,0	4,1	4,2	4,2
Overige niet-westers	6,2	6,4	5,8	5,9	5,6	5,6	5,5	5,7
Strafrechtelijk verleden								
0 eerdere contacten	12,1	24,6	23,8	23,8	22,4	21,7	20,8	18,9
1-2 eerdere contacten	33,8	26,7	26,4	26,3	26,9	26,0	25,0	25,2
3-4 eerdere contacten	15,6	14,3	14,9	14,8	15,1	15,1	15,2	15,7
5-10 eerdere contacten	20,7	18,9	19,2	19,7	19,9	20,7	21,7	22,2
11-19 eerdere contacten	9,7	8,5	8,9	8,8	8,7	9,3	9,7	10,2
20 of meer eerdere contacten	8,2	6,9	6,8	6,6	7,0	7,1	7,6	7,8

Tabel b3.2 Zaakkenmerken van ex-reclassenten met een werkstraf; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	19.157	25.039	26.554	30.658	33.123	33.239	32.599	32.886
Type delict								
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	10,1	16,3	18,6	18,8	20,0	21,0	22,6	24,2
Zeden	1,4	2,1	1,8	1,5	1,4	1,3	1,2	1,0
Vermogen met geweld	2,2	2,4	2,1	2,0	1,9	1,7	1,9	1,7
Vermogen zonder geweld	25,5	36,4	35,0	33,7	33,2	33,4	32,6	30,7
Vernieling, lichte agressie en openbare orde	7,6	11,6	10,9	11,9	12,1	12,3	12,8	12,9
Drugs	6,7	10,3	11,3	11,3	11,6	11,1	9,7	9,0
Verkeer	7,7	13,0	12,6	13,0	12,7	12,9	12,6	13,6
Overig	1,8	3,0	3,4	3,7	3,9	3,7	3,9	4,0
Kantonfeit	0,7	1,0	1,1	1,3	1,5	1,5	1,7	2,0
Zwaarste afdoening								
Maatregel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vrijheidsstraf >= 6 mnd	1,0	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Vrijheidsstraf <6 mnd	7,0	6,7	6,1	5,3	5,2	5,1	4,9	4,2
Leerstraf	1,5	2,5	2,4	2,5	2,0	1,9	1,4	1,0
Werkstraf	54,1	86,4	87,7	88,2	88,6	90,3	91,4	92,6
Voorw. vrijheidsstraf	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
Geldstraf	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
Beleidssepot	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Transactie overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Arrondissement								
Den Bosch	5,7	8,3	8,1	8,5	7,3	6,9	6,9	7,1
Breda	5,2	7,0	7,6	7,6	7,8	7,3	8,0	8,4
Maastricht	2,8	4,2	4,2	3,7	3,5	4,1	4,1	4,2
Roermond	1,7	2,4	2,3	2,2	2,1	2,0	2,0	2,3
Arnhem	4,6	8,3	6,8	7,4	7,5	6,2	6,2	5,7
Zutphen	2,3	3,4	3,4	2,9	3,1	3,0	3,5	3,7
Zwolle-Lelystad	3,2	5,3	5,1	5,5	5,5	5,1	5,6	5,5
Almelo	2,8	4,1	3,7	3,6	3,4	3,8	3,6	4,0
Den Haag	6,7	10,3	11,2	11,6	12,3	13,4	12,1	12,1
Rotterdam	4,7	7,7	8,3	8,6	8,8	8,9	9,5	9,2
Dordrecht	2,6	2,9	2,8	2,8	2,6	3,1	3,2	3,0
Middelburg	1,8	3,1	2,8	2,7	2,1	2,2	2,3	2,3
Amsterdam	6,1	8,7	9,3	10,1	10,0	10,6	9,1	8,8
Alkmaar	1,4	2,2	2,7	2,7	2,8	2,6	2,5	2,6
Haarlem	3,1	5,2	4,2	3,8	4,7	5,3	4,9	5,4
Utrecht	3,5	6,3	6,5	6,3	6,5	5,4	5,7	5,4
Leeuwarden	2,4	3,1	3,3	3,2	3,3	3,3	3,6	3,4
Groningen	2,9	3,6	3,6	3,3	3,4	3,8	4,0	4,0
Assen	1,9	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,7	2,5

Tabel b3.3 Executiegegevens van ex-reclassenten met een werkstraf; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	19.157	25.039	26.554	30.658	33.123	33.239	32.599	32.886
Uitvoerende organisatie								
Stichting								
Verslavingsreclassering								
GGZ	15,9	14,6	15,2	13,7	13,4	13,7	14,2	14,9
Leger des Heils	2,4	3,6	3,6	2,6	1,7	1,3	1,4	1,4
Reclassering Nederland	81,8	81,8	81,1	83,8	84,8	84,9	84,4	83,7
Doorlooptijd werkstraf								
Werkstraf - 0 tot 3 maanden								
	20,1	32,3	30,1	43,5	41,9	36,0	31,5	31,7
Werkstraf - 3 tot 6 maanden								
	21,0	33,0	33,7	25,9	32,1	32,7	38,0	36,8
Werkstraf - meer dan 6 maanden								
	26,0	34,4	35,6	27,4	25,5	29,7	30,1	31,3
Netto duur werkstraf								
0-40 uur								
	0,0	0,0	2,3	26,0	28,6	32,1	31,6	31,9
41-80 uur								
	0,0	0,0	2,2	24,3	26,4	25,7	25,1	22,9
81 uur of meer								
	0,0	0,0	2,6	25,5	28,3	25,8	22,3	19,5
Onbekend								
	100,0	100,0	92,9	24,2	16,6	16,4	20,9	25,7
Type werkstraf								
Extern project								
	0,0	0,0	4,5	50,0	53,3	49,4	45,5	42,3
Intern groepsproject								
	0,0	0,0	2,6	25,8	30,1	34,1	33,5	32,0
Onbekend								
	100,0	100,0	92,9	24,2	16,6	16,4	21,0	25,7
Mate van voltooiing								
Voortijdig beëindigd								
	15,3	12,9	13,4	12,0	11,7	12,0	12,1	12,4
Voltooid								
	82,4	87,1	86,6	88,0	88,3	88,0	87,9	87,6

Tabel b3.4 Persoonskenmerken van ex-reclassenten met een toezicht; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	4.333	5.526	6.230	7.254	8.740	9.343	10.859	12.179
Sekse								
Man	90,5	90,5	90,1	90,7	90,4	90,9	90,4	90,3
Vrouw	9,5	9,5	9,9	9,3	9,6	9,1	9,6	9,7
Leeftijd								
18-24 jaar	30,3	28,2	27,4	27,6	26,7	25,9	25,8	26,2
25-29 jaar	16,0	15,0	15,0	14,8	14,7	15,2	14,1	14,3
30-39 jaar	29,2	30,2	28,3	28,5	28,1	27,8	26,3	26,4
40-49 jaar	16,2	16,7	19,4	19,2	20,3	20,8	22,2	21,7
50 jaar of ouder	8,1	9,7	9,7	9,8	10,1	10,2	11,5	11,4
Leeftijd 1e strafzaak								
12-17 jaar	42,1	40,3	39,8	40,6	40,0	42,7	42,3	43,1
18-24 jaar	31,8	32,1	31,3	32,0	31,7	30,2	29,2	28,8
25-29 jaar	8,3	8,6	9,0	8,9	8,8	8,6	8,5	8,4
30-39 jaar	10,3	10,7	10,7	10,1	10,6	9,9	10,2	9,9
40-49 jaar	4,4	5,0	5,4	5,3	5,8	5,4	6,0	6,2
50 jaar of ouder	2,7	3,1	3,6	2,9	3,0	3,0	3,6	3,3
Geboorteland								
Nederland	75,3	73,9	72,7	72,3	72,1	72,0	73,8	73,8
Marokko	4,9	4,6	4,2	4,2	4,4	4,9	4,1	4,1
Nederlandse Antillen								
of Aruba	4,5	5,3	5,9	5,6	5,2	5,0	4,8	4,7
Suriname	5,5	5,6	6,0	6,5	6,3	6,3	5,7	5,5
Turkije	2,3	2,7	2,7	3,0	3,0	2,8	2,8	2,6
Overige westers	3,5	3,7	3,7	3,8	3,7	3,8	3,4	3,6
Overige niet-westers	3,9	4,2	4,7	4,5	5,3	5,1	5,4	5,7
Strafrechtelijk verleden								
0 eerdere contacten	7,4	10,7	13,8	12,5	13,6	12,5	13,7	13,0
1-2 eerdere contacten	24,9	23,5	23,2	22,8	22,7	20,9	20,6	20,5
3-4 eerdere contacten	15,5	14,7	14,3	15,3	14,9	13,7	15,1	14,2
5-10 eerdere contacten	24,0	22,4	22,0	22,6	22,9	23,8	23,4	24,5
11-19 eerdere contacten	12,6	13,6	12,1	12,7	11,7	13,2	11,4	12,8
20 of meer eerdere contacten	15,7	15,0	14,6	14,1	14,2	15,9	15,8	14,9

Tabel b3.5 Zaakkenmerken van ex-reclassenten met een toezicht; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	4.333	5.526	6.230	7.254	8.740	9.343	10.859	12.179
Type delict								
Geweld (excl. zeden en vermogen met geweld)	12,1	17,2	23,5	27,0	30,5	33,2	36,2	38,8
Zeden	4,1	6,4	7,0	6,0	5,3	4,8	4,7	4,2
Vermogen met geweld	9,1	9,7	10,8	8,9	8,7	8,6	7,6	7,7
Vermogen zonder geweld	16,9	17,4	21,0	20,8	20,5	21,8	20,9	20,9
Vernieling, lichte agressie en openbare orde	5,9	6,8	8,0	7,5	7,4	7,7	8,4	8,5
Drugs	4,2	5,2	6,2	6,3	5,9	5,9	5,9	5,7
Verkeer	1,1	1,7	2,0	1,7	1,8	1,3	1,6	1,1
Overig	0,9	1,4	1,4	1,8	1,8	2,2	2,5	2,4
Kantonfeit	0,0	0,1	0,2	0,3	0,5	1,0	0,5	0,5
Zwaarste afdoening								
Maatregel	1,0	1,6	2,4	1,9	2,3	3,2	2,9	2,9
Vrijheidsstraf >= 6 mnd	16,2	17,2	20,4	18,9	16,4	15,4	13,6	13,0
Vrijheidsstraf <6 mnd	13,3	16,3	20,8	21,4	21,2	23,3	22,6	22,3
Leerstraf	0,7	1,7	3,1	3,2	3,5	3,0	2,3	1,9
Werkstraf	14,7	17,5	20,4	20,8	24,0	25,4	30,0	32,4
Voorw. vrijheidsstraf	6,2	8,2	8,1	8,9	8,5	8,1	8,1	7,7
Geldstraf	0,8	1,1	1,3	1,1	1,2	1,5	1,5	1,1
Beleidssepot	0,9	1,3	2,7	2,5	2,8	2,9	3,1	4,2
Transactie overig	0,0	0,2	0,1	0,4	0,5	0,6	0,9	0,8
Arrondissement								
Den Bosch	5,9	6,4	8,1	6,8	7,1	7,0	7,5	7,0
Breda	3,5	4,2	4,1	3,7	4,2	3,8	3,9	4,3
Maastricht	1,6	1,9	2,6	2,9	2,8	2,6	2,8	2,8
Roermond	1,5	2,2	2,1	2,2	2,4	1,9	1,9	2,9
Arnhem	4,3	4,6	4,8	4,5	5,2	5,7	6,0	5,8
Zutphen	2,2	3,0	3,1	3,1	2,8	3,2	3,7	3,3
Zwolle-Lelystad	3,2	3,1	4,0	5,4	4,7	4,3	4,1	4,8
Almelo	1,8	2,4	3,7	3,4	3,6	3,5	3,6	3,7
Den Haag	6,8	8,0	9,8	8,7	8,8	10,5	11,0	12,0
Rotterdam	3,1	4,5	5,7	7,3	6,8	7,7	7,5	8,0
Dordrecht	1,4	1,6	1,9	1,8	2,6	2,4	3,1	2,7
Middelburg	1,3	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,8	2,2
Amsterdam	3,7	4,8	7,2	7,3	8,6	10,3	9,2	8,7
Alkmaar	1,8	2,6	3,3	2,8	3,3	3,5	2,8	2,7
Haarlem	2,9	3,7	5,3	5,4	5,6	5,5	6,1	5,1
Utrecht	2,6	3,9	4,7	5,3	4,3	5,1	5,0	5,3
Leeuwarden	1,9	2,1	2,7	2,6	2,4	2,3	2,2	2,7
Groningen	3,3	3,2	3,5	3,5	3,6	3,8	4,1	3,4
Assen	1,8	2,2	2,1	2,2	2,6	2,2	2,3	2,2

Tabel b3.6 Executiegegevens van ex-reclassenten met een toezicht; naar jaar van uitstroom (in %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
N	4.333	5.526	6.230	7.254	8.740	9.343	10.859	12.179
Uitvoerende organisatie								
Stichting								
Verslavingsreclassering								
GGZ	29,4	31,4	29,7	29,9	30,0	34,3	35,7	37,2
Leger des Heils	7,8	7,3	7,5	8,0	8,5	9,7	9,2	9,6
Reclassering Nederland	62,8	61,3	62,8	62,1	61,5	56,1	55,2	53,2
Doorlooptijd toezicht								
Toezicht - tot 6 maanden	27,5	26,4	28,0	27,6	24,2	23,7	22,2	23,2
Toezicht - 6 maanden tot 1 jaar	22,0	23,4	23,5	23,9	22,8	21,9	19,7	21,7
Toezicht - 1 tot 1,5 jaar	13,7	19,1	15,2	15,6	17,1	16,5	14,6	14,3
Toezicht - meer dan 1,5 jaar	19,4	31,0	33,2	32,9	35,9	37,9	43,5	40,8
Titel toezicht								
Voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie	9,1	8,8	11,9	12,4	12,6	15,5	19,9	24,0
Voorwaardelijke veroordeling (incl bijz. vw.)	52,2	60,0	66,9	67,1	69,3	68,9	65,3	59,1
Penitentiair programma (met of zonder E.T.) of voorwaardelijke invrijheidstelling	8,3	10,4	13,8	14,8	13,8	10,3	8,1	8,3
Vrijheidsbenemende maatregel (ISD / SOV)	0,0	0,4	1,3	0,5	0,9	1,9	3,4	5,0
Vrijheidsbenemende maatregel (tbs / PIJ)	2,8	2,9	3,2	2,8	2,2	2,2	2,2	2,3
Diversen	1,5	2,0	2,8	2,4	1,2	1,0	1,0	1,3
Mate van voltooiing								
Voortijdig beëindigd	27,4	32,1	29,2	30,2	28,2	35,0	27,8	29,0
Voltooid	69,9	67,9	70,8	69,8	71,8	65,0	72,2	71,0

Bijlage 4 Typen toezicht

Categorie type toezicht	Type toezicht 3RO
<i>1 Voorwaardelijke schorsing, sepot of transactie</i>	Schorsing + GPS Schorsing Preventieve hechtenis + ET Schorsing Preventieve hechtenis + stemherkenning Schorsing Preventieve hechtenis + straatverbod (el.ctrl) Voorwaarde schorsing preventieve hechtenis Voorwaarde sepot Voorwaarde transactie
<i>2 Voorwaardelijke veroordeling (incl bijz.vw.)</i>	Bijzondere voorwaarde bij vonnis Voorwaardelijke veroordeling + ET/GPS Voorwaardelijke veroordeling + stemherkenning Voorwaardelijke veroordeling + straatverbod (el.ctrl) Voorwaardelijke veroordeling + Taakstraf + ET Voorwaardelijke Veroordeling
<i>3 Penitentiair programma (met of zonder E.T.) of voorwaardelijke invrijheidstelling</i>	PP bij uitvoeringsverantwoordelijke PI; ET bij RN PP met ET PP zonder ET V.i. toezicht
<i>4 Vrijheidsbeperkende maatregel (ISD / SOV)</i>	I.S.D. met ET I.S.D. zonder ET Intensief toezicht veelplegers S.O.V. (strafrechtelijke opvang verslaafden)
<i>5 Vrijheidsbeperkende maatregel (tbs / PIJ)</i>	Maatregel tbs met verpleging/proefverlof Maatregel tbs met voorwaarden (ambulant) Maatregel tbs voorwaardelijk einde dwangverpleging Proefverlof in het kader van maatregel PIJ Nazorg in het kader van maatregel PIJ
<i>6 Diversen</i>	Elektronisch Toezicht Plaatsing Art. 43.3 PBW (verslavingskliniek) Plaatsing Art. 43.3 PBW (overig) Pre-Toezicht (opdracht tot begeleiding) S.T.P. (scholings- en trainingsprogramma) Voorwaarde gratieverlening

<Achterflaptekst>

PM